AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

Yeni yılın ilk çekilişi

MART AYINDA

75.000 LİRA

BİR KİŞİYE

20.000 Lira

Her 150 liraya bir kur'a numarası

Hesabınızı açtırmakta acele ediniz

* * *

AKBANK

AKİS

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Sene : 2, Cilt: VI, Sayı: 88

Rüzgarlı Sok. Ovehan
Kat : 3 Daire : 7
P. K. 582 — Ankara

Tel : 15222 (Başyazar)
18992 (Yazı İşleri ve İdare)

Fiat : 60 Kuruş

*

İmtiyaz Sahibi :

Metin TOKER

*

Umumi Neşriyat Müdürü :

Cüneyt ARCAYÜREK

*

Bu nüshada yazı işlerini fiilen idare eden mes'ul Müdür :

Yusuf Ziya ADEMHAN

*

Teknik Sekreter :

M. Nevzat ÜNLÜ

*

Karikatür :

TURHAN

*

Fotoğraf :

ASSOCIATED PRESS

Hüseyin EZER

*

Klişe :

Doğan Klişe ATELYESİ

*

Abone Şartları :

3 aylık	(12 nüsha) :	6 lira
6 aylık	(25 nüsha) :	12 lira
1 senelik	(52 nüsha) :	24 lira

*

İlan Şartları :

4 renkli arka kapak (Tam sayfa) : 850 lira

Kapak içi 300 lira metin sayfaları Santimi 4 lira

*

Dizildiği ve basıldığı ger :

Yeni Matbaa — Ankara

Kapak Resmimiz:

Hikmet Bil

Istırap dolu günler

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS Okuyucuları

Bazı sabahlar insan gazeteleri eline aldığında, basının vazifesinin batı memleketlerinde de bu mu olduğunu kendi kendine soruyor ve niçin saklamalı, üzülüyor. Suistimal hikayeleri, tahminler, tahayyüller, hatta ve hatta kasdi uydurmalar, hususi hayata burun sokmalar, rezalet imaları.. Böyle gazeteler batı memleketlerinde yok değildir, ama bunlar Ur muayyen sınıf teşkil ederler ve itibarları da fazla yüksek sayılmaz. Topuna birden "sarı gazete" adı verilir, içlerinden çoğu düpedüz şantajcılar tarafından çıkarılır, şantajcı olmayanlar da sürüm yoluyla zenginleşmeye, para vurmaya heves edenlerdir. Fakat "sarı basın", milli basının kenarındadır. Bizde ise, teminatsız bir hürriyet havasının esmeye başladığı, baskının hafiflediği, hattâ kalktığı şu son iki ay içinde bütün büyük gazetelere batı memleketlerindeki "sarı basın" ın havası sinmiştir.

Bundan dolayı kabahati biz gazetecilerin sırtına yüklemek, daha da ileriye gidip bu neşriyatı misal göstererek "işte biraz serbesti verdik, bakınız ne şerefler kaldı, ne haysiyetler" deyip baskı rejiminin müdafaasına girişmek, bu müdafaada taraftar da bulmak ve sonra "anarşi!" diye haykırmak o kadar zor değildir. Hatta böyle bir taarruzu beklemek de hata olmaz. Bir takım dişler, daha keskin hale gelmek için pusuda yatmaktadır. İlk fırsatta mukabil taarruza geçecekler ve basın hürriyetinin fena bir şey olduğu mucip sebebiyle eskiye dönüşün yollarını arayacaklardır. Fakat sadece basını itham etmenin insafa sığan bir tarafı var mıdır?

Düşününüz, Amerikada New York Times gazetesinde her Allanın günü rezalet imaları, hususi hayatlara ait ithamlar, suistimal dedikoduları çıkmaz ama oralarda rezalet imâları, karışık hususi hayatlar, suistimal laflan bizdeki aksülameli mi doğurur? Bir gazete devlete ait bankalardan birinin, kredi dağıtış şeklinde aksak taraflar olduğunu yazar, hattâ daha da ileriye gidip misal verir, delillerini neşrederse ve bazı hususların tahkikini isterse ertesi gün o bankanın bağlı bulunduğu daire tarafından kendisine cevap verilir. Ya böyle bir isnadın asılsız olduğu söylenir, ya meselenin tahkik edildiği bildirilir, ya da hakikaten ortada uygunsuzluk göründüğü ve meseleye el konulduğu ilân edilir. Gazete de susar ve tahkikatın neticesini bekler, yahut cevap tatminkâr değilse başka sualler sorar. Onlara da, duruma göre mukabele edilir ve her şey biter. Her şey biterden maksat, her şey örtbas edilir değildir. Her şey biter, yani her şey aydınlanır. Bu arada suçlu varsa o cezasını görür. Yok gazete, düpedüz hillafı hakikat neşriyatta bulunduysa kasdın olup olmadığına göre ya itibarının düşmesiyle kalır, ya da mahkemeye verilir. Her halde resmi makamlar bir sfenks sessizliğine bürünmezler. Onlar bu sessizliğe bürünürlerse teşrii meclislerin azaları sual müessesesini derhal işletirler ve umumi efkarı tatmin ederler. Böylece ciddi gazeteler de "sarı gazeteler" in havasını almaz. Yol ve usul orada budur.

Basın hürriyetinin suistimal edildiğini ileri sürmeye hazırlananlar, durumun bizde de böyle olduğunu söyleyebilirler mi? Dünyanın neresinde haklarında tahkikat talebi bulunan müstafi bakanlar günlerce bakanhklarında kalır, her şeye hakim vaziyette bırakılır, bir suçları varsa onun bütün izlerini yok etmek imkânına sahip kılınırlar lütfen söyler misiniz? Lütfen söyler misiniz ortağı bulunduğu müessese ile başında oturduğu bakanlık adına iş yaptığı ispat edilen ve kendisinden büyük serveti hakkında hesap sorulan sabık bakanlar nerede sorgusuz, sualsiz bırakılır, bunlar ellerini kollarını sallaya sallaya dolaşırlar? Bir tek yer gösterebilir misiniz ki orada bakanların kifayetsizliklerini yazmak suç teşkil etsin ve devlet adamlarının iş başından uzaklaşmaları için haklarında mutlaka ve mutlaka suistimal ithamları gereksin? Bir yer ki orada işleri iyi idare etmemek, muvaffak olamamak, o sahadaki politikayı berbat etmek, kısaca fena bakan olmak düşmek için sebep teşkil etmesin? Hangi memleketin mahkemesinde bakan avukatları ciddi ciddi "bu adam müvekkilimin bakanlığının devlet idaresi için elzem olmadığını yazmak suretiyle ona vazifesinden dolayı hakaret etmiştir" diye başkandan gazetecilerin cezalandırılmasını ister? Basının yazması bir tek halde mana ifade eder: işlerin bu şekilde cereyan etmediği hallerde.. Eğer her yazdan ortada kalırsa, eğer en ciddi gazetelerin attığı meseleler ele alınmazsa basının vazifesi durup dinlenmeden yazmakta devam etmekten başka şey değil de, nedir? Ama en büyük ve en ağır başlı kalmak isteyen gazetelere dahi "sarı basın" havası sinecekmiş? En büyük ve en ağır başlı kalmak isteyen gazetelerde bile sakak akşam dedikodular, rezalet imaları, tahkikat talepleri yer bulacakmış.. Varsın bulsun. Zira belki alakalılar farketmiyorlar ve aşınan basının itibaridir zannediyorlar ama asıl aşınan kalakları kapalı tatmak, omuz silkmek zihniyetidir. O bir kere yerle bir edildikten sonra, rejim normal hale gelecek ve basın kendini toplamakta gecikmiyecektir.

Saygılarımızla AKİS

YURTTA OLUP BİTENLER

Hükümet

Kimin adına?

Pazar sabahı Konyada hava son derece soğuktu. Bir kaç gün evvel başlayan kar şehri hemen tamamile örtmüştü. Saat 10 du. İstasyonun peronunda ve gar binasında büyük bir telâş göze çarpıyordu. Bir askeri kıt'a yerini almıştı. Selam resmini o ifa edecekti. Ortalıkta resmi ve sivil polisler de dolaşıyordu. Hattâ yüksek dereceli memurlar da yerlerini almışlardı. Ama halk yoktu. Düşününüz, Cumhurbaşkanı ve Başbakan Konyadan ayrılıyorlardı. Merak edip de, bir Konyalı evinden dışarıya çıkmamıştı. Halbuki, bırakınız Devlet Başkanını ve. hükümet başkanını, tanınmış hangi şahsiyet gelirse gelsin az veya çok bir kalabalık mutlaka istasyona gelir ve hiç olmazsa seyrederdi. Evet, hava soğuktu, kar da vardı.. Ama, bir tek Konyalının burnunu dahi penceresinden uzatmamış olmasının başka bir mânası mevcuttu: halk küskündü. Hakikat de bundan ibaretti ve bu, gözle görüldüğü içindir ki alâkalıları bir telâştır almıştı. Misafirlerin de vaziyeti anlamamaları imkânsızdı. Bir kıta asker, resmi dairelerin en yüksek memurları ve polisler... Cumhurbaşkanı Celâl Bayar ve Hükümet Başkanı Adnan Menderes Konyadan işte böyle yolcu edildiler.

Halbuki D. P. lideri bu seyahate ne ümitlerle çıkmıştı. Hürriyet Partisi her tarafta dal budak salıyor ve bütün müşterisini D.P. den alıyordu. Buna mani olmak, akını durdurmak lâzımdı. Bir kaç temel atma, bir kaç vaad ve bol nutuk.. Adnan Menderesin Ankaradan ayrılırken dağarcığında işte bunlar vardı. Ancak, evdeki pazar çarşıya uymadı. Zira herkesi beraberce memnun etmeğe imkân olmadığından bir kısım kimseleri sevindirip bağlamak için sarfettiği sözler başkalarını kızdırıp uzaklaştırdı.. Konyada olan, buydu. Konyaya, başta Konya Milletvekili Zeyyad Ebüzziya olmak üzere Hürriyet Partisinin kurucuları da gelmişler ve propaganda yapmışlardı. Ama hiç birinin sözleri, yeni parti için bizzat Menderesin bir cümlesinden daha fazla fayda sağlıyamamıştı: Başbakan Akşehirin vilâyet haline getirileceğini bildirmişti. Akşehirin vilâyet haline getirilmesi!. Konyalılar derhal küstüler ve küsmekte yerden göğe kadar hakları vardı. Adnan Menderes, mutadı veç--hile, o anda aklına geleni diliyle ifade etmişti. Yoksa Akşehirin vilayet haline getirilmesi keyfiyeti, üzerinde düşünülüp taşınılmış bir husus değildi.

Konya'dan bir görünüş

İsterük !..

Daha nutkun söylendiği akşam Konyalılar, bilhassa Demokrat Konyalılar Başbakanı muaheze ettiler. Cumartesi gecesi tertiplenen ziyafette sert tartışmalar oldu. Başta Konyanın Demokrat milletvekilleri olmak üzere pek çok kimse gayrı memnundu ve bunun ifadesinden' çekilinmedi. İşin acı tarafı, bu ziyafette bizzat Cumhurbaşkanının da davetli sıfatiyle bulunmasıydı. Halbuki Devlet Başkanının bu nevi tartışmaların üstünde kalması gerekirdi. Nitekim ertesi gün, kimsenin uğurlamaya gelmediği trenin yolcuları arasında da o bulunuyordu. Halbuki bir Cumhurbaşkanı bu şekilde yolcu edilmemeliydi.

Levhalı karşılayıcılar

Saat 10,30 da buz gibi bir hava icinde - her bakımdan - Konyadan yola çıkan Devlet erkânı öğle vakti Karamana vardılar. Orada da hava çok soğuktu, ama halk liderleri karşılamaya koşmuştu. Ancak ellerinde tuttukları levhalar okununca, Başbakanın yanındakiler müşarünileynin kızdığını anladılar. Levhalarda "vilayetlik istiyoruz" deniliyordu. Burada da aynı taleple karşılanmışlardı. Bu Türkiyede her şehir halkı mutlaka vilâyet mi olmak istiyordu? Misafirler arasında bir kaynaşma oldu. Acaba Adnan Menderes Karamanlılara da Akşehirlilere yaptığı vaadi tekrarlıyacak mıydı? Meydana gelindi. Nutuklar söylenecekti. Cumhurbaşkanı D.P. iktidarının eserlerini öven malûm sözlerini tekrarladı. Herkesin gözü, daha ziyade hükümet başkanındaydı. Herkes vaad bahsinde onun ustalığım biliyordu. Menderes, her yerde sarfettiği cümleleri burada da arka arkaya diziyordu. Daha doğrusu niyeti oydu. Hani "gözlerden okunan saadet ve memnunluk", "buraya bizi karşılamaya gelmek suretiyle bizimle beraber olduğunuzu ispat etmiş bulunuyorsunuz" lafları var ya.. İşte, onlar! Fakat "ne bahtiyar insanlarız ki arzu ve vaad ettiklerimizi daima yerine getirmek imkânına sahibiz." cümlesi yerine konmuştu ki kalabalık dinleyiciler arasından gürültüler yükselmeğe başladı. İhtimal ki hava soğuktu ve uzun boylu nutuk dinlemeye, hele bilinen, artık ezberlenmiş klişe cümlelerin tekrarını işitmeye hiç kimsenin takati yoktu. Bir tek şey merak ediliyordu: Karaman da vilâyet olacak mıydı ? Gürültüler arttı. Halk, Menderesin kısa kesmesini istiyordu. Hep bir ağızdan, tempoyla "Vilâyettik istiyoruz" diye bağırmaya başlandı. Başbakan kızardı. Doğru dürüst lâf söylemenin imkânı kalmamıştı. Kalkınma, fabrika, temel atma.. Bunlara kimsenin aldırdığı yoktu. "Vilayetlik... İstiyoruz.. Vilayetlik... İstiyoruz..." Meydanda bu sesten başka ses duyulmuyordu. Toplantı tam bir fiyasko olmuştu. Cumhurbaşkanının da dudağını ısırdığı görülüyordu. O da sinirlenmişti. Başbakan vilayet olma meselesine temas mecburiyetinde kaldı. Ancak Akşehir hâdisesi ve doğurduğu neticenin hatırası henüz pek taze olduğundan halka, milletvekilleriyle temas etmesi tavsiyesinde bulundu. Tabii bu, hiç kimseyi tatmin etmedi. Menderes başka bahislere atlamıştı ama dinleyen yoktu. "Vilayetlik" lafından geçilmiyordu. Ellerdeki levhalar sallanıyordu, halk ısrar ediyordu. "Vilayetlik.. İstiyoruz.. Vilayetlik.. İstiyoruz..." Adnan Menderes adamakıllı kızmıştı. Sözünü tamamlama-

ADNAN BEY, HALA MI ÇEKİLMİYECEKSİNİZ?

Bundan iki ay evvel Demokrat Partinin Meclis Grubu coşkun tezahürat arasında bütün bakanlarınızı düşürdüğünde, yapmanız lâzım gelen şey Adnan bey, onların hepsini teker teker feda etmek değil, kürsüye çıkıp istifa etmekti. Herkes biliyordu ki beş sene evvel tealim aldığınız memleketin ve iktidar partisinin bugünkü vaziyetlerine gelmesine sebep olanlar ne Maliye Bakanları, ne Ticaret Bakanları ve ne de Başbakan Muavinleridir. Sebep, sizsiniz Adnan bey. Hükümetinizin umumi politikasını, hattâ partinizin program ve seçim beyannamelerine de aldırmaksızın bizzat siz çizmediniz mi, bu politikanın tatbikatında bakanlarınıza en ufak meselelerde bile emir vermediniz mi ve teferruata taallûk eden hususlarda emir almayı reddedenleri istifaya mecbur bırakmadınız mı? Takışan, Meclis Gurubunda bakanlarınız hücuma uğradığında herkesin bildiği bu hakikatleri açıkça ifade edip bir mesuliyet varsa bunun size raci olduğunu söylemek ve ona göre davranılmasını istemekti. Halbuki siz, bakanlarınız hakkında "bir suçları varsa, istifa etsinler; ben hiç bir şey bilmiyorum; ben sizden şahsen itimat istiyorum" dediniz ve sandalyanızdan ayrılmamak için pek çok şeyi göze alabileceğiniz fikrini herkesin kafasına soktunuz.

Sandalyanızı bu kadar çok sevmenize lüzum yok Adnan bey. Zaten lüzum olsa bile, fayda yok. İnsanlar " ben kendime sabık başbakan dedirtmiyeceğim" demekle sabık başbakan olmaktan kurtulmazlar. Devlet idaresinde, eğer rejim demokrasi ise, iktidarda kalmanın tek çaresi muvaffak olmaktır. Siz ise muvaffak olamadınız. beş buçuk senelik idarenizden sonra etrafınıza bakınız. Göreceğiniz dertli bir vatan ve çökme tehlikesiyle burun buruna bir partidir. Kendinizi aldatamazsınız, "Kalkınma" dediğiniz iktisadi siyasetinizin meyvalarını görmemezlikten gelemezsiniz. Bu, halkın ıstırabıyla alay etmekten başka manâ taşımaz. İki ay evveline gelinceye kadar sizin istifa edeceğinize dair haberleri milletin sevinçle karşıladığını söyleyenlere, bu ihtimalin bir ümit olduğunu yazanlara inanmıyabilirdiniz. Ama şimdi, sizi ikna edecek maddi deliller vardır. Bütün memleketlerde hükümet buhranları altın fiyatlarının yükselmesine sebep olur; siz Meclis gurubundaki hadiseden sonra istifanızı verince altın fiyatları düştü. Bunun manasına niçin gözlerinizi kapıyorsunuz, niçin anlamak istemiyorsunuz ki çekilmeniz bir büyük ekseriyetin yürekten arzusudur,bir büyük ekseriyetin gördüğü düzelme yoludur. Hem memleket işlerinin düzelmesi, hem de parti işlerinin... Neden ısrar ediyorsunuz, demokrasinin en tabii icabı, çekilme size niçin bu kadar sor geliyor?

*

Beş buçuk sene evvel demokrasi yoluna girmiştik. 25 senelik bir iktidar, bütün bir devrin kapanması sayılacak şekilde çekilip gitmişti. Milletin tam ve kat'i itimadına mazhardınız. Meclis Grubunuz sizi tekâmül yolunda takip etmeğe hazırdı. Hatta bu, onun vazifesiydi. Halbuki siz bir duraklama devresinden sonra tekrar otoriter rejime dönmek istediniz. Bunun bütün mesuliyeti şahsen size aittir, zira iç politikayı daima bizzat idare ettiniz. Bir hukuk devletinin teminatlı idaresini kurabilirdiniz mevcut teminatları bile yokettiniz. Size, neler yapabilirdiniz, hatırlatmak belki güçtür. Ama neler yapmamalıydınız, bunun cevabını dördüncü kabinenizin programında bulabilirsiniz. Devlet adamları fikir ve prensip sahibi olmalıdırlar. Dünyanın hiç bir tarafında hükümet başkanlarının bütün icraatım inkâr edip "hata etmişim, kusura bakmayınız" diyerek yaptıklarının tamamen aksini de denedikleri görülüp işitilmiş şey değildir. Başbakan olan her devlet adamı bir muayyen politikanın şampiyonudur. Onu, inandığı için, memleket hayrına bulduğu için kullanır. Yoksa, icraatı sandalyada kalmak için vasıta saymaz ve şu icraatla sandalyaya yapışmak güçleşti diye bu icraatı denemez. İstifa eder Adnan bey, istifa eder. Devlet adamlarının politik hayatları böyle vikaye edilir, onlar böyle seneler senesi "günün adamı" olarak kalırlar. Zamanında ayrılmayı bilmek, iktidardayken de sadece ve sadece kanaatini fiillerle aksettirmek! İspat hakkına taraftar olabileceğinizi söylüyorsunuz Adnan bey, 6334 sayılı kanun çıkarken Meclis kürsüsünden yaptığımı konuşmayı zabıtlardan mı sildireceksiniz? Seçim kanunundaki tadilâtı mahzurlu buluyorsunuz. Aynı kürsüden o tadilâtın çıkması için sarfettiğiniz sözleri bize nasıl unutturabilirsiniz. Gözlerinizi kapayınız ve radyonun parti menfaatlerine âlet edilmiyeceği hususunda kaç kere teminat verdiğinizi hatırlayınız. Bu teminatı bir kere daha vermeniz, kimin gönlüne ferahlık serper ?

Eğer 1950 nin başında cebinde bir iki buçukluğu bulunan ideal arkadaşlarınızın bugün büyük servetlere sahip olmalarını kıstas diye alıyor ve onlar kalkındı diye vatan kalkındı zannediyorsanız, yanılıyorsunuz. Milletimizin çok büyük bir ekseriyeti bilmediğiniz, tahayyül etmediğiniz, tarif edilmez sıkıntılar içindedir. Yalnız iktisadımız, yalnız maliyemiz, yalnız ticaretimiz bozulmadı; sis Adnan bey, piyasanın altüst olmasından şahsen mesulsünüz. Piyasanın altüst olması demek, ahlâk telâkkilerinin değişmesi demektir, ticaret usullerinin başkalaşması demektir, para kazanma yollarının tuhaf istikametler alması demektir. Dış borçlar ödenir, enflasyon durdurulabilir, ticaret muvazenesi temin edilebilir ama manevi yıkıntıyı çok zor tamir edebileceğiz; bunun farkında mısınız?

Melodrama düşmek istemiyoruz ama, Korede şehit olan kahraman Mehmetçiğin kanıyla parlak safhasına giren dış politikamız sizin hatalı usulleriniz, ileriyi görmemeniz yüzünden iflâsın eşiğine gelmiştir. Bu millet 6-7 eylül karasını silmek için sizden sonra çok, ama pek çok uğraşmak zorunda kalacaktır. Balkan paktında Mareşal Titonun, Bağdat paktında Nuri Said Paşa ile Londra hükümetinin oyununu oynadık. Onlar her şeyi kazandılar, biz hiç bir şeyi.. Kıbrısa gelince, adanın elden gitmek üzere bulunduğunun farkında mısınız?

Siz sadece memleketi geriletmediniz; 1950 de hiç bir kuvvet tarafından yıkılamıyacak gibi görünen Demokrat Partiyi perişan ettiniz. Bu partinin saflarındaki kıymetleri, sizin her dediğinizi peygamber kelâmı saymadıkları için elinizin tersiyle Ur kenara ittiniz, onları partiden kovdunuz, C.H.P, nin bütün hatalarını teker teker tekrarladınız, kendinize müşavir olarak, ideal arkadaşı olarak öyle kimseler seçtiniz ki 1946 ile 1950 arasında canlarını dişlerine takarak mücadele eden ve iktidarın kazanılmasını sağlayan hakiki demokratlar "bütün bunlar bir Mükerrem Sarol için miydi, bir Fatih Rüştü Zorlu için miydi, bir Mithat Dülge için miydi" diye kendi kendilerine sormak mevkiinde kaldılar. Öyle günler oldu ki siz partinizi Ahmed Emin Yalmanların, Nihad Erimlerin, Sefa Kılıçlıoğluların tavsiyeleriyle idare ettiniz. Bütün bunların neticesi ortadadır Adnan bey. Bugün dini politikaya âlet etmeye çalışıyorsunuz, yarın daha başka mefhumları veya varlıkları kullanmaya çalışacaksınız. Hiç biri para etmiyecek, hiç biri sizi mukadder akıbetinizden kurtaramıyacaktır. Ama kaybeden, memleket olacaktır.

Hiç kimsenin sizin şahsınızla bir alıp veremediği yoktur. Görmüyor musunuz, anlamıyor musunuz ki Muvaffak olamadınız. Hissetmiyor musunuz ki herkes sizin çekilmeniz için dualar edecek hale gelmiştir. Memleketin menfaati, partinin menfaati, hatta ve hattâ kendi menfaatiniz hükümetin başından ayrılmanızı gerektiriyor. Bu millet D. P. ye rey vermiştir, size değil. Siz D.P. değilsiniz. Hiç kimse D.P. değildir. D.P. bir idealdir. Siz onu yıktınız.

Hala mı çekilmiyeceksiniz, Adnan bey?

dan ayrıldı. Karşılayıcılar da kızgın-dılar. Bu soğukta, beylik nutuk dinlemiye değil, vilâyet olma hususunda vaad almaya gelmişlerdi. Onlar da küsüp çekildiler.

Fakat çile henüz tamamlanmamıştı. Üçüncü merhale olan Ereğlide de aynı levhalar devlet erkânım karşıladı: "Vilayetlik istiyoruz". Sanki bütün Konyalılar ayrı vilayet haline getirilmek için yemin etmişlerdi. Ereğlide de tezahürat, bu vaadi almak içindi. Fakat Adnan Menderes orada da halka, milletvekilleriyle temas etmelerini tavsiye etti. Bütün ümitler kırılmıştı. Yola çıkılırken Başbakanın arzusu Hürriyet Partisine ağır bir darbe vurmaktı, halbuki her şey altüst olmuştu. Bazı ölçüsüz sözler, bunun sebebiydi. Akşehirin vilayet olacağı vaadinin Konyalıları kızdıracağı, buna mukabil öteki kazalardan da aynı seslerin yükselmesine yol açacağı malumdu. Buna mukabil, böyle bir vaadde bulunmak hatası bir kere yapılmıştı. Öyle devam edip gitti.

Ya Atatürk inkılâpları ?

Adnan Menderes, Konyada başka bir koz kullanmayı tasarlamıştı. Konya dindarlığı ile tanınmış bir vilayetimizdi. Ancak, unutulan, Atatürk inkılâplarına olan bağlılığıydı. Bu yüzdendir ki lâiklik prensibini en derin yerinden yaralıyacak bir fikir olan "ortaokullara din dersleri koymak" fikri başbakana hiç bir prestij temin etmedi. Bilâkis bütün yurtta çok menfi ve çok sert cevaplara yol açtı. Ancak meselenin üzerinde durulacak mühim bir tarafı vardı.

Adnan Menderes, orta okullara din derslerinin koyulacağı haberini vermek için Konyayı seçmişti. Zira Konyalılar, dindarlıklariyle tanınmış vatandaşlarımızdı. Vaad, bir tavizden başka mana taşımıyordu. Tıpkı Başbakanın kendi Meclis Grubuna söylediği rivayet edilen "siz o kadar kuvvetlisiniz ki, isterseniz halifeliği bile geri getirebilirsiniz" cümlesi gibi.. Bu hareket tarzı, ister istemez Atatürk-ün büyüklüğü her gün biraz daha iyi anlaşılan Atatürk'ün - böyle ahvallerdeki tutumunu akla getiriyordu. Atatürk bütün inkılapları içinde belki de en fazla reaksiyon uyandıracak olan şapka inkılabını haber vermek için en dindar bilinen Kastamonuyu seçmişti. Yani bir inkılâbı, o inkılâbı en zor kabul edeceği zannedilen yerde gerçekleştiriyordu. Menderes ise, tamamiyle aksi şekilde hareket ediyor ve tavizlerini münasip sandığı hava içinde veriyordu. Bunun son derece tehlikeli bir yol olduğu gözden kaçmamalıydı. Adnan Menderes halen hükümet başkanı sıfatını taşımaktaydı ve sözlerinin, hükümetini ilzam etmesi gerekiyordu.

işin bir diğer noktası. Başbakan Adnan Menderes Konyada bu nutku söylerken Atatürkün arkadaşlığını yapmış olan ve ona bağlılık duyduğunu belirtmek fırsatlarından hoşlanan Celal Bayarın, hem de Devlet Başkanı sıfatiyle D.P. Genel Başkanının yanında bulunmasıydı. Bunun mânası büyüktü ve çok şey gösteriyordu.

Kabine haberdar mıdır?

Geçen haftanın en mühim hâdisesinin Devlet Başkanı ile Hükümet Başkanının bu yurt seyahati olduğundan zerrece şüphe yoktur. Şimdi, ortaya son derece ehemmiyetli bir Anayasa meselesi çıkmaktadır. Beyanat boyunca Başbakan tarafından irad edilen nutuklar kimin fikirlerine tercüman olmaktadır? D.P. Genel Başkanının mı, yoksa Başbakanın mı ? Adnan Menderesin, Cumhur başkanının refakatinde bulunması ikinci ihtimalin doğruluğunu göstermektedir. Başbakan Antalyada muhalefete ve basma en ağır şekilde hücum etmiş, onları şiddetle itham etmiş, çok yakışıksız kelimeler kullanmıştır. Kabine bunların mesuliyetini yükleniyor mu? Yani Dördüncü Menderes Hükümetinln muhalefete ve basına karşı hareket tarzı. Menderesin sözlerinin havasım mı taşıyacaktı? İkincisi: Başbakan Menderes Konyada, orta okullara din derslerinin konulacağını bildirmiştir. Dördüncü Menderes hükümetinin Eğitim politikasına bu husus dahil midir? Yani kabine orta okullara din derslerinin konulması suretiyle lâiklik prensiplerimize çok ağır bir darbenin indirilmesini tasvip etmiş midir? Üçüncüsü: Başbakan Adnan Menderes, Akşehirin vilâyet haline getirileceğini söylemiştir. Bundan Menderes hükümetinin haberi var mıdır? Kazalar hangi esaslar dahilinde vilayet hali-, ne getirilir ve buna kim karar verir? Başbakan her gittiği kazada "sizi vilâyet yapacağım" derse, oralar vilâyet mi olacaktır? Dördüncü Menderes hükümetinin bu husustaki politikası nedir?

Daha Dördüncü Menderes hükümetinin kurulusu günlerinde, bu kabineye bilhassa yem giren bakanların büyük mesuliyetler aldıklarını belirtmiştik. Çok merak ediyoruz, Mümtaz Tarhanlar, Şem'i Erginler, Esad Budakoğlular, Arif Demirerler, Ahmet Özeller, hattâ Muammer Çavuşoğlular orta okullara din derslerinin konmasını tasvip ediyorlar mı? Başbakan bu vaadi, kendi tasviplerini aldıktan sonra mı yapmıştır, yoksa havadisi onlar da gazetelerde mi okuyup öğrenmişlerdir? Eğer tasvipleri alınmışsa, bu husus bir hükümet programı olarak söylenmişse, mesuliyetine iştirak ediyorlar demektir. Yok, tasvip etmiyorlarsa, kendilerine sorulacak bir başka sualin bulunması zaruri olur: O halde Dördüncü Menderes hükümetinde işleri nedir?

Gazetecilerin oyunu

İşte bu sıradadır ki, İstanbulda çıkan Yeni Sabah gazetesinin pazar günleri nöbetçi olarak çalışan genç muhabiri Millî Eğitim Bakanına bir oyun oynadı. O sabah Ankaradan gelen Bakanı daha trenden inerken yakaladı ve ortaokullara din derslerinin konacağının söylendiğini, bunun hakkında düşüncelerini öğrenmek istediğini söyledi. Teknik Üniversitenin eski rektörü olan yeni bakan omuzlarını silkti:

"— O da nereden çıktı? Yok öyle şey.."

Öyle şey vardı. Nitekim, muhabir Başbakanın Konyada böyle bir nutuk verdiğini bildirince bakanın

Kapaktaki çilekeş

Hikmet Bil

AKİS okuyucuları evinden "beş dakika sizi vali çağırıyor" diye alınan ve evine tam 116 gün sonra iade edilen, bu arada üç hafta müddetle hakkında tevkif müzekkeresi kesil-meksizin Örfi İdare mahpushahanesinde alıkonulan 80 kişiyle iki ay mahzenlerde yatırılan adamın hikâyesini geçen sayımızda okumuşlardır. Bu adam Hikmet Bil'dir. Hikmet Bil,, gazete okuyanların meçhulü değildir, zira fiilen gazetecidir ve Hürriyet gazetesinin muharrirleri arasındadır. 1918 de Kocaelide doğmuştur. Babası Hüseyin Hilmi Bil, İstiklal Savaşında Adapazarı ve havalisinde Müdafaai Hukuku kuran zattır. Lise tahsilini Galatasarayda yapmış, müteakiben Hukuk Fakültesini bitirerek avukat olmuştur. Ailesi Adapazarına bir çok belediye başkanı vermiş ve havalide tanınmıştır.

Hikmet Bil Örfi İdare mahpushanesine götüren, gazetecilik-tir. Galatasarayı bitirdikten sonra evvelâ Cumhuriyet gazetesinde çalışmış, bilâhare Hukuka devam ederken Anadolu Ajansında memuriyet almıştır. Hürriyet gazetesinin, kurulduğu günden beri mensubudur. Rahmetti Sedat Simavinin daima yanında ve en yakınında faaliyette bulunmuştur. Hâlâ da onun kurduğu gazetede, onun dâvalarından biri olan Kıbrıs meselesini savunurken bir tesadüf eseri olarak Kıbrıs Türktür Cemiyetinin Genel Başkanı olmuştur. Tesadüf, Hikmet Bilin Genel Başkanlığına aittir. Ama tuttuğu yol, onu başından Kıbrıs dâvasının hararetti bir müdafii yapmıştı ve neticenin buraya çıkacağı aşikardı.

Gelecek sayımızda onan "Adli amir" başlıklı yazısını bulacaksınız. 116 günlük macerasından sonra bu yazıyı büyük bir vukuf ve ondan da çok tecrübeyle yazdığını söylemeye lüzum olmamak gerek. Yazı, dertlerimizden birine el koymaktadır ve Hikmet Bil ile arkadaşlarının çektiklerinin sebebini teşrih etmektedir.

Ahmet Özel
Dini - Milli Eğitim

sarardığı görüldü. Fakat sözünü geri almasın imkan yoktu; bir defa boş bulunmuştu.

"— Yok canım.. Öyle şey olmaz" deyip geçiştirdi.

Fakat ertesi gün. bu beyanatı tekzip etti. Başbakanla meseleyi görüşmüş ve üzerinde mutabık kalmışmış.. Fakat, hoca bulmak meselesi belleri ni büküyormuşmuş..

Böylece bir yeni politika adamı, bir yeni Milli Eğitim Bakanı devlet adamlığının ilk imtihanını parlak sayılamıyacak şekilde veriyordu. Bakalım, öteki kırmızı plakalı araba sahipleri nasıl davranacaklardı.

Muhalefetin tutumu

Bu haftanın başında, muhalefet partileri bilhassa din dersleri mevzuunda kesin bir karara varamamışlardı. Menderesin vaadi, bir sözlü soruyla Meclise getirilecekti. Ancak muhalif partiler nasıl bir vaziyet alacaklardı? Zira din mevzuunun demagojiye çok müsait bir mevzu olduğunu hepsi takdir ediyorlardı ve biliyorlardı ki fırsat verirlerse demagoglar kendilerini "din düşmanı" olarak Anadoluya gammazlamaya çalışacaklardı.

Ancak gerek C.H.P. ve gerekse Hür. P. içindeki temayül, laikliği sıkı sıkıya müdafaa etmek ve böyle bir yolu katiyyen açmamaktı. Zira Menderesin vaadi son derece tehlikeliydi ve inanılmıyacak ihtilatlara gebeydi. Zaten bunda, muhalif partileri sözüm ona müşkül mevkie düşürmek gayesini görmemek de imkansızdı. Düşününüz ki Menderes Konyada o vaadde bulunurken Bütçe Komisyonunda Diyanet İşleri bütçesi görüşülüyor ve herkes "ehil adam" kıtlığın"dan bahsediyordu. Orta okulda din dersini kim verecekti? Bir Atatürk genci olan matematik öğrencisi mi?

İlk reaksiyonu **Hür.** P. gösterdi. Onu, C.H.P. nin takip edeceğine de şüphe yoktu. Orta okullara din dersleri koymak lâiklik anlayışımıza taban tabana zıddı!

Bu, münakaşa dahi götürmiyecek bir husustur. Ümid edilir ki. C.M.P. de dahil bütün muhalif partiler, küçük hesapları bir tarafa bırakıp bu temayülün aleyhinde şiddetle cephe alsınlar. Yanlarında D.P. de **hala** kalmış müterakki ve inkılâpçı unsurları da göreceklerinde zerrece şüphe yoktu.

Vergiler

Bizim Poujade'lar

Yılaşından itibaren küçük esnaf, kanunun kendilerine yüklediği bir mükellefiyeti yerine getirmiyor, defter tutmuyor. Halbuki bilindiği gibi küçük esnaf, gelir vergisine tabi tutulmuştur. Buna rağmen dükkânlarda bir ihtilâl havası esmektedir ve tıpkı Fransada Poujade taraftarlarının yaptıkları gibi, bizim küçük esnaf da kanun hükümlerini yerine getirmemektedir.

Bu haftanın başında İstanbulda fikri sorulan bir küçük esnaf:

"— Boş ver, dedi. Nasıl olsa, kanun değişecek.."

Böyle söyleyen, yalnızca o değildi. Berberinden aktarına, tütüncüsünden manavına herkes aynı vaziyetteydi. Türkiyedeki bilumum esnaf arasında kanunun icabını yerine getiren, defter tutan ya yüz kişi vardı, ya da iki yüz.. Üst tarafı, kanunun nasıl olsa değişeceği kanaatiyle "boş veriyordu". Bunun, son derece mahzurlu bir zihniyet olduğunda zerrece şüphe yoktu. Ama esnafın, kendisine göre bir mazereti vardı.

Her şey, Aralık ayının sonunda Çankayada Cumhurbaşkanıyla yapılan bir mülakat ile başlamıştı. O sırada Ankarada Türkiye Esnaf Dernekleri Konfederasyonunun toplantısı vardı. Altmış beş ilden gelen 170 esnaf derneğinin temsilcileri müşterek dert ve endişeler karşısında gerçekten zor bir durumda bulunuyorlardı. Konfederasyonun başkam Abdullah Caner ise tamamiyle şaşırmış vaziyetteydi. Caner'in iktidara yakınlığını bilenler, yıl başından itibaren tatbike başlanacak olan yeni esnaf vergisinden doğrudan doğruya onu mesul tutuyorlardı. Öyle ya Abdullah Canerin taraftarlığım yaptığı parti 1954 seçimlerinin arefesinde, hattâ o seçimlerin kampanyasında esnafın vergiden azade tutulacağı vaadinde bulunmuştu. Daha doğrusu propaganda böyleydi ve başta Abdullah Caner, bir çok esnaf lideri esnaf m D. P. ye rey vermesini temine çalışmıştı. Vergileri kaldıracak bir iktidar! Bundan iyisi hakikaten can sağlığıydı. İnananlar tıpkı 1950 de olduğu gibi, 1954 te' de D.P. yi tuttular. Halbuki işte, sandık başına gidildikten sadece bir buçuk yıl' sonra, esnafı vergiden muaf tutacağı propaganda edilen iktidar, esnafın başına öyle bir dert açmıştı ki eskiyi dahi mumla aramamak kabil değildi. Dernek temsilcilerini hiddetten köpürten, bilhassa buydu. Simdi esnaf, yeni bir vergiye tabi tutuluyor ve kendisinden defter tutmaları isteniyordu. Pirince giderken, evdeki bulgurdan olunmuştu.

Cumhurbaşkanı son seyahatine çıkıyor
Dileklerin sonu alınamadı

Küçük esnaf, vergiden şikayetçi

Yerli Poujade'lar

Defter tutma mükellefiyetinin, esnaf için zerrece pratik olmadığı açık bir hakikatti. Nitekim Konfederasyon toplantısında doğudan gelen bir delege bunu şöyle ifade etti:

" —Biz, değil vergiden sıyrılmak, eski vergi sistemine bile razıyız. Ben berberim. Nasıl defter tutarım? Ya, hesap yanlışlığı yaparsam? Al başına, derdi. O zaman bir de vergi kaçakçılığı damgası gelip yapışacak. Bulunduğum kasabada, ben nereden mütehassıs bulayım da defterlerimi ona kontrol ettireyim?"

Şikâyetler şikâyetleri takip ediyor ve hava gittikçe elektrikleniyordu. Bir tek çare vardı: Cumhurbaşkanına baş vurmak ve ona vaadlerini hatırlatmak. İttifakla buna karar verildi. Çankayaya gidilecek ve Celâl Bayara esnafın dertleri duyurulacaktı.

Çankayada görüşülenler

Kongre tarafından seçilen heyet saat 17 de Çankaya köşkünde Cumhurbaşkanı tarafından kabul edildi. Büyük salon adeta dolmuştu. Celâl Bayar, memleketin dört yanından geniş bir seçmen kütlesinin temsilcisi olarak gelmiş bulunan heyet azalarından kıymetli iltifatlarını esirgemedi. Fakat onlar kendi dertleri içinde heyecanlıydılar. Onun için kulakları iltifatları dahi duymuyordu. Allahtan ki Cumhurbaşkanı arzularını sordu ve bütün esnaf kardeşlerine selâm götürmelerini istedi.

O zaman İstanbul Esnaf Dernekleri Birliği Başkanı Yusuf İncegüzel arkadaşlarının arasından bir adım ilerledi. Ellerini önünde bağlamıştı. 300 binden fazla meslekdaşı adına konuşacaktı. Celal Bayar 28 nisan 1954 ü hatırlıyor muydu ? O gün Taksim meydanı hıncahınçtı. Aynı anda Fatihte de C.H.P. lilerin toplantısı vardı ama esnaf dernekleri, azalarının daha ziyade Taksimde toplanmaları için gayret sarf etmişti. Cumhurbaşkanı ve Başbakan konuşmuşlardı. İşte Celal Bayar o toplantıda bir vaadde bulunmuş ve esnaf ın vergi dışı kalacağını söyliyerek alkışlanmıştı. Alkışın sonunda Cumhurbaşkanı aynı sözleri bir defa daha tekrarlamıştı.

İncegüzel bunları Cumhurbaşkanına münasip bir dille hatırlattı. Halbuki şimdi hükümet, o vaadlerin tamamen aksini yapıyordu. Celal Bayar sükunetle dinledi İncegüzel konuştu, onu başkaları takip ettiler. Eğer Cumhurbaşkanı söz almasaydı, diğerleri de konuşacaklar ve aynı dertleri terennüm edeceklerdi. Esnaf hakikaten ıstırap içindeydi. Ne vaad edilmiş, ne yapılmıştı? Bayar, bir el işaretiyle hatipleri susturdu; sonra aynen şöyle dedi:

"— Şimdi size yılbaşı hediyesi olarak iki armağan veriyorum. Birincisi: küçük esnaf defter tutmayacaktır. İkincisi: gene küçük esnafın muamele vergisini kaldıracağız. Bu müjdelerimi bütün yurt esnafına tebşir edin ve deyin ki Bayar sözünü tutan adamdır. Üzüntü duymasınlar."

Altmış beş vilâyetin temsilcileri Çankayadan uçar gibi ayrıldılar. Beyanatlarla, toplantılarla durumu arkadaşlarına duyurdular. Müşterek karar şu oldu: "Celal Bayarın sözü mutlaka gerçekleşecektir; o halde biz de şimdiden defter tutup mükellefiyet altına girmeyiz".

Nitekim, başta İstanbul Esnaf Dernekleri Birliği Başkanı ve Beyazıttaki Aş-İş lokantasının sahibi Yusuf İncegüzel olmak üzere binlerce esnaf, yılbaşında kendilerini kanunun dışında saydılar ve "defter tutma külfeti" ne boş verdileri

Tıpkı Fransada Poujade taraftarlarının yaptığı gibi.. Ama bizimkiler üstelik Cumhurbaşkanından müsaadeliydiler. Nitekim istim de arkadan yetişti ve Başbakan son yurt seyahatinde vaadlerinin arasına bunları da ilhak etti. Kanun Meclisten çıkmıştı, ama evvelâ Cumhurbaşkanı, müteakiben de Başbakan şahsi vaadde bulunmak suretiyle esnaf m bu kanunun hükümlerine riayet "külfet" ini ortadan kaldırıvermişlerdi. Bu hareket tarzını tasvip etmeye imkan yoktu.

Madalyanın tersi ve yüzü

Esnaf, şikâyette son derece haklıdır. Hakikaten defter tutma usulünü pratik bulmak müşküldür. Kanunun isabetsizliği de münakaşa mevzuu yapılabilir. Hele seçim lerden evvel vadettiklerinin tamamiyle aksini yapan bir parti, yüzde yüz kusurludur. Ama anayasanın, böyle bir vaadde bulunmak hakkım Cumhurbaşkanına tanıdığım hiç zan-

Niçin

Memleketin iyi idare edilemediği artık yalnız muhalefetin bir görüşü değildir. Beş senedenberi memlekette hüküm süren siyasi iklim beklenen hasadı vermemiştir. Vekayiin ihbarlarına kalak vermemek yüzünden en müsait İmkânlar içinde, en güzel tohumlar bozulmuştur. Bu neticenin şimdi derece derece, herkes acı meyvalarını toplamaktadır.

Memleket gerçekten huzursuzdur. Bundan şüphesi olanların şimdiye kadar iktidarı destekleyen müstakil gazeteleri okumaları, iktidara mensup olan ve almayan milletvekillerinin birleşen lisanlarına bakmaları kafi gelmelidir. Memleket lâyık olduğa idareyi bulmuştur denemez. Türkiye Cumhuriyeti daha iyi idare edilmeye lâyıktır.

İyi bir idarenin mehengi, hakın huzurundan başkası değildir. Bir topluluk içindeki türlü sosyal tabakalara mensup olanlar muktedir oldukları inkişafı kendi imkanlariyle müsavat dairesinde elde edemezlerse; bir cemiyette malî ve iktisadi nizamsızlık yüzünden para disiplini tamamiyle kaybolarak hayat pahalılığı büyük kütle için sosyal bir ıstırab mevzuu halini alırsa; bir memlekette hükümetlerin partizanlığı devlete kadar sirayet ederek devlet ile vatandaşlar arasındaki münasebetleri ve netice olarak dev letin iç ve dıştaki itibarım zedeleyecek inhiraflara kadar varacak olursa o topluluktaki insanları rahat farzetmek ve iyi bir idarede yaşadıklarına inandırmak imkânsızdır. Herkes kendi haline ve sonra umumi ahvale bakarak memleketin nasıl idare edildiğini hükme bağlar. Kendi kendine ve umumi ahvale ba-

netmiyoruz. Hele bizde Devlet Başkanlarının şahıslarını ortaya koyarak taahhüt altına girmeleri mümkün değildir. Celal Bayar son günlerde en aşağı ikinci defadır ki bu şekilde davranmaktadır. Ürdün hududunda yaptığı bir beyanatın sebebiyet verdiği komplikasyonların hatırası henüz pek tazedir. O, dış politika sahasında karışıklığa sebebiyet vermiş ve Dışişleri Bakanı Prof. Fuad Köprülü Meclis kürsüsünden beyanatın hukuki bir mâna taşımadığım ve Türkiyeyi taahhüt altına sokmadığını bildirmek zorunda kalmıştı. Yılbaşından evvel 65 vilâyetin esnaf dernekleri temsilcilerine karşı sarfedilen sözle de mali sahada bir takım Poujade'ların türemesine yol açmıştır. Celal Bayarın muhataplarına defter tutmamalarını tavsiye etmediği aşikârdır. Ancak sarfettiği cümlelerin bunu doğuracağı da aynı şekilde açıktır.

Başbakana gelince, onun tavrı hakkında bir şey söylemeğe lüzum yoktur. Esnafı deftere bağlayan hükümet kendisidir. Şimdi, bunun hatasının anlaşıldığı mucip sebebiyle kararından caymaktadır. Kendisine sorarsanız, ihtimal ki hatasını görüp anladığı ve israr etmediği içki bir de alkış tatmamız gerekmektedir.

Şu anda esnaf vergisi, fiilen kalkmış vaziyettedir ve hiç bir esnaf defter tutmamaktadır. Ya, Meclis tadilatı kabul etmezse ne olacakta*? Bakalım bu keşmekeş, dana ne kadar devam edecek?

B. M. M.

Malum karar

Çarşamba günü, Büyük Millet Meclisinin müzakere salonuna terk eden milletvekillerinin muhakkak ki en neşelisi, en memnun ve müsterihi, saçları omuzlarına dökülmüş, kısa boylu ve lâcivert elbiseli olan idi. Samet Ağaoğlu dört saate yakın devam eden müzakereleri dikkatle, başından sonuna kadar takip etmiş, her "mesuliyet umumidir, üç bakanın yanında başka bir bakan daha vardır" sözünde irkilmişti.

Demokrat Parti Meclis Gurubunun kork gün önce üç bakan baklanda Meclis tahkikatı açılması hakkında vermiş olduğu karardan sonra, Samet Ağaoğlu için çileli bir intizar devresi başlamıştı. Gurup, Sıtkı Yırcalı, Fatih Rüştü Zorlu ve Hasan Polatkan hakkında Meclis soruşturmasına karar vermişti. Bu kararın Mecliste Demokrat Parti tarafından değiştirilmesine imkan yoktu, fakat ne de olsa heyecanlanmamak imkânsızdı.

Çarşamba günü Meclisin bütün sıraları dolmuştu. Muhalefetler yerlerini celsenin açılışından çok evvel almışlardı. Hükümetin bütün üyeleri yerlerinde idiler. Üç Bakan baklanda tahkikat istiyen önerge okunduktan sonra eski bakanlar birer birer konuştular. Sıtkı Yırcalı heyecanlı, müteessir ve zaman zaman sert idi. Ko-

İyi İdare Edilemiyoruz?

Faik Ahmet BARUTÇU

karak kendim rahat bir hayat içinde bulmayan bir kimseye, cennete giden yolların cehennem taşları ile bezendiğini iddia ederek gelecekteki iyi günler için sabır tavsiye etmek, tıpkı bir uykusuzluk hastasına iyi gece temenni etmek gibi onun ıstırabiyle zalimane alaydan başka bir şey ifade etmez.

Topluluk hayatında derin kuvvetlerin nüfuzuna idare edenlerin görmemezliği bedbahtlık sebebi olur. Sosyal realitelere ve vekayiin ihbarlarına kör ve sağır kalmayarak durumun isterlerim araştırmak lâzımdır. Niçin iyi idare edilemiyoruz?

Acaba bu bir eşhas meselesi midir? Sevk ve idarede eşhasın rolü birinci derecede mühimdir. Uzak görüşlü olmayan kimselerin elinde Devlet gemisinin iyi sevküidare edilebilmesinin mucizeye mütevakkıf olduğunu söyleyenler daima hak kazanmışlardır.

Demokrat Partinin seçkin zevatı ekseriyetle iktidardan uzak bulundurulmakla beraber haksız ve insafsız olmamak için söylemek lâzımda* ki, Demokrat Parti hükümetlerinin içinde ferden liyakatları münakaşa edilmeyen zevat eksik olmamıştır. Ancak deruhte edilen vazifede memleketin büyük davasında geniş görüş toptan ihmal edilmiştir.

Büyük dava, topluluktaki tekâmülün vasıl olduğu merhalelere uygun olarak, rejim reformunun tacili idi. İnkılapçıların güdümlü cumhuriyeti, devrini tamamlamıştı. Demokrasinin daha ileri merhalesine geçiliyordu. Yeni devrin ruhuyla telifi mümkün olmayan müesseseleri ayıklamak, demokrasi esprisine zamanla galebe çalacak şahsi idare temayüllerinin barınabileceği yuvaları dağıtmak ve demokrasi ruhunun 'Devlet idaresine nüfuzunu sağlayacak müesseseleri kurmak icap ederdi. Büyük vazife Anayasayı ona göre tadil edip İkinci Cumhuriyeti kurmaktı. Cumhuriyetçilerin Cumhuriyçi bu tekamüle hak kazanmıştı.

Devlet çarklarında seneler boyu demirlemiş olan tek parti ruhunun bir daha hortlamaması için temel tedbirleri tamamlamağa, ne yazık ki, zamanında imkan hasıl olamamıştır. Sebepleri ne olursa olsun itiraf edelim ki demir tavında iken dövülememiştir .

Demokrat Parti hükümetleri ise, demiri iyice soğutmuşlarda. Programlariyle, nazari olarak, demokratik tatbikatın en doğru anlayışını benimsedikleri halde icraatta eski itiyadların, eski düsturların, eski müesseselerin mukavemetim kurmaktan sistemli surette içtinap ederek demokrasi ruhu ile eski ruhun mücadelesinde büyük vazifenin dûnunda kalmışlardır. Küçük parti hesap ve menfaatları iktidarda çengellenip kalmak için keyfiliklere revaç kazandırmak meyilleri maalesef zamanla umumi düşüncelere galebe çalmıştır.

Demokrat Parti siyasi iktidarının % Mayıs seçimlerinden bu yana uğradığı sür'atli manevi kudretsizlik hiç hayret uyandırmamalıdır. Bu kudretsizlik vekayii sürükleyen derin kuvvetleri ve hakikatları görmeyi red etmenin bir neticesidir. İktidarın ve memleketin bugünkü buhranı bu neticenin tabii arkadaşıdır.

Maddi hayatın sıkıntıları içinde meselelerimizin ve buhranlarımı - zın iktisadi olduğu sanılır. Bu, meselelerimizin bir zaviyeden görünüşüdür. İktisadi zaruretin ne derin bir kuvvet olduğu söz götürmez. Politik keyfi mülâhazalarla ihmale uğrıyan iktisadî zaruretlerin büyük karışıklıklardaki derin nüfuzu aşikâr olmakla beraber bizim asıl buhranımız, bütün keyfiliklerin menşei olmak üzere, tamamlanan bir tekâmülün neticelerini tercih etmek istemeyişimizden, keyfiliğe realiteleri kurban etmekten ileri geliyor.

Hükümet etmek için açık görmek lâzımdır. Bu memleket, eski geri Türkiye değildir. Topluluğumuz hürriyetin tadım öylesine almıştır ki ve tek parti devrinin mümessili farzedilen bir iktidarı reyleri ile değiştirerek hakimiyetin ve kendi kendini idarenin zevkini öylesine ruhlara yerleştirmiştir ki tükenen eski bir rejim üzerinde israr eden politik bir sınıfın devamlı buhranlar ve dahilî skandaller neticesinde tükenmemesi imkânsızdır. Bugünkü tansiyon bunun arazından başka bir şey değildlr.

Bu tansiyon devrine nihayet vermek için süratli bir uyanış iradeleri sarmalıdır. Eski devrin geri vasıtaları ile Türkiye Cumhuriyetinin idaresi buhrandan kurtulamaz. Bir tekâmülün neticesinde Birinci Cumhuriyet gibi yeni bir tekâmül merhalesinde İkinci Cumhuriyet de millî selâmetin temel taşı olacaktır. Vatanperverlik fikri, düşüncelerimize umumi menfaatların samimi şekilde hakim olmasındadır. Parti menfaatlariyle memlekete hâkim olmak yerine milli bir gayret kadrosu içinde memlekete hizmet etmeyi sevelim, Bu bütün günahları silmeye kâfi gelir.

Sırrı Atalay
Sesi *t*ok idi

nuşmasına bir partinin hayatı ile başladı, rejimin mukaddes tanıdığı murakabe unsuru ile devam etti ve ancak "delilsiz olarak isnat edilen hadiselerin sadece Uç bakana ait olmaması lazım geldiğini, alman kararların hükümetin umumi politikasına taalluk ettiğini" açıkladı. Hasan Polatkan ise, bir "bacanak" sebebi ile her sene milyarları elinden geçiren bir bakanı itham etmenin yersizliğine işaret etti. En heyecanlıları, konuşmasına bir şekil veremiyeni Fatih Rüştü Zorlu idi. Yazılı bir konuşma hazırlamayı bile düşünmemişti. Bu yüzden zaman zamman "sürç-ü lisan" ların kurbanı oldu. Millet, kendisini idare edenlerin menfaatlerinden başka bir şey düşünmediklerini bilsin" dediği zaman bütün müzakere salonu gürültülerle dolmuştu. Muhalefetten bu sözü alkışlıyanlar bile vardı. Zorlu yumruğunu kürsüye bir kaç defa vurdu. Bu sert hareketleri iyi karşılanmadı. Her üç eski bakan tahkikatın açılmasını, hakikatlerin ortaya dökülmesini istediler. Bu sözler alkışlanıyordu. Burhanettin Onat, önergesinin müdafaasını yaptı, halk arasındaki dedikoduların salim bir şekilde yok edilebilmesi için tahkikatın lüzumlu olduğunu söyledi. D.P. gurubuna hadiseyi getiren ve sonra partiden ihraç olunan Selahattin Toker de eğer bir suç varsa bunun müşterek olduğunu, mesuliyetin siyasi olması bakımından tahkikatın hükümete yöneltilmesi lazım geldiğini' söyledi. Mesela dedi, meselâ döviz komitesinde bulunan ve halen bu hükümette de aza olan Samet Ağaoğlu da aynı kararları imzalamıştır... Samet Ağaoğlu başını Önüne eğdi. Selahattin Toker, mesuliyetin genişllğini o türlü izah etti ki. - herkesin kabul edeceği gibi - alınan kararların isabetsiz, yanlış ve memleketi zarara sokmasından sadece bu üç bakan mesul olamazdı. Hükümet, hem de başkam ile birlikte mesuliyeti paylaşmalı idi.

Muhalefetin konuşmağa başlaması ile müzakereler renk değiştirdi. Bölükbaşı D.P. gurubunun hem alkışlamak, hem de haklarında tahkikat açmak kararı ile eski bakanlar önünde düştüğü tezada işaret etti. Alınan kararlardan eğer varsa yolsuzluklardan sadece bu üç bakanın değil, hükümetin tümünün mesuliyetine işaret etti. Tahkikat açmak için itham edenin de, kendisini müdafaa edenin de delil göstermesi icap ettiğini söyledi. Hürriyet Partisi adına konuşan Fethi Çelikbaş, gayet ince bir buluşla, tahkikatın gelmiş geçmiş bütün bakanlara teşmilini istedi, mesuliyetin üç kişiye irca edilemiyeceğini anlattı. C.H.P. adına Nüvit Yetkin de deliller üzerinde durdu, Bankaların usulsüz kredi verdiklerinden, bazı şilepçilik işlerine döviz temin edildiğinden bahsedildiğini anlattı. Bütün bunlar üç kişinin değil, hükümetin mesuliyetleri içine giriyordu.

A K İ S
Bu hafta 34.565 adet
basılmıştır.

Üç muhalefet partisi de tahkikatın genişletilmesini, geçen kabinenin toptan bu tahkikatın çerçevesi içine sokulmasını birer önerge ile istediler. Bu önergeler D.P. Gurup ekseriyeti ile red edildi ve üç Bakan hakkında Anayasa ve Adalet komisyonlarından kurulacak bir komisyon tarafından Meclis tahkikatının açılmasına karar verildi. Hiç şüphesizki salı ve çarşamba günleri Menderes için sayılı günlerdendi. Salı günü Gurupta 6/7 Eylül hadiseleri etrafında Başbakana tahkikat açılması istiyen muhalefet önergesini prensip olarak reddettirmiş, ertesi günü de yolsuzluk iddialarından tahkikatsız sıyrılmıştı.

D.P.

Tek teminat: istifa

Bu haftanın başında, pazartesi günü Meclisten çıkıp da Ankara Palasın rahat koltuklarına kendilerini atmaya gelen Demokrat Milletvekillerinden biri, yanındaki arkadaşlarına:

"— İyi, hoş ama, dedi, şu Kalafata Başbakan Ankara Radyosundan parti propagandasını hem de bizzat yapmasını söylese Kalafat reddeder mi, reddetmez mi? Yani, ısrar olunursa istifasını basar mı, basmaz mı?"

Milletvekilinin gurubundan öyle bir kahkaha yükseldi ki, salonda oturanlar dönüp baktılar.

Biraz evvel Mecliste Sun Atalay ile Emin Kalafat arasında bir söz düellosu olmuştu. İki taraf da sert lâflar teati etmişler, bu arada fazla ileri gittiğini anlayan Devlet Bakanı kendi gurubunun "silahendaz" larının yaşa, varol sedaları ve alkışlatma rağmen muhalefete karşı serdettiği vatanı sevmemek ithamını geri almış, buna mukabil Sırrı Atalay da çok muvaffak bir mücadele yapmıştı. Sırrı Atalayın muvaffakiyet sebebi ortadaydı ve pek basitti: bir çok C. H. P. milletvekilinin aksine o uzun uzun hazırlanmış, reddi imkansız deliller toplamış, bundan da fazlasını yaparak üzerine bulaşmış olan antipatik havayı sert, fakat usturuplu konuşmasiyle silmesini bilmişti. Bahis mevzuu olan radyoydu. Sırrı Atalay prensibi tenkid ediyor, radyonun tarafsızlığının *bir* teminata bağlanmamış olmasını belirtiyor, Emin Kalafat İse kendi zamanında bu aksaklığın pratikte düzeldiğini söylüyordu.

İşte, bu bakımdandır ki Ankara Palastaki milletvekili en mühim meseleye parmağım basmıştı. Yarın, öbür gün Başbakan Adnan Menderes Mecliste mesela İnönü ile arasında geçecek bir mücadelenin "eski usul" de - yani sadece kendi laflan nakledilerek - verilmesini isterse Kalafat istifayı "basar" mı, "basmaz" mı?

İhtimal ki yükselen kahkaha "evet" demeye gönül ferahlığıyla imkan olmadığı içindi ve radyonun asıl teminatsızlığı işte buydu.

Radyonun ve bilcümle demokrasi prensiplerinin.. Bakanlarımız istifa müessesesinden haberdar olmadıkça teminatın belki yazılısını bulabilirdik ama, fiilisini bulamazdık.

Emin Kalafat
Affedersiniz !

CUMHURBAŞKANI ve MESULİYET

Dr. İsmet GİRİTLİ

Cumhurbaşkanımızın İsrail - Ürdün hududunda verdiği beyanat, geçenlerde B.M.M. de bir soruya konu teşkil etmiş, Hükümet adına izahat veren Dışişleri Bakanı bu beyanatın hukuki bir değeri olmadığını, yani bu beyanatın bir taahhüt mânasına alınamıyacağını, söylemiştir. Anayasamızın 26 ncı maddesinde "... Devletlerle mukavele, muahede ve sulh akdi, harp ilânı..." gibi vazifelerin ancak bizzat B.M.M. tarafından ifa edileceğinin tasrih edildiği hatırlanacak olursa, böyle bir beyanatın esasen his bir zaman bir taahhüdü ifade edemiyeceği derhal teslim edilir. Maamafih bu münasebetle, Anayasamıza güre Cumhurbaşkanının hukukî durumunu, bu arada bilhassa Cumhurbaşkanının maddi ve hukuki bütün resmî muamelelerinden dolayı mesuliyet meselesini, kısaca tetkik etmekte fayda vardır.

1924 tarihli Anayasamızın 5 inci maddesi "Teşri selahiyeti ve icra kudreti B.M.M. de tecelli ve temerküz eder" dedikten sonra, 7 nci maddede Meclisin, icra selahiyetini kendi tarafından seçilmiş Cumhurbaşkanı ve onun tayin edeceği bir Bakanlar Kurulu marifetiyle istimal edeceği tasrih edilmiştir. Cumhurbaşkanı ile Bakanların Meclis üyelerinden olmaları gerektiği göz önünde tutulursa, Türkiyede "Meclis Hükümeti" sistemi cari olduğu ve bu suretle memleketimiz bakımından ayrı ve müstakil bir icra uzvundan bahsedilemiyeceği hususu, itiraz ve münakaşa kabul etmez bir bedahat olarak ortaya çıkar. Bu sebeple Cumhurbaşkanı, icra uzvunun değil, sadece icra vasıtasının bir unsurudur, İcra vasıtasını terkip eden diğer esaslı unsur da "Hükümet" adı verilen Bakanlar Kuruludur. Ancak, Cumhurbaşkanı icra vasıtasının bir cüz'ü olmakla beraber, Hükümet reisi değildir. Zira Anayasa, Başbakanın Hükümet Başkanı olduğunu tasrih etmiştir. Bu itibarla, Cumhurbaşkanının Bakanlar Kuruluna, lüzum gördükçe, riyaset etmesi Devlet Başkam sıfatından neş'et etmektedir. Ancak şunu da ilave edelim ki, Cumhurbaşkanı "Hükümet" müessesesi dışında ayrı bir mevcudiyeti haiz olmakla beraber, icra vasıtasını teşkil eden Cumhurbaşkanı ve Hükümet müstakilen hareket etmek hakkına malik değillerdir. İcra vazifesinin görülebilmesi her iki unsurun da iştirak ve ittifakına bağlıdır. Diğer taraftan Anayasamızın 7, 41 ve 46 ncı maddelerine göre icra vasıtasının yapacağı her türlü muamele ve tasarruflardan dolayı Meclise karşı mesul olan kimsenin Cumhurbaşkanı değil, Bakanlar veya Bakanlar Kurulu olduğu göz önünde tutulursa, bu konuda fiilen hükümet iradesinin üstünlüğü kabul edilmek lâzımdır.

Demek oluyor ki, Anayasaya göre, Türkiye Cumhurbaşkanı esas itibariyle icra vasıtasının gayri mesul ve müstakar bir unsurudur. Her ne kadar Cumhurbaşkanı, Devlet Başkanlığı sıfatını da haiz ise de, bu vazifesi tamamen şekli ve sırf temsili mahiyette olduğundan, mutlak ve umumi olan ademi mesuliyeti dolayısiyle, Devlet Başkanı vasfına bağlı elan selahiyetleri kullandığı zaman dahi ayni hukuki rejime tabi olmak lâzımdır.

Gerçekten Anayasamızın 41 ici maddesi, Cumhurbaşkanının ısdar edeceği bilcümle mukarrerattan mütevellit mesuliyetin, 39 uncu madde mucibince mezkur mukarreratı imza eden Başbakan ile ilgili bakana raci olacağını beyan etmektedir. Bu maddedeki "mukarrerat" tabirinin Bakanlar Kurulu kararnameleri ile Bakanlık kararlarını kasd ve istihdaf ettiği akla gelebilirse de, böyle bir tefsir tarzı kabul edildiği takdirde, Cumhurbaşkanının ademi mesuliyeti sadece Bakanlar Kurulu kararnameleri ile Bakanlık kararlarında cari olacak, bunların dışında kalan muameleler dolayıslyle Başbakan ile Bakanların mesuliyeti mevzuubahis edilemiyecektir. Halbuki Anayasamız, 41 inci maddesinde Cumhurbaşkanının yalnız hiyaneti vataniye halinde B.M.M. ne karşı mesul olacağım söylemektedir. Şu halde Cumhurbaşkanının kararnamelerle kararlardan gayrı muamelelerinden çıkabilecek mesuliyetler kime raci olacaktır? Hukuka tabi ve demokratik bir devlette raeuliyetsiz selahiyet düşünülemiyeceğine göre, Cumhurbaşkanı diğer vazifelerini nasıl ifa edecektir? İşin doğrusu şudur ki, Anayasanın 39 ve 41 inci maddelerindeki "mukarrerat" tabirine, Dr. Lutfi Duran'in 1950 senesinde İstanbul Hukuk Fakültesi Mecmuasında intişar eden "Reisicumhurun nutku ve İstizah usulü" adlı değerli etüdünde ileri sürdüğü gibi, Fransız ve diğer memleketlerin anayasa mevzuatında Cumhurbaşkanlarının ve Devlet Başkanlarının maddi ve hukuki bütün resmi muamelelerini ifade etmek üzere "Actes - Tasarruflar" kelimesinin kullanıldığı göz önünde tutularak, bir mana verilmek lazımdır.

Esasen bütün amme ve anayasa müelliflerimiz, Cumhurbaşkanının, her ne sıfatla olursa olsun, yapacağı bütün resmi muamelattan, gayri mesul bulunduğunu, mesuliyet mevzuubahis olduğunda bunun Başbakan ile bakanlara yükleneceğini ifade ve kabul etmektedirler. Bu hale göre, Başbakan veya bakanlardan birinin huzuru ile Cumhurbaşkanı tarafından yapılmış maddi veya hukuki bir tasarruftan dolayı mesuliyet, bu tasarruf hukuki bir değer taşısın taşımasın, Hükümete veya ilgili bakanlığa aittir.

Fakat bizde ötedenberi tatbikatta Dr. Duran'ın da etüdünde işaret ettiği gibi, Cumhurbaşkanının bir çok tasarrufları tok imza ile veya tek şahsın huzuru ile yapılmaktadır. Ezcümle, yabancı elçilerin ve resmi ziyaretlerin kabulü, resmî tetkik seyahatleri, milli merasimlere iştirak çok zaman yalnız Cumhurbaşkanının huzuru ile icra edilmektedir. Nitekim 1946-50 yularında Samed Ağaoğlu, "Anayasamızın Ruhu" mevzulu bir konferansta bu durumu ve hukukî realiteyi şu şekilde ifade ediyordur "Bizde Cumhurbaşkanları kendi makamlarının selahiyet ve haklarını, Anayasayı çok aşan bir istikamete doğru götürmüşler ve iç ve dış politika hak--ında büyük kalabalıklar huzurunda şahsî mütalâalarını beyan etmek gibi hareketlerde bulunmuşlardır. Anayasamızın ruhu kadar metni de bu gibi hareketlere katiyyeu müsaade verecek mahiyette değildir. Zira mesul olmayan bir makam sahibinin mesuliyet taşıyan beyanatlarda bulunmaları asıl mesul makam sahiplerinin mesuliyetlerini arttıran ve bu itibarla Devlet işleyişinde, fuzuli keşmekeşlere meydan açan bir hareket olur." (İki Parti Arasındaki Farklar adlı eser, Ankara 1947, s. 107).

1956 İKRAMİYE PLÂNI:

★

İKİŞER DAİRELİ

10 apartman

Bahçeli 10 ev

ayrıca

875.000 lira

★

Türkiye İŞ Bankası 1956 yılında
1.750.000 lira tutarında ikramiye dağıtıyor

En az 150 liralık bir hesapla
çekilişlere katılabilirsiniz

Çekiliş Tarihleri:

1 Mart — 2 Mayıs — 2 Temmuz — 24 Ağustos — 1 Kasım — 28 Aralık

TÜRKİYE İŞ BANKASI

paranızın... istikbalinizin emniyeti

Kıbrıs

Mareşal Harding
Teminat !

Türklere teminat

Geçen hafta içinde Kıbrıs'tan alınan haberler, Kıbrıs Genel Valisi Sir John Harding'in Kıbrıs'taki Türk azınlığının hakları hakkında bir beyanat verdiğini gösteriyordu. Diğer taraftan, E. O.K. A. teşkilâtına mensup tedhişçiler de yıldırma hareketlerine devam etmekteydiler.

Sir John Harding, verdiği beyanatta, Kıbrıs'ın Orta Doğu güvenliği bakımından önemine işaret etmekte ve İngiltere'nin, bu güvenliğin İngiliz hakimiyetinin Kıbrıs üzerinden kalktıktan sonra da sağlanacağına kanaat getirmeden Kıbrıs'tan çekilmek niyetinde olmadığını anlatmak istemektedir. Gene Sir John Harding'e göre, Kıbrıs'taki Türk azınlığının geleceği teminata bağlanmadan, İngiltere'nin Kıbrıs'tan çekilmesi bahis konusu olamaz.

Sir John Harding'in Kıbrıs'tan çekilmek için ileri sürdüğü şartların gerçekleşmesini bekleyecek olursa, İngiltere, daha uzun bir zaman adada kalacak demektir. Kendi hudutları dahilindeki asayişi temin etmekte büyük zorluklar çeken Yunanistan'ın nasıl olup da Orta Doğu güvenliğinin sağlanmasına yararlı olabileceğini kestirmek gerçekten zordur. Son hareketleriyle, Yunanistan, Orta Doğu'da bir güvenlik unsuru olmaktan ziyade bir huzursuzluk kaynağı teşkil ettiğini ispat etmiş bulunuyor. Balkan güvenliğini temin gayesiyle kurulan Balkan Paktının bütün geleceğini Kıbrıs meselesinin halime bağlayan Yunanistan'ın bununla yetinmiyerek Bağdad Paktına da dil uzattığı okuyucularımızın malûmudur. Son İstanbul hâdiselerini bahane ederek Yunanistan şimdi de Türkiye'nin iç işlerine karışmaya kalkışmıştır. Kıbrıs'ın Yunanistana olan uzaklığını, nasılsa eline geçirmiş olduğu Meis adasından hesap eden Yunanistan'ın Türk iç işlerine olan yakınlığını da yarın Kıbrıs adasından ölçmiyeceğini kimse temin edemez.

Adadaki Türk azınlığının haklarının korunmasına gelince: Yunanistan'ın bu yolda vereceği teminatı da şüphe ile karşılamak için her türlü delil mevcuttur. Hatırlardadır ki, Yunanistan, bundan önce bir çok defalar Yunanistan'da bulunan Türk azınlığının bütün hak ve menfaatlarının korunacağına dair teminatlar vermişti. Sadece kâğıt üzerinde kalan bu teminatlara rağmen, Yunanistan'daki ırkdaşlarımızın içinde bulunduğu durum hiç kimsenin yabancısı değildir. İşin garibi, geçen hafta içinde alınan haberlere bakılacak olursa, Yunanistan Türkiyede bulunan Rum asıllı vatandaşlarımız için teminat istemekte devam etmektedir. Oysa ki teminat istemesi gereken Yunanistan değil, Türkiye'dir. Yunanistan Kıbrıs'taki Türk azınlığına tanıyacağı hak ve menfaatleri, İstanbuldaki Rum vatandaşlarımızın sözde güvensizliğine dayanarak, Türkiyedeki Rumları yeni bir takım imtiyazlara bağlamak isterse, bu konuda da İngiliz, Türk ve Yunan hükümetleri arasında bir anlaşmaya varmak güç, hattâ imkânsız olacaktır.

Türk hükümetinin Kıbrıs'ta bulunan Türk azınlığının geleceği hakkında ne düşündüğünü açıklaması için zaman gelmiştir.

Fransa

Eski hamam, eski tas

İngiliz gazetelerinden biri, muhafazakâr. "Evening Standard", Fransız seçimleri konusunda verdiği haberlerin en başına, iri puntolarla şu başlığı koymuştu: "Zavallı Fransa".

Gerçekte, seçimlerin ertesinde, nihayet siyasi istikrara kavuşmak üzere olduğunu zanneden Fransa, sanıldığından daha da zavallıydı. Fransız seçim mücadelesinin geçirdiği değişik safhalar AKİS okuyucularının yabancısı değildir. Geçen haftanın başında yapılan seçimlerle bu mücadele nihayet sona ermiş bulunuyor. Ancak, bu seçimlerden sonra da, Fransa, siyasi istikrara kavuşmuş olmaktan uzaktır. Üstelik, yeni Fransız meclisinin eskisinden daha da istikrarsız olacağı kolayca iddia edilebilir.

Yanlış çıkan hesaplar

Bundan üç ay kadar önce, Fransız Başbakanı Edgar Faure, o günkü Fransız Meclisinin devamlı bir hükümet kurulmasına imkân bırakacak siyasi istikrardan mahrum olduğunu ileri sürerek, yeni seçimlere gidilmesini istemişti. Meclisin siyasî istikrardan mahrum bulunduğu, yalanlanamaz bir gerçekti. Ancak vaktinden önce yapılacak yeni bir seçimin nasıl olup da istikrarlı bir Meclis kurmaya imkân vereceğini anlamak oldukça güçtü. Muhalefet, seçim tarihinin öne alınmasından ziyade seçim sisteminin değiştirilmesini istiyordu. Halbuki Faure, bu teklifi yaparken, mevcut seçim sisteminin açık kapılarından faydalanmayı ve muhaliflere hazırlanma imkânı vermeden Meclisteki hükümet çoğunluğuna yeni kuvvetler katmayı düşünmüştü. Meclis içinde seçim sisteminin değiştirilmesi yolundaki cereyan gelişip, tutununca eski seçim sistemine sarılan Faure, Anayasanın bir maddesinden istifade ederek kendisine güven oyu vermeyen Meclisi feshetmiş ve kendi istediği şartlar altında, yani olağan zamandan önce ve eski seçim kanunu ile, yeni seçimlere gidilmesini temin etmişti.

Geçen pazartesi günü yapılan seçimlerde, iktidar koalisyonunun güvendiği dağlara kar yağmış ve eski seçim, sistemi bu koalisyonun aleyhine İşlemiştir. Faure ve taraftarları, Teitgen'ler, Pinay'ler, Bidault'lar kendi kazdıkları kuyuya kendileri düşmüş bulunuyorlar. Başlangıçta

Futbolcu Poujade
Söz ayağa düştü

Edgar Faure
Dimyata giderken...

komünistlerin oylarını tesirsiz hale getirmek için ihdas edilen "apparentement - birleşik liste" sisteminin, hu sefer de Mendes-France'cılar aleyhine işliyeceği umulur, daha doğrusu hükümet taraftarları partiler tarafından öyle işlemesi temenni edilirken, "apparentement" ların az olması, neticeyi birdenbire aşırı solcu ve sağcıların lehine çevirmiş ve Faure'-cular dimyata pirince giderken evdeki bulgurdan da olmuşlardır.

İşin acıklı tarafı, iktidar koalisyonunun, kendi kazdığı kuyuya düşerken peşinden Mendes-France'çıları da sürüklemiş olmasıdır. Esasen daha yeni seçimlere gidilmesi bahis konusu olduğu sırada Faure ile Mendes-France arasında patlak veren fikir ayrılığının başlangıçta merkez partilerini ikiye ayırması Fransa için yeter bir talihsizlikti. Seçim kampanyası sırasında merkez partileri arasında yapılan kıyasıya mücadele, aşırı sağ ve sol partilerden başka hiç bir partiye yaramamıştır.

Seçimlerin neticeleri

Şu satırların yazıldığı sıralara kadar *gelen* haberler, Fransız seçimlerinde en büyük parsayı aşırı sol komünist partisi ile aşırı sağ Poujadiste'lerin topladığını gösteriyordu. Geçen Mecliste 98 milletvekili ile temsil edilmekte olan Fransız Komünist partisi, bu sefer 151 sandalye işgal etmektedir. Fransız Komünist partisi, *geçen* seçimlerde, oyların yüzde 20,02 sini almıştı. Bu kere yapılan seçimlerde aldığı oy adedi pek az artmıştır. Anavatanda verilen oyların yüzde 20,20 si komünistlere verildiğine göre arada ancak binde 18 kadar bir fark vardır. Buna mukabil Mecliste işgal etmekte oldukları sandalye sayısının birden yüzde 50 ye yakın bir artış kaydetmesi, mevcut sistemin merkez partileri aleyhine işlemiş olması ile izah **edilebilir.**

Geçen Mecliste adı bile anılmayan Poujade'çıların bu sefer 52 milletvekilliği kazanmaları, seçimin en önemli sürprizi olmuştur. Belli bir siyasi programı olmayan, yalnız vergi sisteminin adeletsizliğinden dem vurarak Paris ve civarında müthiş bir kampanyaya girişmiş bulunan eski futbolcu Poujade'ın etrafında toplanan Poujade'çıların ne isteyip, ne yapacakları henüz belli değildir. Ancak, Poujade'ın çok sıkı bir disipline tabi bir parti teşkil etmek istediği söylenmektedir. Seçimlerin hemen ertesinde bir basın toplantısı yapan Poujade, apartmanında, sırtında bir robdöşambr olduğu halde kabul ettiği gazetecilere, Fransız parlamento sistemine yeni bir canlılık getirmek istediğini söylemiştir. Poujade'a göre, partisi, Mendes-France'la işbirliği yapmaktansa Edgar Faure'u desteklemeyi tercih edecektir. Zira Mendes-France orta tabaka halkı tutmayan ve sevmeyen bir politikacıdır.

Poujade'ın zaferi Fransız seçim sisteminin değiştirilmesi için mücadele edenleri haklı çıkarmış bulunuyor. "Apparentement" denilen karışık ve bozuk bir sistemin mümkün kıldığı bazı kombinezonlarla, her türlü ciddiyetten uzak bir maceraperestin bile büyük bir çoğunluk toplamaya muvaffak olabileceği anlaşılmıştır. Seçim kanununun değiştirilmesi zarureti şimdi bütün kuvvetiyle kendini hissettirmektedir.

Kaybolan De Gualle'cüler

Seçimlerin en önemli neticelerinden bir de De Gaulle'cülerin ortadan silinmesi olmuştur. Geçen Mecliste 69 milletvekili ile temsil edilen Sosyal Cumhuriyetçiler, bu seferki seçim mücadelesine aynı bloklarda katılmamışlardı. J. Chaban-Delmas'ın başkanlığındaki bir grup • ki çoğunluk bu grubun içindeydi - Mendes-France'ın Cumhuriyetçi bloku içinde seçim mücadelesine atılırken, diğer bir grup da hükümet koalisyonunun safında yer almış bulunuyordu. Bu parçalanma Sosyal Cumhuriyetçileri bozguna sürüklemiştir. Eskisine yakın oy almalarına rağmen, parçalanma, onları 22 sandalye ile iktifa etmek zorunda bırakmıştır. Öyle görülüyor ki, Sosyal Cumhuriyetçiler, bundan böyle Fransız siyasi hayatında önemli bir söz sahibi olamıyacaklardır.

İşin sonu nereye varacak ?

Gelen seçim neticelerinden de anlaşılacağı gibi, seçimlerden, ne Cumhuriyetçi grup, yani Mendes-France ve taraftarları, ne de hükümet koalisyonu yani Edgar Faure ve taraftarları bir hükümet çoğunluğu kazanarak çıkmışlardır. Cumhuriyetçi cephe 186, Edgar Faure'cular ise 205 milletvekilliği almaya muvaffak olmuşlardır. Bunların hiçbiri tek başına bir hükümet kurmayı temin edecek çoğunluklar değildir.

Cumhuriyetçi blok içinde en kuvvetli partiyi Sosyalist partisi teşkil etmektedir. Sosyalist partisi geçen Mecliste elde etmiş olduğu 104 milletvekilliğine karşılık, bu Mecliste 94 milletvekilliği elde edebilmiştir. Kaybettiği on sandalyeye rağmen, S. F. I. O. gene de Cumhuriyetçi blokun en kuvvetli partisi olmak vasfını muhafaza etmektedir. Eğer bu parti Faure ile işbirliği yapmayı kabul ederse Faure'un hükümet kurabilmesi mümkün olur. Ancak Mendes-France ile yaptığı bir görüşme sonunda gaze-

Fransız seçmeni reyini kullanıyor
Netice : Muvazenesizlik

Mendes - France
Ümit dağın ardında

tecilere verdiği bir beyanatta Sosyalist lider Guy Mollet, Faure ile işbirliği yapmağa asla yanaşmıyacağını ifade etmiştir. Bu ise işleri kolaylaştıracak bir beyan olmasa gerektir.

Faure koalisyonunun en kuvvetli partisi Cumhuriyetçi Halk Hareketi (M.R.P.) ise bu seçimlerden 72 milletvekili kazanarak çıkmış bulunuyor. M.R.P., geçen Mecliste 88 sandalye sahibiydi. Kayıplarına rağmen hala Faure grubunun en kuvvetli partisi olmakta devam etmektedir. Lâiklik ve Kuzey Afrika meselelerinde Mendes-France'la önemli görüş ayrılığına düşmüş bulunan Cumhuriyetçi Halk Hareketi milletvekillerinin Cumhuriyetçi cephe ile bir işbirliği yapmaları çok şüphelidir.

Netice olarak, işe hangi cephesinden bakılırsa bakılsın, Fransa'nın tam bir siyasî çıkmaza girdiğini söylemek yanlış olmıyacaktır. Bu çıkmazdan kurtulmak için tek çare merkez partileri arasında varılacak bir anlaşmadır. Bütün Fransız basını da başka bir çare olmadığı üzerinde ittifak etmektedir.

Böyle bir anlaşmanın nasıl mümkün olacağını ancak zaman gösterecektir.

Amerika

Başkan'ın mesajı

Başkan Eisenhower, Amerika Birleşik Devletleri tarafından olduğu kadar bütün dünya devletleri tarafından da büyük bir ilgi ile beklenmekte olan yıllık mesajını, geçen haftanın sonlarına doğru Kongre'ye tevdi etmiş bulunuyor. Bilindiği gibi, Amerikan Cumhurbaşkanları, demokrasilerinin geleneğine uygun olarak, her yılın başında Kongreye bir mesaj yollarlar. Bu mesajda geçen yıl içinde cereyan eden iç ve dış olayların başlıcaları gözden geçirildiği gibi gelecek yıllar içinde takip edilecek Amerikan iç ve dış siyasetinin ana hatları da belirtilir. Bu bakımdan, Amerikan Cumhurbaşkanlarının yıllık mesajları, çok önemli bir program mahiyetini taşırlar. Bu programın dış kısmı, bu sene bilhassa önemliydi. Gerçekten, *geçen* yıl, "Cenevre havası" efsanesine kapılarak oldukça başarısız bir devre geçiren Amerikan dış siyasetinin bu sene tutacağı yol bütün dünyanın merakını çekiyordu. Acaba Amerika bu sene de aynı efsaneye inanarak kendini gevşekliğe kaptıracak, böylece Sovyet oyununa düşecek miydi? Yoksa Ekim ayında toplanan ikinci Cenevre konferansı, Cumhuriyetçi idareyi içinde bulunduğu gaflet uykusundan uyandırmış, ayağım denk alması için yeter bir ikaz görevini yapmış mıydı? İşte bütün bu soruların cevabı, ancak Eisenhower'in yıllık mesajında bulunabilirdi.

Bundan başka, Eisenhower'in bu yıl Kongre'ye sunacağı mesajın başka bir hususiyeti daha vardı. Amerika, 1956 yılı sonbaharında, yeni Başbakanlık seçimlerine gidecekti. Bu seçimler için, geçirdiği son kalb krizinden sonra Eisenhower'in bir kere daha adaylığını koyup koymıyacağı, koysa bile yeniden seçilip seçilemiyeceği kesin olarak bilinmiyordu. Bu bakımdan, Eisenhower, 1956 yılı başında Kongreye sunacağı mesajında dört senelik iktidar devresinin bir bilançosunu da yapmak durumunda bulunuyordu. Bu bilançonun açıkla kapanmaması gerekti. Aksi takdirde Cumhuriyetçilerin durumu oldukça güçleşirdi.

1956 seçim kampanyasının yaklaşmakta olduğunu dikkat nazarından uzak tutmayan Eisenhower, mesajına, 1956 yılma girerken Amerika'daki refah seviyesinin görülmemiş bir seviyeye vardığını belirtmekle başlamıştır. Birleşik Amerika'nın dış politikası ve bu alandaki bütün hareketleri ise barışı, bütün milletler için âdilâne bir şekilde sağlamak gayesine matuftur.

Bisenhower'e göre, dört hükümet başkanının geçen Temmuz ayında Cenevre'de yaptıkları ilk toplantıdan çok şeyler umulmuştu. Hükümet başkanları, bir atom harbinin telâfisi imkansız bir felâket olacağı ve bunun önlenmesi gerektiği hususunda ittifak etmişlerdi. Ancak ekim ayında gene Cenevre'de yapılan ikinci bir toplantıda, Dışişleri bakanlarının toplantısında, Sovyet idarecilerinin, emin ve devamlı bir barış için gerekli şartların tesisini kabule hasır olmadıkları açıkça anlaşılmıştır. Eisenhower, mesajında, geçen ekim ayına kadar Sovyetlerin bu şartların tesisine yanaşacaklarına dair kuvvetli bir inanç besleyip beslemediğini açıklamamıştır. Fakat geçen sene içindeki davranışından, gerçekten böyle bir inanç sahibi olduğunu kestirmek güç değildir. Bu yüzdendir ki Amerikan dış siyaseti, 1955 yılında, en mütereddit safhasını idrak etmiş bulunuyor. Eisenhower'in son mesajından, 1953 yılı içinde, hiç olmazsa iktidarda Cumhuriyetçi Parti bulunduğu müddetçe, aynı tereddüdün bir kere daha geçirilmeyeceği anlamını çıkarmak yanlış olmayacaktır.

Artırılması düşünülen yardım

Gerçekten, Eisenhower, son mesajında, komünistlere karşı takip edilmesi gereken politikada başlıca iki noktaya dayanacağını belirtmiş bulunuyor. Bu noktalardan biri komünistlerin, askeri kudretleri karşısında tesirli bir müşterek güvenlik sistemi bulundurmaya devam etmektir. Bunun için de, bir taarruzun vukuu halinde, hür milletlerin buna müştereken karşı koyacaklarını belirtecek müessir bir ihtar teşkil edecek bir sistem kurmak ve gerektiği takdirde bu sistemi harekete geçirebilmek için gerekli kuvvetler teşkil etmek lâzımdır.

Bu nokta üzerinde şimdiye kadar çok konuşulmuştur. Böyle bir zaruretin varlığı defalarca teyidi edilmekle beraber NATO hariç tesirli bir müşterek güvenlik sistemi yolunda büyük başarılar kaydedilmiş değildir. SEATO'nun durumu henüz aydınlanmamış, Amerika'nın çekimser kalması üzerine METO da güç bir duruma düşmüştür. Üstelik, son Konsey toplantılarından sonra, NA-

Eisenhower
Bir yarım çark

TO da bir gevşeklik devresi içine girmiş bulunuyor. Bu bakımdan, Başkan Eisenhower, komünist askerî kuvvetleri karşısında tesirli bir güvenlik sisteminin kurulması lüzumuna işaret ederken, şimdiye kadar sarfedilmiş gayretleri inkâr etmemiş olmaktan başka bir şey düşünmemektedir. Mesajın diğer kısımlarından da açıkça anlaşılacağı gibi, Amerikan dış siyaseti, gayretlerini bundan böyle ikinci bir nokta üzerine teksif etmek niyetindedir. Bu nokta şudur: Dünya çapında müşterek bir güvenlik sisteminin yanı sıra, mevcut çıbanbaşlarnıı tesbit ederek bunları milletlerarası bir anlaşmazlığa yol açmadan ortadan kaldırmak. Bu ise, bir bakıma, Truman devrindeki Amerikan dış politikasına avdetten başka bir şey değildir.

Eisenhower, mesajında böyle bir dönüşü açıkça söylememiştir. Ancak dış yardımların arttırılması gerektiğine işaret ederken, meseleye dolayısiyle temas etmiş bulunmaktadır. Eisenhower'e göre, Orta Doğu ve Asya'daki memleketlerin Amerikan yardımının devam edeceğine kani olabilmeleri gerekmektedir. Bu bakımdan, bu memleketlerin iktisadî gelişme programları için gerekli mal! yardım hususunda, Amerikan hükümetine, birçok seneler için peşinen taahhüde girebilmek yetkisi verilmelidir. Bu memleketler, gerçekten, Amerika tarafından tasvip edilen ve tahakkuku senelerce sürebilecek kalkınma proje ve plânlarını tatbik için, Amerikanın iktisadî yardımının devam edeceği hususunda teminata muhtaçtırlar. O iktisadi yardım ki, başlangıçta 1956 yılında sona erdirilmesi düşünülüyordu.

Başkan Eisenhower'in bu son açıklaması, ilk hareketleri ile tam bir tezat teşkil etmektedir. Eisenhower, iş başına geçer geçmez, ilk iş olarak yabancı memleketlere yapılan dış yardımlarda büyük kısıntılar yapmıştı. O zaman bu kısıntılara iki sebep gösteriliyordu. Bir kere şimdiye kadar bilinen ateşli silâhlar devri kapanmış, atom silâhları devrine girilmişti. Yapılacak yardımın geri kalmış memleketlerin atom silahlariyle teçhiz edilecek bir duruma gelmesine imkân hazırlaması beklenemezdi. Amerika için tutulacak en doğru yol, büyük ittifak şebekeleri tesis etmek ve topyekun güvenliği sağlamaktı. Yoksa her devletin ayrı ayrı kendi güvenliğini sağlıyabilmesi, yapılacak yardım ne kadar büyük olursa olsun, düşünülemezdi. Yardımların azaltılması için mucip sebeplerin ikincisine gelince, yabancı memleketlere yardıma girişildiği zaman Amerika'da mevcut bulunan harcanmamış bütçe tahsisleri; Eisenhower hükümetinin malî müşavirlerine göre, yeter derecede azalmıştı. Dış yardımların kabarık bir. seviyede tutulması Amerikan mali politikasını güç

Foster Dulles
Bol yardıma selam

duruma düşürebilirdi.

Bu iki sebep birleşince, Eisenhower idaresi, 1953 ylında Başkan Truman tarafından 7,6 milyar dolar olarak tesbit edilmesi İstenen dış yardım masraflarını, 1954 malî yılında 5,1 milyar dolara indirmiş, hükümetten daha ileri giden Kongre ise bu rakamı 4,5 milyar olarak değiştirmişti. Bundan sonra dış yardım her yıl biraz daha azalmış ve 1955 yılında 2,8 milyar dolara, 1956 yılında ise 2,7 milyar dolara indirilmiştir.

1957 malî yılı bütçesi tesbit edilirken dış yardımların gene alçak bir seviyede tutulması bekleniyordu. Ancak geçen yılın sonlarına doğru yetkili Amerikan çevreleri tarafından yapılan bazı açıklamalar, bu mali yıl içinde Amerikan dış yardımının birden arttırılacağını göstermiştir. Yetkililerin söylediğine göre, Amerika'nın 1956-57 mali yılı içinde yapacağı dış yardımın, 1955-56 mali yılında yaptığna nisbetle 2,3 milyar dolarlık bir artış kaydetmesi isteniyordu. Gerçekten, Amerikan Kongresi, Eisenhower hükümetine geçen mali yılda yabancı memleketlere sadece 2,7 milyar tutarında bir dış yardım yapması için müsaade vermişti. Hükümet, yetkililerin yaptığı açıklamaya göre, bu mali yıl için Kongreden 5 milyar dolarlık bir tahsisat istiyecekti.

Bu anî artışın sebebi o zaman pek keşfedilememiş ve bir takım malî ve iktisadi endişelere bağlanmak istenmişti. Başkan Eisenhower'in Kongreye yolladığı mesajdan sonra durum aydınlanmıştır. Artık Amerikan dış politikasında Dulles tarafından desteklenen müşterek güvenlik sistemi doktrini ikinci plana geçmekte, bunun yerini "Jön Türkler" diye isimlendirilen grup tarafından takip edilmesi istenen geri kalmış Orta Doğu ve Asya devletlerine iktisadi yardım politikası almaktadır. Başkan Eisenhower, mesajında, bu görüşü benimsediğini açıkça anlatmaktadır. Eisenhower'e göre, "Az gelişmiş bölgelerdeki fakirlik ve huzursuzluk sebebiyle, bu memleketler, milletlerarası komünizmin dikkatini bilhassa çeken hedeflerdir. Bu bakımdan, geri kalmış memleketlerin komünizmin tehdit veya vaitlerine karşı bağımsızlıklarını müdafaa edebilmelerine yardım için iktisadi gelişmelerini sağlamak elzemdir." Bu görüş, başlarında Başkan Yardımcısı Nixon ve Harold Stassen'in bulundukları "Jön Türkler" grubunun görüşlerinden farksızdır. "Jön Türkler" e göre, Orta Doğu ve Asya Devletlerine iktisadî yardım sağlandığı takdirde, dünyanın bu nazik bölgelerinde patlak vermek istidadını gösteren çıbanbaşları giderilecek, böylece anlaşmazlıklar beşi' ğinde bastırılmış olacaktır.

Başkanın "Jön Türkler" in görüşüne yanaşmasının sebeplerini anlamak güç değildir. Şimdiye kadar takip edilen Cumhuriyetçi dış politika başarılı semereler vermemiştir. Orta Doğu Devletlerinin bir kısmı ile Güney Asya Devletlerinin çoğunluğu, başlıcaları iktisadi olan sebeplerle Sovyet Rusya saflarında yer almak üzere bulunuyorlar. Bu Elsenhower idaresi için öğünülecek bir netice olmasa gerektir. Başarısızlığının sebeplerim araştırmaya çalışırken, Cumhuriyetçi idare, geçen sene şaşkın ve mütereddit bir politika takip etmişti. Bu yıl da aynı akibete uğramamak için Eisenhower bir de "Jön Türkler" in görüşünü denemeyi kabul etmiştir.

Bu görüş yanlış bir görüş de değildir. Gerçekten Demokrat idare dış politika sahasındaki başarısının büyük kısmını dış yardım doktrinine borçludur. O kadar ki, iktisadî yardımın dış politikada kazandırdığı verimli ve çabuk elde edilen neticeleri gören Ruslar bile, geri kalmış memleketlerde nüfuz kazanabilmek için bir kere de bu Amerikan silâhını denemeye karar verip, derhal tatbikata girişmiş bulunuyorlar. Durum böyle iken Eisenhower'in bu yola dönmemesi makûl sayılamazdı. Ancak seçim kampanyasına bu kadar yakın bir tarihte eski siyasetine veda etmesi Başkam ve partisini oldukça sarsacaktır. Demokratlar, Cumhuriyetçi idarenin dış politika konusundaki tereddüt ve kararsızlığını göstermek için bu son dönüşten istifadeyi elbette unutmayacaklardır.

İKTİSADİ VE MALİ SAHADA

Maliye

Yatırımların yükü

Her memlekette vatandaşlar, vergi adı altında Devlete kazançlarının bir kısmını devrederler. Devlet vergiler yolu ile topladığı paraları çeşitli işlerde kullanır. Cari masraflarını bunlarla yapar.. Yatırımların ehemmiyetli bir kısmını bunlarla finanse eder.

Vatandaşın elde ettiği gelirlerin bir kısmını Devlete bırakması çeşitli şekillerde Olur. Memur veya işçinin vergisi, maaş ve ücretini alırken, serbest meslek sahiplerinin vergileri, yıllık kazançlarına göre, vermek zorunda oldukları beyannamelere dayanarak, vergi daireleri tarafından tahsil edilir. Bir kısım vergiler de vatandaşlar hususi ve resmî hizmet faydalanmalarında bulunurlarken, bir mal alım satımı yaparlarken ödenir veya tahsil edilir. Bazı hallerde vatandaş vergi ödediğinin farkında bile olmaz. Bu bir çok vasıtalı vergilerin karakteristiğidir.

Memleketimizde devletin tahsil ettiği vergiler dört ana gurupta toplanabilir:

1 — İrat ve servet vergileri.

2 — Muamele ve istihlâk vergileri.

3 — Tedavül vergileri ve harçlar.

4 — Tekel gelirleri ve diğer *gelirler.*

İrat ve servet vergilerinin başlıcaları Gelir Vergisi, Kurumlar Vergisi, Esnaf Vergisi ile Servet ve İntikal Vergisidir. Memleketimizde Gelir ve Kurumlar vergisi ve bunlarla birlikte Esnaf vergisi 1950 yılından itibaren tatbik edilmeye başlamışlardır. Bu hâdise bir vergi reformu olmuştur. Bilindiği gibi vergi ödemede ve almada dikkat edilmesi gereken başlıca iki ana prensip verginin umumî ve âdil olmasıdır. Verginin genelliği hiç bir irat ve servetin vergi dışında kalmaması, vergide adalet ise alınacak verginin irat ve servetin miktarına yani İktidara göre alınması demektir. Gözönünde bulundurulmaları gereken bu iki prensibin memleketimizde hiç bir zaman tam ve kâmil bir şekilde tatbik görmediği bir hakikattir. Bunun bir çok sebepleri vardır. Bunlar arasında yenilmeleri cidden zaman ve geniş emek istiyenleri olduğu gibi halledilmeleri hiç de zor olmayanlar da vardır.

Muamele ve İstihlak vergileri de başlıca üç guruba ayrılır: Gümrük vergisi; Muamele vergisi; İstihlak vergisi.

Tedavül vergileri ve Harçlar 'gurubu ise damga resmi ve harçlarla, bunlara mümasil devlet gelirlerini içine alır.

Bu dört ana gurup altında topladığımız vergileri başlıca iki guruba irca etmek kabildir: Vasıtasız vergiler, vasıtalı vergiler. Biz birinci gurubu vasıtasız vergiler, diğer üç gurupta yer alanları da vasıtalı vergiler sayıyoruz.

Fedakârlıkta adaletsizlik

Vasıtasız vergiler mevzuunda memleketimizde ziraî gelirden vergi alınmamakla pek büyük bir haksızlık devam edegelmektedir. Genellik prensibinin büyük mikyasta zedelenmesini haksızlık saymak yersiz değildir. Adalet prensibinin ise hemen hemen hiç nazarı itibara alınmadığı vasıtalı vergilerimizin durumuna bir göz atmakla kolayca anlaşılabilir. Vasıtalı vergiler, biraz evvel belirttiğimiz gibi, bir hizmet veya mal satın alırken fiyatla birlikte ödenirler. İktidarı takip etmeye veya ona uymaya hiç müsait değildirler. Gelirleri arasındaki fark ne kadar büyük veya küçük olursa olsun herkesin kesesine aynı miktarda yük olurlar. Bu yükün zengin kimseler için nisbi önemi, hemen her zaman, fakir bir kimse İçin olan öneminden çok azdır. Hele bu vergiler vazgeçilmez derecede zaruri mallar ve hizmetler Üzerine konmuşlarsa meydana getirecekleri adaletsizlikler de o derece artmış olacaktır. Bugün memleketimizdeki durum maalesef budur. Aşağıdaki tablo bunu açıkça göstermektedir.

Yıllar	Vasıtalı ver. % nisbeti	Vasıtasız ver. % nisbeti
1950	34,4	65,6
1951	22,4	77,6
1952	24,7	75,3
1953	28,0	72,0
1954	33,2	66,8
1955	34,6	65,4

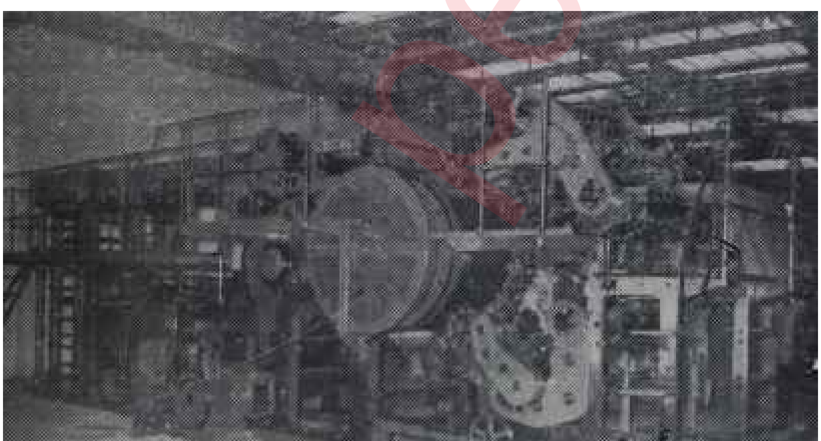
(Tablo, İstatistik Genel Müdürlüğünün yayınladığı 18 numaralı Aylık Bültene göre hazırlanmıştır. 1955 yılı rakamları, ilk altı aylık hasılatın ikinci altı ayda da aynen tahakkuk edeceği faraziyesine göre hesaplanmıştır.)

Tablodan açık bir şekilde görülüyor ki, {Devlet harcamalarının yegâne finansman vasıtası olan vergi hasılalarının büyük kısmı vasıtalı vergilerden gelmektedir. Vasıtalı vergilerle vasıtasızlar arasındaki nisbet son bir kaç yıldan beri ikinciler lehine yükselmekte ise de el'an bu nisbet 1/2 gibi açık bir adaletsizliği ifade eden bir seviyede bulunmaktadır. Vasıtalı vergilerin kolay elde edilmesi, zirai gelirler vergilenecek yerde bütçe açıklarını kapatmak, hesapsız yatırım masraflarını karşılamak zarureti, durmadan, geniş kütlelerin sırtına yüklenen vasıtalı vergilere gidilmesinin başlıca sebepleridir. Bilgisizce yürütülen politikalarla kazancının satın alma kabiliyeti her gün biraz daha azalan, her gün biraz daha az istihlak etmek zorunda bırakılan vatandaş, vasıtalı vergiler yolu ile de katlandığı fedakarlığın boşa giden bir şey olmadığına hiç olmazsa inanabilmeli değil midir ?

Enflâsyon tazyiki

Bütçenin tümü üzerinde müzakereler cereyan ederken memleketin çeşitli iktisadî ve malî meselelerine el atılmıştır. Enteresan sualler sorulmuş, fikirler ortaya atılmıştır. Her fikrin muhterem olması gerekir. Doğru, yanlış, eksik veya tam herkes fikrini söylemeli, söyletebilmelidir ki, bunlar arasından nisbeten en doğru olanını tayin etmek kabil olabilsin.

Her fikir muhteremdir derken elbette, uluorta, düşünülmeden söylenmiş ve ortaya atılmışlar kastedilmemiştir.

Ankara'da para basacak makineler

Bir de pahalılığı bastırabilsek

Halen iktisadi hayatımıza hakim bulunan enflasyon tazyiki ve bunun neticeleri filerinde durmak ve fikir yürütmek lüzumunu her nasılsa duyan bir muvafık milletvekili enflâsyonla mücadele için memur ikramiyeleri üzerinde durmuştur. Sayın milletvekilinin kanaatine göre, memurlara yılda 5 ikramiye vermekle biz kendi elimizde mevcut olan enflâsyon boşluğunu bir de bu ikramiyeler tutarı kadar şişirmiş oluyoruz. Bu ise paranın alım kabiliyeti üzerinde menfi tesirde bulunuyor. İkramiye vermek suretiyle memurun hayat pahasına mukavemet gücünü arttıralım derken, bilâkis hayat pahasını arttırıyoruz ve binnetice verilen ikramiyeden bizzat memurlara fazla bir fayda temin edemeyip zaten bozuk olan ekonomik düzeni biraz daha bozacak bir işe girişmiş oluyoruz.

Bu sayın milletvekilinin işler bu hallere gelinceye kadar nerede olduğunu sormıyalım. Geçen sene millet vekili ödenekleri 2800 liraya çıkarılırken biraz evvel bahsettiğimiz fikirlerini niye o zaman ortaya koymadığını da bir tarafa bırakalım. Yalnız üzerinde durduğu hayat pahalılığı enflâsyon, meselesi üzerinde ciddi olarak kafa yorup yormadığını soralım. Milletvekilinin iddiası bazı faraziyeler altında doğrudur. Memurlara verilen ikramiyeler vergi hasılatından ödenir. Vergi alınıp memurlara ikramiye verilmemiş olsa, bu miktar gelir ferdlerin elinde kalıp harcanacağından enflâsyon durumunda her hangi bir değişiklik olmayacaktır. Bunun gibi vergi toplanıp fertler yerine devlet harcarsa, yahut bunları ikramiye kanalıyla tekrar bir kısım fertlere intikal ettirse onlar harcasalar, enflasyon durumunda gene bir değişiklik olmıyacaktır. Memur ikramiyelerinin verilmemesi halinde enflasyon durumunda müsbete doğru bir değişiklik bazı şartlar altında kabil olabilir. İkramiye olarak dağıtılmıyan paralar Devlet tarafından da harcanmamalıdır. Bir taraftan bu harcamalar yapılmazken bunun doğurduğu boşluk türlü şekillerde tezahür eden

Zirai mahsule vergi
Akıl başa gelince

açık finansman metodlarını işletmemelidir. Aksi halde bir taraftan enflasyonla mücadele eder görünürken, diğer taraftan enflasyon belki daha da şiddetli bir şekilde tahrik edilmiş olur. Ve en sonunda, üzerinde fırtınalı münakaşalar koparılan, bütçe denkliği bile kâfi görülmemelidir. Bütçe fazla ile kapanmalıdır. Fakat bu, gerek alışkanlıklar, gerek doğuracağı neticeler bakımından, kolayca yapılabilecek bir iş değildir. Bu itibarla samimî bir denklik hiç değilse temin olunmalıdır. Bütçenin samimi olarak denk olması halinde de bir miktar harcamanın Devlet yerine başka kimseler tarafından yapılacak olması durum ve netice üzerinde hiç bir değişiklik meydana getirmez.

Görülüyor ki, bugün bizim içinde bulunduğumuz iktisadî ve mali meseleler öyle rastgele akla gelen fikirlerle halledilecek cinsten meseleler değildir. Ve hele mesleği ve ihtisası başka sahalara ait kimselerin müdahalelerine hiç tahammülü yoktur. Karşı karşıya kaldığımız bütün zorluklar ihtisasın rafa konulmasının, hattâ alaya alınmasının, bir neticesidir. Milletvekillerimiz şimdiye kadar gidişine bigâne kaldıkları, pek çok kere, hesabını istemek, kontrolünü yapmak yerine, alkışını tuttukları bugünkü neticeler üzerinde, geç kalmış bir vazife duygusuyla, düşünmek, çareler bulmak istiyorlarsa, hadiselere artık sathından bakmaktan vazgeçmeli, daha ciddi kafa yormalı ve ihtisasa hakkı olan yeri verdirmeye çalışmalıdırlar.

Devlet borçları meselesi

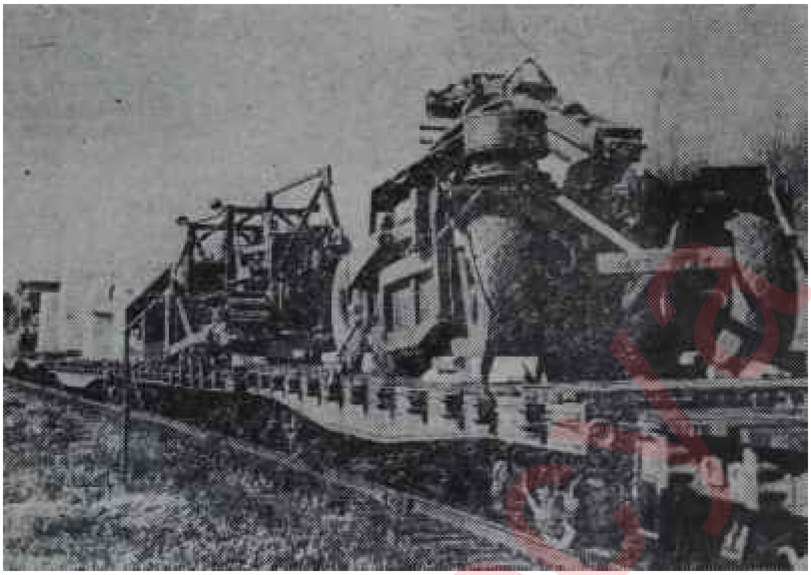
Devlet borçları, borcun alındığı ekonomi bakımından, borcun vadesi yönünden kısımlara ayrılır. Borç milli ekonomi dahilinde temin olunursa buna iç borç, yabancı ekonomilerden temin edilirse dış borç denir. Borçlar vadelerine göre kısa vadeli - dalgalı borçlar ve uzun vadeli - konsolide borç diye ikiye ayrılır, iç borçlar karakterleri itibariyle hem dalgalı, hem de konsolide olabilecekleri halde, dış borçlar daha ziyade uzun veya uzunca vadeli borçlardır.

İç borçlarla dış borçlar çeşitli bakımlardan birbirinden ayrı ve farklı şeylerdir. Benzerlikleri belki de bugün artık sadece ayni "borç" adını taşımakta olmalarından ibarettir. Dış borçlar alındıkları zaman milli gelirde bir çoğalma, ödenmeleri sırasında ise bir azalma ifade ettikleri halde, iç borçlar milli gelir Üzerinde sırf alnıma - ödenme hâdisesi sebebiyle bir değişiklik meydana getirmezler. İç borçlar alınmaları sırasında olsun ödenmeleri zamanında olsun milli gelirin tevzii prosesi Üzerinde tesir icra ederler. Zira iç borçlar bugün memleketimizde daha ziyade büyük mali müesseselerden ve bunlar araya sokulmak suretiyle Merkez Bankası kaynaklarından temin olunmaktadır. Merkez Bankası kendisine getirilen

Hazine bonoları, Hazine kefaletini haiz bonoları, tahvilleri, bu bono ve tahvillerle birlikte artan, emisyonlarla karşılamakta, böylece enflasyon meydana gelmesine sebep olarak gelirlerin tevzii üzerinde, düşük gelirli geniş sınıflar aleyhine olmak üzere, menfi tesirler yaratmaktadır. Borçların ödenmeleri memleketimiz için ancak vergi gelirleri ile kabil olabileceğinden, ödenme esnasında da bilhassa vasıtalı Vergiler kanalıyla büyük kısmı toplanan vergi hasılatının bir kısmı, borç verme kabiliyetine daha çok sahip olabilen kimselere gitmektedir. Gerçi bunların adedi bizde kabarık değildir. Fakat hiç yok da değildir. Görülüyor ki, iç borçların millî gelir üzerindeki tesirleri onun miktarını değiştirmek yolunda olmamaktadır. Daha çok dağılışına tesir etmektedir. Bunun içindir ki daha sonraki devrede veya devrelerde, dağılış üzerinden, milli gelirin miktarı üzerinde de tesir icra edebilirler. Eğer sosyal adalet mülâhazaları bir tarafa bırakılır, fakat aynı zamanda enflasyon siyaseti bir ölçü, bir hesap dahilinde yürütülürse, bunun bir bakıma sermaye teşekkülüne imkân hazırlaması dolayısiyle faydalı olduğu dahi iddia edilebilir. Fakat hemen ilave edelim ki bütün bunları yaparken ne istediğimizi bilmemiz, hedeflerimize varabilmek için bunlara götüren yolları iyi ve dikkatlice seçmiş olmamız; hepsinin üstünde bazı şeylere karar vermiş olmamız lâzımdır.

Dış borçlar

Dış borçlar iç borçlardan farklıdır demiştik. Filhakika iç borçlar milletin kendi kendisine borçlarını temsil ettiği halde, dış borçlar bir milletin veya memleketin başka bir memlekete yahut memleketlere borçları demektir. Bunların ödenmeleri, ödenmeleri zamanında hasıl olan milli gelirin bir kısmının dışarıya gitmesini icap ettirir. Bir memleketin başka memleketlere olan borçlarını ödiyebilmesi ancak iki şekilde kabil olabilir. Ta borçların ödenmeleri sırasında o zamana kadarki ihracatını aynı seviyede devam ettirip, ithalatını kısmak suretiyle ihracat fazlaları meydana getirmek. Ya da, ithalâtında bir değişiklik yapmadan ihracatının miktarını arttırmak yoluyla ihraç fazlaları temin etmek. Dış borçların ödenmesinde bir yol daha yok değildir. Fakat bu yoldan borç ödenip ortadan kaldırmak yerine ancak alacaklısı değiştirilir. Borç memleket ekonomisi için aynen devam eder. şunu söylemek istediğimiz anlaşılmış olmalıdır: Vadesi gelen bir borcu yeniden aldığımız başka bir borçla tesviye etmek. Burada bizim için mühim olan hadise, yeni bir takım masrafları göze almak suretiyle, eski borcun vadesinin bir zaman için uzamış olmasıdır. Hemen işaret edelim ki, bunlar kolay isler değildir.

Kalkınmamızın unsurları geliyor
Bir çok şeyler kaybettirerek

İç borçların ne alınmaları ve ne de ödenmeleri fazla güçlükler doğurmadığı halde dış borçlar için vaziyet böyle değildir. Dış borçların alınması olsun, ödenmesi olsun her zaman kolay olmamaktadır. Dış borçların kısa vadelileri daha çok dış ticaret açıklarından doğar. Bunlar vakitlerinde ödenmedikleri takdirde, daha uzunca vadeli borçlar haline gelirler. Bugün memleketimizin durumu tam manasiyle budur. Böyle bir bal memleketin dış mali - iktisadi itibarı için hiç iyi bir şey değildir. Uzun vadeli dış borçlar ise hususi mukavelelerle temin olunurlar. Bu türlü borçlar alınıp verilirken alacaklı ve borçlu memleketlerin çok farklı maksatlar gütmeleri mümkündür. Borç her zaman sadece kâr getirmesi için verilmiyebilir. Başka bir ifade ile, çok geniş mânada alınması gereken bir kar temini için verilmiş olabilir. Bu yüzdendir ki, bir memleket dışarıya borçlanırken gayet hesaplı olmak durumundadır. İmkânlarını sonuna kadar tartmış, yabancı sermayenin yatırılacağı sahaları tesbit etmiş, bu yabancı paralarla elde edilecek istihsal fazlalarını ve ihracat artmalarını hakikatlerden uzak olmayan bir şekilde hesap etmiş olmadıkça dış borç* lanmanın neticesi bir sergüzeşte atılmak olabilir.

Fakat bu söylediklerimiz nasıl mümkün olabilecektir? Bunun bir tek yolu olabilir: Hükümetlerin kendi adına borçlandıkları vatandaşların sırtlarına yüklendikleri borçları bilmeleri, bunlar Üzerinde fikir ve karar sahibi olabilmeleriyle. Fikir ve karar sahibi olabilmek ise, vatandaşın olan bitenlerden noksansız ve tam zamanlarında haberdar edilmesiyle mümkün olur.

Açıklanması gereken rakamlar

Memleketimizde bugün kimse borçların miktarını, bunların terkibini, ödenme tarz ve usullerini bilmemektedir. Eskiden olduğu gibi bu gün de borçlara dair rakamlar ve bilgiler bir Devlet sırrı olarak saklanmaktadırlar. Gerçi şurada burada verilmiş rakam ve malûmat yok değildir. Fakat bunların verilmiş olmalariyle Olmamaları arasında fazla bir fark yoktur. Belki eldeki rakamlarla devlet borçlarının seyir istikametini

bilhassa iç borçlar için - bir dereceye kadar tayin etmek kabil olabilir. Ama bu kafi değildir. Kaldı ki, dış borçlar için bu dahi mümkün değildir. Ne ilim adamı, ne gazeteci, ne münevver ve ne de basit vatan* daş bizzat kendi adına ve kendi sırtına yüklenmek üzere alınan borçlardan ve yapılan işlerden haberli degildir. Borçlar hakkındaki bilgiden hattâ milletvekilleri dahi haberdar olamamaktadırlar. Bütçe müzakerelerinin ilk günlerinde bir millet vekili bütçe komisyonunda dış borçlarımızın yekûnunu sormuştu. Bunu öğrenmek onun vatandaş olarak hakkı, milletvekili olarak da vazifesiydi. Gazetelerden öğrendiğimize göre Maliye Bakanı soruyu cevaplandırmamıştır. Milletvekili bunun üzerine belki bunu Bakanın bile bilmediğini söyliyerek, dış borçlar hakkındaki kendi şahsî tahminlerini bildirmiştir. Adı geçen şahsî tahminlere göre dış borçlarımız 982 milyon dolardır. Milletvekili bu dış borçlar yekûnunu bizim beş yıldır göklere çıkaradurdugumuz yatırımlar ve iktisadi katkında meseleleriyle de temas haline getirmiştir. Onun kanaatince beş yıldır yapılmakta olan yatırımlar da on milyar liradan fazla değildir. Bu noktaya gelince, milletvekili bir hesap yapıp şu suali sormaktan kendini alamıyor: Doların karaborsa fiatı 10 lira olunca 982 milyon dolar hemen on milyar liraya yaklaşan bir rakam verir. Şu halde yatırım, büyük yatırımlar, iktisadî istiklâl savaşı diye göklere çıkarılmak istenilen bütün işler veresiye yapılmış demektir. Öyleyse bu milletin katlandığı bunca fedakârlık nerede ? Şimdiye kadar yapılanlar hep veresiye ise, bunların devamını zaruri kıldıkları bundan sonraki yatırımlar da veresiyeye bağlı demektir. Borcunu vaktinde ödemiyen, borcuna sadakati, şu veya bu sebepten zayıf olan, borçluya da alacaklıların daha başka borçlar vermiye hevesli olmıyacakları aşikardır. Öyleyse, evet öyleyse durumumuz ne olacaktır?

Fikirlerinden ve endişelerinden, bazı ilaveler yaparak, bahsettiğimiz milletvekilinin ifade ve iddialarında bir miktar mübalağa olması imkansız değildir. Hatta olduğu muhakkaktır da diyebiliriz. Ama soralım bunun kabahatlisi o mudur? Hiç zannetmiyoruz. Hükümet hiç lüzumu yokken, herkesin bilmek hakkına sahip olması gereken ve bilmesinde fayda olan malûmatı, bazı iç politika endişeleriyle ve netice itibariyle parti menfaati mülahazasiyle, kendisine saklarsa durum bundan farklı olamaz. Ve görülüyor ki böyle hareket etmekle teminini umduğu faydalar, kendiliğinden ortaya çıkan ve kendisinin hesaba katamadığı - hem memleket için, hem de bizzat iktidar partisi için - zararlar yanında bir hayli ehemmiyetsiz kalmaktadır. Hükümete burada bir defa daha zararlı yolun neresinden dönülürse kar edenin kendisi ve fakat bundan daha mühim olarak, millet olacağını hatırlatmakta fayda vardır.

Pahalılığın sebebi ?

Azizim, bir portakal 40 kuruşa satılıyor. Ne demektir bu? Bir portakal kırk kuruşa satılırsa hayat pahalı olmaz da ne olur? Bu sözleri duymasaydık, şu satırları yazmayı belki düşünmezdik;

Portakal 40 kuruşa satılıyor, satışlar kontrol edilmiyor, bu yüzden de hayat pahalılaşıyor. Şu fikirleri söyliyebilmek için iktisadi bilgilere asgarî derecede dahi sahip olmamak kafi değildir. Bunun için islerin gidişine hiç bir merak ve alâka duymamak da lâzımdır. Hayat pahalılığı, iktisad tabiriyle söyliyelim, enflasyon olduğu için mi portakal 40 kuruşa satılır, yoksa portakal 40 kuruşa satıldığı için mi enflasyon ve hayat pahalılığı olur ? Bu bir yumurta ve tavuk hikâyesi değildir. Ancak, maalesef memleketimizde bir çok münevver sayılanlarca bile, ondan daha muğlak bir problem mahiyetinde gibidir, memleketin, onun insanlarının ve bizzat şu sözleri rahatlıkla edebilen kimsenin kendi kaderine bu derece cahilane bir şekilde tesir edebilmek durumunda olması - çünkü rey veriyor - insanın aklını durduracak bir şeydir. İnsanın "veyl bu türlü bigânelere" diyeceği geliyor. Hiç değilse münevver geçinenlerimizin memleketin dertlerine ve meselelerine alâkaları bu şekilde olmamalı değil midir?

Hayat pahalılığı, günlük hayatımızda her gün artan baskısıyla» mevcudiyetini iyice hissettirmeye başlamış Ve artık partilerin açık hava toplantılarının konusu olmaktan çıkmıştır. Bu yük altında ezilen her münevverin, pahalılık hâdisesinin milli iktisadi bünye üzerindeki tahripkâr tesirlerini görmezlikten gelmesi beklenemez. Pahalılığın hakikî sebeplerinin araştırılıp ortaya çıkarılmasında büyük fayda vardır. Eğer iddia edildiği gibi, pahalılık iktisadî kalkınmamız için milletin yüklenmesi gereken bazı fedakârlıklardan biri ise, bu fedakârlığın sebeplerinin ve hudutlarının milletçe bilinmesi gerekir. Pahalılık için böyle bir sebep yoksa, yani gene iddia edildiği gibi fiyatların sun'i olarak yükselmesine amil olan bazı sebepler varsa, bunların tesbiti ve izalesi hükümetin başlıca vazifesi olmalıdır. Bundan başka; pahalılık, takip edilen iktisadî politikanın tabii bir neticesi olarak ortaya çıkmışsa umulan fayda ile uğranılan zararlar açıkça münakaşa edilmeli ve iktisadî politikada gereken tashihat ve tadilâta vakit geçirmeden baş vurulmalıdır.

Enflasyonist bir politika takip ederek iç piyasa fiyatlarını alabildiğine yükselmesi karşısında çok şahsi ve enfüsi bazı izah ve bahanelerden vazgeçilerek, ciddî tedbirlere başvurulması zamanı gelmiş, hattâ geçmiştir.

K İ T A P L A R

ALACAKARANLIKTA

(Tristan)

Thomas Mann'dan çeviren: Müşerref Hekimoğlu, Yeditepe Yayınları: 51, büyük boy, 73 sayfa 100 kuruş)

Geçen yılın 6 Haziranında, hemen bütün dünya Büyük Alman yazarı Thomas Mann'ın 80 inci yaşını kutluyordu. İki ay sonra, 12 Ağustosta, gene bütün dünya Thomas Mann'ın ölümüne yas tutmuştu. "Ben ölünce, benim bütün eserlerim için, ölümü bilmez değilse de, hayatın dostudur desinler." demişti.

1924 yılında yayınlanan "Büyülü **Dağ"** romanı ile 1929 da Nobel Armağanı'nı kazanmıştı. Bu armağan, Thomas Mann'ı, bütün dünyaya kabul ettirdi. Nasyonal Sosyalizme düşmandı. Hitler, Thomas Mann'ın bütün eserlerini kara listeye sokmuştu. 1932 Şubatında Hitler'in zaferinden sonra Almanyadan ayrıldı. Fransada, İsviçrede, New Jersey'de kaldı. 1940 da Kaliforniya'ya yerleşti. Harp ve totaliter rejim aleyhinde kitaplar yazdı. 12 Ağustos 1955 de Zürich'te öldü.

İnsan psikolojisine büyük önem veren, bu konudaki incelemelerim "nazariye" halinde bırakmayıp, "tecrübe" ye kadar genişleten Thomas Mann, insan ruhunun anlaşılmasında **"tıb"** bı vazgeçilmez bir şey sayıyordu. İnsan bedeni ve cinsel duygular bakımından kahramanlarını titizlikle işlemişti. Bir çok eserlerinde bu eğilim açıkça görülür.

. Dilimize "Alacakaranlıkta" adiyle çevrilen "Tristan", Thomas Mann'ın ilk eserlerindendir. 1903 yılında yazdığı bu eser, bir uzun hikâyedir. Bunda da, vak'a, bir sanatoryomda geçer. Ve hikâyenin ağırlık noktası "insan psikolojisi" dir. Elli üç yıl önce yazılmış bir hikâye olarak, "Alacakaranlıkta", "klasik hikâye" tarzının bütün özelliklerini taşımaktadır. Hikâyede adları geçenlerin çoğu silik kişilerdir. Meselâ Dr. Leander'in, Dr. Müller'in, Bayan Spatz'ın, hikâye için de belirli, önemli işleri yok. İlgi çekici bir tip olabilecek Bayan Osterlon da geri plânda kalmış. Asıl hikâye, "tuhaf bir insan" olan yazar Detlev Spinell'li ile, bir tüccar olan Klöterjahn'ın karısı arasında geçer. Yazarın belirtmek istediği, bu iki kişi olduğu için, öbürleri üzerinde uzun boylu durmamış. Spinell'li ile Bayan Klöterjahn'ın münasebetleri de, mümkün olduğu kadar "müphem" bırakılmağa çalışılmış. Spinell'linin hikâye içinde belirli bir kişiliği var.

"Vicdanla başbaşa kalmak fena bir şey, diyor. Ben ve benim gibiler bütün ömrümüzü hayatı kandırmak, küçük, kurnaz oyunlar oynamak için harcederiz. Biz lüzumsuz, faydasız varlıklarız. Ben ve benim gibiler, bir kaç iyi saat dışında, faydasızlığımızı düşünerek hastalanır, yaralanırız. Faydalı şeylerden nefret ederiz, çirkin ve kaba buluruz. İnsan lüzumuna inandığı bir gerçeği nasıl savunursa biz de bu gerçeği öyle savunuruz."

Bayan Klöterjahn'ın, zarif, hassas, ince ve sanatkâr hüviyeti, kocasiyle zıt karakterleri, hikâye geliştikçe, daha iyi beliriyor. Başlangıçta, düz, hareketsiz gibi görünen hikâye, ortalara doğru, bilhassa Bayan Klöterjahn'ın, alacakaranlıkta, iki mum ışığı arasında, piyanonun başına oturup Chopin'in "Nocturne" ünü çalmağa başladıktan sonra canlanır, **Wagner**'in "Tristan ve İsolde" operasının notalarına sıra gelince renklenir renklenir ve romantik bir şiir havasına bürünür:

Thomas Mann

Kıymeti ölmeden anlaşıldı

"Ey, sonsuzlukta birleşmenin sevinci! Yanılma üzüntüsünden kurtulmanın, zamanın ve mekânın zincirlerinden kopmanın, seninle benim kaynaşmamızın sevinci!... Gel aşk gecesi, bize özlediğimiz, beklediğimiz unutuşu ver, bizi sevincinle sar, bu yalanlar dünyasından, ayrılıktan kurtar. Bak, son ışık söndü!" gibi cümlelere buralarda rastlıyoruz.

Bay Klöterjahn ise, karısının ölümüne doğru çağrılmasını, "Ben paramı hesaplı sarfediyorum bayım, işler iyi değil, trenler de çok pahalı.. Buraya gelmeseydlm olmaz mıydı?" diye karşılar.

"Alacakaranlıkta" yı, yazıldığı devrin edebî anlayışı ve Thomas Mann'ın yetişme tarzı dikkate alınarak değerlendirmek, her halde daha doğru olur.

Yeditepe Yayınları, bu kitabı büyük boyda, azami itina ile ve özel bir' tertiple basmış. Yalnız bu haliyle bile eser her kitaplığı süsliyebilir. Müşerref Hekimoğlu'nun Türkçesini başarılı bulduk.

YENİ ŞİİRLER 1956

(86 Şair -104 Şiir, Varlık Yayınları. Yeni Şiirler : 7,102 sayfa, 100 kuruş)

Yeni yılın ilk şiir kitabı bizi 86 şairle karşı karşıya getiriyor. Şair sayısı insanı biraz korkutmuyor da değil. Hele, kitap dışında kalan en azından bir bu kadar dalla şairimiz olduğu düşünülürse, şair bolluğu icinde olduğumuzu kabul etmemek için sebep kalmaz. Bu bir bakıma da teselli olabilir: Hiç olmazsa deriz, memleketimizde "şair bolluğu" var!

Şairi bu kadar çok bir memlekette - edebiyatımızın her devrinde bu böyle olmuştur - şiirin, gereken itibarı görememesi, sadece bu "çok" hıktan, "bolluk" tan mıdır? Sanmıyoruz. Bu meselenin sebeplerini de burada araştıracak değiliz.

Yeni Şiirler 1956 kitabında çoğunluk "en genç" lerde. Yeni şiire en azından on beş yıldır emek verenlere hâlâ "genç şair" dendiğine göre, yetişmekte olanları böyle adlandırmak gerekiyor. Kitapta hemen hemen her yıl gördüğümüz şairler gene var: Ziya Osman Saba, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Behçet Necatigil, Ceyhun Atıf Kansu, Hasan Şimşek, M. Sunullah Arısoy, Nahit Ulvi, Halim Yağcıoğlu gibi..

Her yıl çıkan bu kitaplar, bir bakıma, şiirimizin her yeni yıla topluca bir girişi olduğuna göre, kadro» sunun daha tam olması 'arzu edilir. Bunun, şiirimizin genel görünüşünü tesbit edebilmek gibi bir faydası da olabilir. Bunun içinde, mesela, Oktay Rıfat'ı, Melih Cevdet'i, Metin Eloğlu'yu, İlhan Berki, Attila İlhan'ı, Suat Taşer'i, Ö. F. Toprak'ı, (Salah- Birsel'i, Turgut Uyar'ı, kitapta görmek gerekir. Bu şairlerimizden bir kısmının önceki yıllarda şiirleri vardı. Şiirimizin ustaları, her yıl, bu çeşit bir kitapta topluca görünürlerse yanlarına katılacak "en genç" lerle birlikte bir "bütün" olarak şiirimizin yönelişi hakkında bir fikir verebilirler. Ama bu arzunun gerçekleşmesi her zaman mümkün olamıyor.

Bu yılın kitabında, ustalardan, Fazıl Hüsnü'nün, Ceyhun Atıf Kansu'nun, Hasan Şimşek'in, Halim Yağcıoğlu'nun, gençlerden Nedret Gürcan'ın, Şahinkaya Dil'in, O. Fehmi Özçelik'in, Ercan A. Belen'in, Vural Vahit Suiçmez'in şiirleri bilhassa dikkati çekiyor.

104 şiirin içinden bütün güzelleri seçmek güç iş. "Yeni Şiirler 1956" kitabı bize bir kere daha, şiirimizin duraklamadan, umutla gelişmekte ve işlenmekte olduğunu gösteriyor.

Şiiri seviyorsanız, vakit vakit ele alıp, dilediğiniz bir sayfasından başlıyarak okuyabileceğiniz bir kitap. İçinde sevdiğiniz şiirleri de bulabilirsiniz, sevmediklerinizi de...

K A D I N

Moda

Ev içinde

Bu sene, sokak elbiseleri dümdüz, dar ve mümkün mertebe sade, ciddi görünüşlü idi. Fakat bu elbiseler evde dolaşmak, divana uzanmak, sevimli ve neşeli şekilde misafir karşılamak için, hiç de elverişli değildi. İşte bu boşluğu doldurmak için tersiler "ev içi" modasını icat ettiler. Evde kadınlar mümkün mertebe neşeli, renkli, göz alıcı ve insana hareket serbestisi bırakan kıyafetler giyinmeliydiler. Eğer ev çok sıcak değilse, bu sıfatlara ilâveten, evde giyilen elbiseler *gözü* ve vücudu ısıtacak kumaşlardan yapılmış olmalıydılar.

Değişikliğin güzelliği

Bu mevzuda, terziler kadar, kadınların kendi muhayyileleri de ha* rekete geçebilirdi Kadınlar evde, modanın hiç bir kaidesine tâbi değildiler.. Serbesttiler ve korkmadan giyinebilir, incikler boncuklar takabilir, saçlarını omuzlarına döker veya tepede toplıyabilirlerdi. Evde değişiklik, daima hoşluk demekti.

Çiçekli veya çizgili yünlülerden, pazenlerden yapılan etekler, uygun sveterler ve kolyelerle, daima kadına yakışıyordu. İnce bel, bol etek, gürültülü bilezikler, hoş küpeler kadına bir yenilik, gençlik, neşe havası veriyordu. Ve 956 senesinde misafirlere - hoş geldin - demek biraz da hoş giyinmekti.

Şık kadının kanun kitabı

Bu kitapta on madde mevcuttur. Fransanın eski Washington sefiri

Helle Bonnet
Made in France

Henri Bonnet'nin karısı tarafından yazılmıştır.

Helle Bonnet, on sene müddetle, Amerikadaki dostlarına şıklık prensiplerini aşılamıştı. Kendisi dünyanın en şık on kadınından bir tanesi idi.

Helle şöyle diyor:

— Siz, en çok beğendiğiniz arkadaşınıza değil, kendinize yakışan şeyi alınız

— Mücevherlerinizi takarken gayet temkinli, fakat güzel taraflarınızı meydana çıkarmak isterken, o derece temkinsiz hareket ediniz.

Kocası Parise dönünce, Helle kendi kendisine bir iş aradı ve meşhur Christian Dior müessesesinde çalışmaya başladı. Zaten enerjik bir kadındı ve İkinci Cihan Harbinde kocası Amerikaya kaçıp, Fransızca dersler vererek, hayatını kazanmaya uğraşırken o da, şapkacılık et-

Gücümüzün Yettiği Kadar

Jale CANDAN

Kadın, kapının eşiğinde, cenge giden kocasını uğurluyordu. Yüzü ciddi fakat sakindi. Neler hissettiğini anlamak pek âlâ mümkündü. Ama kocasına söylediği son söz şu olmuşta:

— Bir kahraman olarak dön, düşmanı kov da gel..

Erkek, muharebe meydanında döğüşürken, hep bu sözleri duyar gibi olurdu. Vazifesini yapmadan dönmek aklından geçse bile, bilirdi ki, evinin kapısı kendisine kapalıdır.

Erkek, asırlar boyunca, kadına lâyık olmak, onun gözünde küçülmemek için "kahraman" olmuştur. Tarihin meşhur şövalyeleri, hep bu hissin tesirinde doğmuşlardı.. Büyük kumandanlar da, Mehmetçikler de..

*

Kocasını kapıdan cenge uğurlayan kadınların miktarı günden güne azalmakta, hiç olmazsa, dünya bu ümidi beslemekte, bu ümitle yaşamaktadır. Fakat mücadele, harp sahalarından başka sahalara intikal etmiştir. Ve kadın gene de, erkeğe cesaret ve kuvvet veren, onu teşvik eden ve hakkında vereceği hükümle onun kararlarında rol oynıyan, bir nevi "pasif idareci" rolünü kaybetmemiştir. Bir çok erkeklerin hayatlarına verdikleri istikamette, kadının rolü zannedildiğinden daha büyüktür.

*

Bugün kadından beklenen vazifeleri düşündükçe, limanın aklı duruyor.. Onun en birinci vazifesi, muhakkak ki, evin idaresi ve çocukların yetiştirilmesi davasıdır. Bu işleri, hakkıyla, başaran kadın, hayatını boşu boşuna harcamamıştır.

Çocuklarını daha iyi beslemek, daha iyi giydirmek, daha iyi yetiştirmek için bugün, kendi haklarından son zerresine kadar feragat eden kadınların miktarı bir haylidir.. Bu kadın, evin geçim davasını da üzerine almıştır. Vakıa parayı erkek kazanır ama onu kadın idare eder ve bugün idare etmek kazanmaktan güç ve yıpratıcıda. Şimdi, bir de bu kadının aile bütçesinin gelirini arttırmak için dışarda çalıştığını tasavvur edelim ki, bu muhakkak, takdir edilecek bir şeydir ve günden güne, bir zaruret olmaktadır.

Şimdi biz bu kadının karşısına çıkıp ikinci bir vazife teklif ediyoruz: Hayır cemiyetlerinde, muhtelif teşekküllerde çalışmak, faal olmak. Kadın o zaman duruyor, düşünüyor. Hissediyorsunuz ki, bütün kalbi ile istiyor, ama gücü yetmiyor. Halbuki aksaklıkları düzeltmek, aileye daha iyi yasama şartları sağlamak için, bugün, kadının da memleket dâvalarını benimsemesi, onlar için mücadelesini yapması şarttır. Bu ikinci vazife zaman zaman diğerleriyle ve en mühimleriyle, rekabet edecek kadar büyük bir ehemmiyet kazanır; mukaddes bir vatan vazifesi olur..

Zannediyorum ki, bugün biz Türk kadınları böyle bir vazife karşısındayız. Memlekette terakkiye, medenî anlayışa, hakiki demokrasiye ve fikir hürriyetine, kısacası bir milleti büyük millet yapan şeylere karşı açılmış büyük bir kapı var: bir arzu kapısı. Hepimiz bu açık kapıya doğru şuurla ve irade ile yürümek ve içimizden gelen arzuyu gerçekleştirmekle mükellefiz.

İçimizde aktif olarak çalışmıyanlar var, hem de pek çok. Fakat bu yolda pasif olarak, çalışmak da mümkündür. Meselâ bir hayır cemiyetinde faal olarak çalışmayan kadın, oraya hiç olmazsa ufak bir para yardımı yapar, arkadaşlarını teşvik eder. Aynı şeldlde memleket dâvaları ile de alâkadar olur, gazete okur, hadiseleri takip eder ve hiçbir şey yapamazsa, reyini bilerek kullanır, hükmünü bilerek verir. Kocasını kapıdan cenge uğurlayan kadın gibi, bazan küçük menfaatlerine aykırı bile olsa, onu daima doğruyu, iyiyi, hakiki vazifeyi seçmeye teşvik eder, gücü yettiği kadar büyük işler başarır.

1938 den beri değişmeyen elbise
Sadeliğin zaferi

misti. Beş lisan biliyordu. Yunanistanda doğmuş, Amerikada yetişmiş ve Fransada da evlenmişti. Amerikalılar ondan bahsederken "Made in France" diyorlardı.

Unutulması gereken madde

Christian Dior da, onun on maddelik şıklık kitabına hayran olmuştu. Yalnız satış işlerini idare edeceğine göre, kendisinden bir ricada bulundu. Kitaptaki 1 inci maddeyi unutmasını..

Mevzubahis madde şu idi:

— Yalnız ihtiyacını duyduğunuz şeyi alınız ve hiç bir zaman satın almak zevki için, satın almayınız!

Şans elbisesi

Senelerce Amerikan Vogue mecmuasının tahrir müdürlüğünü yapmış olan meşhur moda münekkidi Bettina Ballard, şayanı hayret bir müşahadede bulunarak, şu sözleri söylemiştir :

"— Kadınlar, zannedildiği gibi, modada değişikliğe düşkün değillerdir.. Parisli büyük terziler, her mevsim başında modayı altüst etmekte devam ededursunlar, New-York lu bir moda mütehassısı Jn. Goodstein, 1938 denberi, aynı sükse ile, aynı elbiseyi satmaktadır.. Amerika gibi, yenilik merakı olan bir memlekette, bu iş nasıl oluyor, biz de şaşırıyoruz ama iste oluyor!..

Mevzubahis elbise, baştan aşağı düz pliselidir ve David Goodstein her sene elbisesinin yakasında ufak bir değişiklik yanmakla ve aksesuarlarını değiştirmekle iktifa etmektedir..

Elbisenin adı "şans elbisesi" olup kumaşına göre fiyatı 175 Türk lirası ile 280 Türk lirası arasında değişmektedir.. 955 senesinde yalnız tek bir mağazada bu modelden 3.000 tane satılmıştır. Üzerinde şu etiket vardır: Yaşlanmıyan, zamana tâbi olmayan ve kıymeti hiç kaybolmayan şans elbisesi. Keramet elbisede midir, yoksa taşıdığı şansta mı?.. Herhalde bu Parisli terzileri biraz düşündürmelidir. Çünkü Amerika gibi bir memlekette aynı model tam 18 sene aynı sükse ile satılmıştır.

Çocuk

Psychanalyse

Dört yaşındaki Johnny, annesi ile bayram yerinde dolaşıyordu. Atlı karıncayı görünce dayanamadı, binmek istedi ve cesur bir şövalye gibi, gururla bir atın üzerine oturdu. Annesi, müftehir, oğlunu seyrediyordu. Çocuk 2 tur yaptı, 3 üncü tura başladı, derken 4 üncü tur da tamamlandı. Annesi sabırsızlanıyordu. Johnny, yapılan işaretlere rağmen inmedi. 10 tur oldu, 11 tur oldu. Anne kızmıştı, derhal inmesini emretti. "Johnny'ye gene vız geldi. 20 tur tamamlanmıştı. Anne yalvarmaya başladı. Johnny sanki hiçbir şey duymuyordu. Kendi alemine dalmıştı. Anne, çaresiz ve endişe içinde, gitti ve müessesenin psikanaliz mütehassısını getirdi. (Allahtan hâdise Amerikada cereyan ediyordu ve orada her müessesede bir ruh doktoru vardı.)

Doktor, Johnny'ye yaklaştı. Kulağına birkaç kelime fısıldadı. Çocuk derhal atlı karıncayı terketti, uslu uslu annesinin yanma sokuldu.

Anne şaşkın, doktora teşekkür se derken:

"Cidden, dedi, bu psikanaliz denilen şey bir harika! Ne söylediniz de ikna, oldu, doğrusu çok merak ettim."

"Çok az bir sey söyledim efendim. Eğer derhal inmezsen tokadı yersin dedim!"

Peri masalı

Çocuklar, peri masallarını severler.. Bunlar içinde manzum şekilde yazılanlar da vardır ve senelerden beri mektep temsillerinde oynanmış, hafızalara iyice yerleştirilmiştir.

Bazıları neş'elidir, bazıları ise çocukları da, büyükleri de ağlatacak kadar hüzünlü..

1956 senesine veda ederken, Fransada, bu temsili masallara bir yenisi ilâve edilmiştir: "Margaret ile Townsend" in acıklı aşk hikâyesi. Margaret rolüne çıkan küçük kız başına küçük bir taç takmıştır ama gözleri hüzünlüdür ve yüzünde hiç bir çocukluk ifadesi kalmamıştır. Townsend boyluca bir oğlan çocuğudur. Bir harp kahramanı gibi giyinmiş fakat başına bir jokey şapkası geçirmiştir. Sahneye beraberce girerler.. Gözgözedirler ve beraberce: "N zaman evleneceğiz?" şarkısını söylerler.

Ablam acaba ne dert

Bir sükut olur, nihayet Margaret yalnız başına şarkıya devam eder:

"— Bilmem ablam ister mi?"

Üçüncü şarkı da ümitler büsbütün kırılmıştır:

— Maalesef sevgili Townsend..

— Maalesef güzel prensesim!

Dördüncü şarkı veda sarkışıdır..

— Ablam istemedi..

— Tabii Philippe de öyle..

Haro oyuncakçı dükkanının vitrininde
Alis harikalar diyarında

Minyatür Margaret - Townsend
Aşkları çocuklara masal oldu

Townsend yaklaşır, prensesin elini öper:
— Gidiyorum prensesim, bu vazifedir!

İkisi yavaş yavaş birbirlerinden uzaklaşırlar ve birbirlerine mendil sallarlar.

Çocuklar tarafından temsil edilen bu aşk hikâyesi, muhakkak ki, ilerde insanları çok düşündürecektir ve iki bakımdan alâka çekicidir: bu hakikaten, cereyan etmiş bir peri masalıdır ve şarkıları, zamanımızın tanınmış parçalarının güfteleri değiştirilerek, meydana getirilmiştir.

Oyuncaklar diyarında

Parisin en büyük oyuncak dükkânına, 3 yaşında sarışın bir oğlan çocuğu, girmişti. Yılbaşı günü idi ve çocuk babasına bir oyuncak aldıracaktı. Ama üç katı da, çeşit çeşit cicilerle süslü bu mağazada, karar vermek hiç de kolay bir şey değildi.

Haro (çocuğun adı idi) bu sırada mağazanın sahibine tesadüf etti, saf bir eda ile "Efendim, dedi vitrine girebilir miyim? Orada çok güzel şeyler var".

Yılbaşı günü, vitrinde bir çocuk! Mağaza sahibi bu fikirden hoşlanmıştı. "Haro" vitrine girdi.. Camın öbür tarafındaki seyirciler için bu cidden hoş bir sürpriz olmuştu.

Harikalar diyarında bir çocuk! Haro önce, vitrindeki bebekler gibi, hareketsiz kaldı. Hiçbir şeye ellemiyordu. Fakat gözü bir şeye takılmıştı.. Kıpkırmızı güzel bir otomobil.. Bu otomobil Haro'yu içine alabilecek kadar büyüktü fakat içinde, kocaman, Haro'dan çok büyük bir, şempanze oturuyordu Haro ağır ağır yürüdü, şempanzeye uzaktan elledi, baktı ki hareket yok. Kahraman gibi atıldı, onu kaptı, yere oturttu ve kendisi otomobile bindi.

Allahtan yürütmedi. Çünkü aynı anda kocaman bir fil, alâkasını cezbetmişti, indi onu okşadı, bir bebeğe dokundu, bir salıncaklı sandalyeye hopladı. Tam yirmi dakika o oyuncaktan ötekine koştu durdu ve seyircilere dünyanın en sevimli, en canlı ve hakiki bir küçük filmini seyrettirdi.

Amerika

"Mamie ile Ike"in hayali

Başkan Eisenhower, "Gettysburg" daki çiftliğinin alt katında, bir salıncaklı sandalyeye oturmuş, mütebessim, etrafını seyrediyordu. Amerikan harp tarihinde, mühim bir yer işgal eden bu eski muharebe meydanlarında, şimdi kısacık bacaklı "öküzler" dolaşıyorlardı. "Ike" onları seyrederken, kendisini cidden mesut hissediyordu..

Şu atlattığı hastalık da, onun hayatta yendiği birçok şeylere dahil olmuştu. 1950 senesinde, tekaütlük devresi için satın aldığı çiftlik, "nekahat devresi" için de biçilmiş kaftandı.

Askerler, dünyanın her yerinde müşterek bir arzu taşırlar: bir gün bir yere yerleşebilmek.. Belki hayatının büyük bir kısmını bavul kapatıp bavul açmakla geçirmiyenler, bu hasreti pek anlıyamazlar ama Mamie ile Ike bütün ömürleri boyunca, ancak yaşlılıklarında kavuşabilecekleri bir devamlı yuvanın hayali ile yaşamışlardı.

Nihayet 1950 de, "Gettysburg" daki bu çiftliği satın aldılar. Ona sahip olmak için 40.000 dolar vermişlerdi. Tamiri için ise tam 300.000 dolar harcadılar. Fakat buna "tamir" demek hataydı. Eski bir çiftlik binası, dünyanın en konforlu, en sıhhi teçhizatlarına malik bir güzel ev olmuştu. Bu evin 7 yatak odasında aynı renklerde 7 banyo dairesi vardı. "Mamie Eisenhower" in zevki her şeye hakimdi. Ve bu zevk, neş'eli, genç,- dinamik bir hava taşıyordu.

Hakikat olan bu yuva hayali de, "Ike" in zorlukları yenerek elde ettiği şeylerden bir başkası idi: Çünkü onu yazdığı kitabın getirdiği paralarla satın almıştı ve bu kitap ona 480.000 dolar getirmişti.

100 Telefon hattı

İhtiyarlığını ve tekaütlüğünü o, burada, çiftçi komşuları arasında geçirmeyi düşünüyordu.. Öyle komşular ki, ondan "bizim Ike" diye bahsedecekler, ona yeni bir çiçek tohumu hediye edecekler, veya onu bir satranç partisine davet edeceklerdi*

7.200 sakini bulunan "Gettysburg" cidden sakin bir yerdi. Yalnız son günlerde çiftçileri şaşırtan ufak tefek şeyler oluyordu. Meselâ Başkan, nakanat devresi için oraya geldiğinden beri Gettysburg'a 100 telefon hattı ve 23 telgraf hattı çekilmişti. Yüzden fazla gazeteci memleketi ziyarete gelerek, "Ike" in yakınında bir yere yerleşmişlerdi. Sakin çiftçiler, tarlalarının yakınlarına konan helikopterlere merakla bakıyorlardı.. Bu helikopterlerden çıkan adamlar ağır bir yükün altında ezilmiş gibi, ciddi ve düşünceli, "Ike" nin evine gidip geliyorlardı. Ellerinde dosyalar vardı. Ekserisi bakandı. "Mamie ile Ike" hayallerine kavuşmuşlardı. Fakat belliydi ki henüz "Ike" nin satranç partisine ayıracak vakti yoktu. Ve yakın bir zamanda Mamie, bavulları yemden hazırlıyacaktı.

Arjantin

Cüzzamlı kadın

Bir zamanlar, Arjantinde herkesin hayranlığını toplayan bir kadın vardı. Pırlantalar takarak, tuvaletler giyinerek, halkın huzuruna çıkar, amelelere:

Evita Peron'un heykeli
Tıpkı bir cüzzamlı gibi

— Siz de benim gibi zengin ve şık olabilirsiniz. Peron size yardım edecek, sizi mesut edecek, derdi.

Bu kadın senelerce, her gittiği yerde alkışlarla karşılandı. Memleketin her yerine heykellerini diktiler. Bir milli kahramandı. Bilhassa fakir halk ona adeta ibadet ediyordu. Çünkü Evita çalışmak azmi ile yükselmiş insanların sembolü idi. Vaktiyle fakir olmakla iftihar ederdi, öldüğü zaman halk arkasından günlerce ağlamıştı.

Fakat işte diktatörlük yıkılınca, Arjantinin bu sevgili mabudesi de Arjantinin cüzzamlı kadını oldu. Buenos-Aires'e hâkim olan muazzam heykelini, tıpkı eski cüzzamlılar gibi siyah bir bezle örttüler ve sonra 30 ton ağırlığında bir mermere oyulmuş olan bu heykeli, alaşağı ettiler!

Heykelin inadı

Onu yerinden indirmek kolay olmamıştı. Evita sanki inat ediyordu. 50 amele ve 170 ton ağırlığındaki bir vinç, saatlerce çalışıp çabaladılar... ve nihayet Arjantinin cüzzamlı kadını yerini terketti..

İş bu kadarla bitmemişti. Memleketin her yerinde, onun, irili ufaklı heykelleri mevcuttu ve yeni hükümet, birçok ameleleri, bu heykellerin yerinden indirilmesi için vazifelendirmişti. Bu işte, kısa zamanda ihtisas kazanan bir amele 10 dakikada bir büst söküyordu. Bu adam, sabah erken işe başlıyordu ve akşam, kamyonu yüzlerce heykelcikle dolu olarak vazifeye nihayet veriyordu.

Tabii bu yüzden ufak tefek hadiseler olmuyor değildi. Bazı muhitlerde ameleler Evita'ya halen âşıktılar ve fabrikaların içindeki Evita büstlerini, münakaşasız, terketmiyorlardı. Fakat umumiyetle, bu komünistler tarafından tahrik edilen halktı. Diğerleri için, Peron gibi Evita da çoktan tahttan düşmüştü..

Fransa

Mendes - France ve kadınlar

Mendes-France, seçimi kazanamadı. Fakat bu imtiman bir kere daha gösterdi ki, o kadınların kalbini kazanmıştır ve 6000 kadın için o, bugün bir jönprömiyedir.

Seçimlerden evvel yaptığı bir konuşmayı dinlemiye gelen kadınlar, konferans salonuna girebilmek için, kapıda saç saça baş başa gelmişlerdi. Salon erkenden dolduğu için, kapılar kapanmış ve gecikenlerin önce yalvarmalarına, sonra hücumuna uğrayan polisler bir hayli şaşırmışlardı. Bu arada bir ihtiyar kadının, başı ile tos vurarak polis kordonunu yarmaya çalıştığı ve bir başkasının ayakkabısının tekini kaybederek yalınayak koştuğu görülmüştü.

Mendes Fuance'ın dinleyicisi
Topuk başa indi mi ?

Mendes-France'ın rüyası bu bakundan tahakkuk etmiş sayılabilirdi. O kadınları kazanmak istiyordu. Onlar için şu mevzuları seçmişti: "çocuklar, tedrisat, sulh.."

Madam Mendes - France nerede?

Süt mevzuunu meclise getirerek bir çok annelerin minnetini kazanan eski başbakan, bu muvaffakiyet yolundan yürümeyi ve kadınları cezbetmeyi düşünerek, onların bir çok dertlerine deva bulacak vaitlerde bulunuyordu. Sözleri sık sık alkışlarla kesildi. Salona giremiyenler, kapıda bekleşiyorlardı. Evet Mendes-France kadınları kazanmıştı ama az daha kendi karısını kaybediyordu. Hayranlarının hücumuna uğrayan politikacı bir an durdu. Etrafında bir şeyler aramaya başladı.

— Madam Mendes-France'ı kaybettim, diyordu.

Karıs, seçmenleri ile onu başbaşa bırakmıştı. Bir kenarda bekliyordu.

Vincent du Vigneaud ve eşi
Müddet yirmi saniye olmalı

İsveç

Alimler eğleniyor

Djünya cidden değişiyor. Eskiden İsveçte, Nobel Mükâfatı merasimi doğrudan doğruya, bir mükâfat tevzii şeklinde olur ve bu merasimde, takdir ve tebrik kelimeleri bol bol kullanılırdı. Fakat neşelenmek, dansetmek, gülmek pek kimsenin hatırna gelmezdi. Bu sene ise, aynı merasim İsveçte büyük bir neş'e ve coşkunluk içinde geçmiştir ve ilmin, edebiyatın en ciddi şahsiyetleri bir talebe balosuna iştirak ederek, talebelerden daha çok dansetmekte, mahzur görmemişlerdir.

Fakat bütün bu işleri başaran genç bir kız, İsveç prensesi Margrethe idi.

Işık günü

Klasik merasimden ve klâsik ziyafetten sonra kimyagerler, fizisyenler, doktorlar ve edebiyatçılar genç bir kızın gülerek kendilerini dansa davet ettiğini gördüler. Bu, ilk dansını Stockholm'un en genç talebesi ile yaparak, baloyu açan prenses Margrethe idi. Ve bu ciddi şahsiyetleri yakalayarak, bitip tükenmiyen valeler yapıyor, onları ilk gençlik çağlarının neşesine doğru sürüklüyordu. Bu neşe o derece etrafı sarmıştı ki, fotografçılar Nobelin kimya mükafatını kazanan Vincent du Vigneaud'u, karısı ile dudak dudağa öpüşürken yakaladılar.

Ve ertesi sabah davetliler, yataklarından apar topar uyandırıldılar. Allahtan, bu münasebetsiz hareketi yapanlar, çok güzel şirin genç kızlardı. Başlarında beş on tane yanan mum taşıyorlardı. Uyku sersemi, gözlerine inanamıyan alimler. "İsveç"-in "ışık günü" nü sembolize eden bu genç kızların sürprizini çok hoş karşılıyor ve kahkahaları atıyorlardı.

Nobel mükafatı tevziinde yeni bir çığır açılmıştı ve herkes şunu bilmeliydi ki, ilim neş'eye mani değildi. Bilakis eğlenmek, çalışanların hakkı idi.

BUNLAR HEP HAKİKATTİR

Nazillide oturanlar, Aydında oturanlara nazaran yarım adamdır. Öyle olmasaydı, Devlet eliyle yapılan aylık kahve tevziatında, Aydında aile başına 200 gram. Nazillide ise 100 gram verilmezdi.

(Nazilli Postası)

*

Gelen haberlere göre Kütahyayı yabani arılar istilâ etmiştir. Belediye bir kuruş mukabilinde an toplamakta ve böylelikle istilanın önüne geçmeye çalışmaktadır. Ayrıca diğer yıllara nazaran şehrimizde pire vardır.

(Amasya Sesi)

*

İzmir — Şehrimizde bir dükkânın kilidini kırarak kasada bulunan 127 kuruşu çalmaktan sanık olarak yargılanan Halil Gören üç sene iki ay on gün hapse mahkûm edilmiştir.

(Yeni Adana)

*

Diyarbakır — Şehrimizdeki Melik Ahmet hamamının kubbesine çıkarak pencereden içeride yıkanmakta olan çıplak kadınları seyreden bir kaç genç bir ara heyecana kapılarak kubbede bulunan camları kırmışlardır. Kırılan camlardan büyük parça aşağıda yıkanmakta olan Sabiha Selçuk adındaki kadının göğsüne isabet ederek ağır yaralanmasına sebep olmuştur. Yaralı kadın hastahaneye kaldırılmış, gençlerin aranmasına başlanmıştır.

(Türk Dili - Balıkesir)

*

İzmitte Orhan Camiinde tuhaf bir hâdise olmuştur. Camide Mevlid okunurken caminin imamı elinde bir sopa olduğu halde içeri girmiş, "bu caminin imamı benim, ben varken başkası mevlid okuyamaz" demiş ve cemaati zorla dağıtmıştır. Halk eli sopalı imamdan davacı olmuştur.

(İstiklal - Hereke)

*

Tirede bir tatlıcı dükkânına 40-50 bin arı hücum etmiştir. Arıların sahibi arılarını öldürdüğü için dükkân sahibini dava etmiştir.

(Bizim Şehir - İzmit)

*

Kaymakam vekilliğini yapmakta olan Jandarma komutanımızın yakın bir alâka göstererek her sinemaya alâkalı zabıtaya yardımcı olmak üzere jandarma erlerinden vermesi sinemalarda şikâyeti mucip bulunan halin önüne geçilmesini sağlamıştır.

Bu durumdan aileleri ile birlikte sinemaya giden hemşehrilerimiz bilhassa memnuniyetlerini belirtmişlerdir.

(Halkçı - Keşan)

*

Haydarpaşadan 20,20 de kalkan Erzurum posta treninde enteresan bir hâdise olmuştur.

Geceleyin kocasının sık sık kompartımandan koridora çıkmasından şüphelenen genç bir kadın bir aralık dışarı çıkınca genç bir kadınla kocasını yan yana görmüş ve tepesi atan kıskanç kadın "sen başkasının kocasını baştan çıkarmak için mi seyahat ediyorsun" diye kadına saldırmıştır. Bu sırada araya giren kocasını da hırpalayan kadın, kocasını "güzel bir kadın görünce beni unutursun" diye ayakkabı ile dövmüştür. Araya giren yolcular güçlükle hadiseyi önlemişler ve kavgacıları barıştırmışlardır.

(Sakarya - Eskişehir)

*

Antalya — Zimmetine 7 kuruş 10 para geçirmekten suçlu bulunan Gündoğmuş kazası Karabük köyü muhtar vekili Durmuş Sert 5 sene 10 ay hapse mahkum edilmek talebiyle yakında Alanya Ceza Mahkemesinde yargılanacaktır.

Bundan bir müddet evvel Durmuş Sertin 470 lirayı zimmetine geçirdiği iddia edilmiş, fakat yapılan tahkikat sonunda 7 kuruş 10 paralık bir suistimal olduğu anlaşılmıştır.

(Yeni Adana)

*

Memleketimizin, Ziraatten sonra gelen ikinci mühim servet menbaı, (Havacılığımızın), Et ve Balık Kurumunca ele alınıp, kısa zamanda pek büyük başarı elde edip Dünya Et ve Balık piyasası muvacehesinde, istikbale büyük ümitlerle yürüyen Kurumun, selahiyetli ve kurucu ellerde, en modern tesislerle, iç açıcı muvaffakiyetlerini gösteren resimli, uzun bir yazı serisi.

(Demokrat Türkiye)

*

"Bursa — Barakfaki köyünde enteresan bir hâdise geçmiştir. C.H.P. li Ahmet Çolak kendisine misafir gelen D.P. li Mustafa Kurt, İsmail Demirbaş ve kardeşi Kâzım Demirbaşa şöyle bir teklif yapmıştır:

"Tavlada kim mağlûp olursa o mensup olduğu siyasî partiden istifa edip galip gelenin partisine girecek".

Tavla oyunu başlamış, gittikçe hararetlenmiş ve neticede Ahmet Çolak, üç misafirini de tavlada mağlup ederek şampiyonluğu almıştır. Bu netice karşısında üç D.P. li sözlerinde durarak D.P. den istifa edip C. H. P. ye girmişlerdir.

(Sakarya - Eskişehir)

*

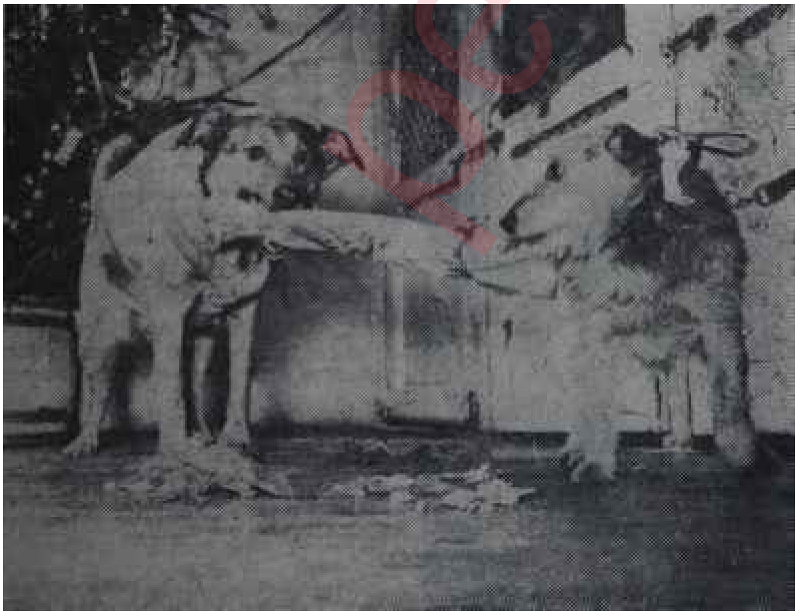
Lozanın Otluk köyünde garip bir, hadise olmuştur. Vaka şöyledir: Saat 18 raddelerinde köye 150 metre mesafede bulunan Ali Çarıklı adlı şahsın evi önüne havadan bisküvit kutusu büyüklüğünde bir cisim düşmüştür. Beyaz renkte olan bu cisim birden bire bir bina yüksekliğinde şişmiş ve müthiş gürültülerle patlamıştır. Patlayan cismin parçalarından bir kısmı açık bulunan evin kapısından içeri girmiş ve ocaktaki ateşlere isabet ederek evde bulunanların ellerile yüzlerini yakmıştır. Ev halkı dehşetler içinde bu durum karşısında ne yapacaklarını şaşırmış bu sırada gürültüyü duyan Otlak köyü halkı hâdise mahalline gelmiştir.

Patlama neticesinde etrafa yayılan parçalardan bir kısmı da evdeki yatakların Üzerine yapışmış ve zor lukla koparılmıştır.

Nihayet durum alâkalı makamlara bildirilmiş ve bir nevi kağuçuğa benzeyen parçalar tahlil ve tetkik edilmek üzere daha üst makamlara gönderilmiştir.

Muhitte dehşet yaratan bu cismin ne olduğu ve nereden geldiği hakkında halen birşey bilinmemektedir. Tahkikata devam edilmektedir.

(Yeni Adana)

Yılbaşı gecesi hediye taksimi

İnsanlar ve hayvanlar...

M U S İ K İ

Konser

Sütten ağzı yanan

1953-54 konser mevsimiydi İstanbul müzikseverleri gene Lazare Levy'yi dinlemek üzere konser salonunu doldurmuşlardı.. Değerli piyano virtüözü sabırsızlıkla bekleniyordu. Nihayet sahnede göründü; dinleyicileri tevazu İle selâmladıktan sonra piyanonun başına oturdu.. Programın ilk parçasının icrasına geçmeden önce tuşları okşarcasına, hafifçe bir iki akor vermişti ki salondakiler, Lazare Levy'nin birdenbire sandalyesinden kalktığını ve sahneyi terkettiğini gördüler. Pek çok kimse, bu hareketin manasını birden kavrayamamıştı. Halbuki sebep basitti! Piyano akodsuzdu, o kadar!..

Yıllardan beri memleketimizde de çok iyi tanınan ünlü virtüoz, bu hâdiseden sonra iki sene Türkiye'yi ziyaret etmedi. Tekrar akordsuz bir piyano ile karşılaşmaktan kaçındığı düşünülebilirdi. Buna mukabil, geçenlerde şehrin muhtelif yerlerindeki afişler, Lazare Levy'nin gene bir resital ve bir de konser vermek üzere geleceğini müjdelediler. Nihayet bu iki zengin musiki programını dinlemek de mümkün oldu.

Resital

İlk olarak verilen resitalde, perdenin gerisindeki piyanonun tuşları üzerinde hafifçe gezinen ellerin sahibinin kim olduğunu tahmin etmek güç değildi. Sütten ağzı yanan virtüöz, programa başlamadan evvel piyanoyu dikkatle gözden geçiriyordu.

Lazare Levy'nin resitalinde, muhtelif devirlere mensup bestecileri bir arada dinlemek kabil oluyordu. Üstad, Mozart, Schumann ve Chopin'den sonra, D. de Severac ve Debussy'den parçalar çalacak, ayrıca kendi eserlerinden birkaçını da takdim edecekti. O halde dinleyiciler Lazare Levy'nin hem tekniğine ve muhtelif ekolleri anlayışına, hem de kompozitör tarafına şahit olabileceklerdi.

İlk olarak Mozart'ın iki eserine yer verilmişti: "Do Minör Fantaisie" ve "Re Majör Sonat". İki eser arasında renk ve atmosfer bakımından bir hayli fark olduğunu virtüöz, gerek Fantaisie'nin ağır bağlı karakterini, gerekse Re Majör Sonatın hareketli ve canlı çehresini olgun bir sanatçı anlayışı ile belirtti.

Schumann'ın Op. 16 "Kreisleriana" sında, romantiklere de aynı kudretle nüfuz ettiği görülüyordu. Programın ikinci yarısında ise Severac'dan " Coln de Cimetiere au Printemps", Debussy'den "La Soiree dans Grenade" ve "Masques", Chopin'den "Do Minör Nocturne", ilci "Mazurka" ve Op. 53 "La bemol majör Polonaise" yer almaktaydı. Bunları dinleyenler, Lazare Levy'nin üstün bir ioracı olduğunu teslim etmekle beraber bir noktaya daha parmaklarını koymaktan kendilerini alamadılar: Üç sene evvelki Latan Levy ile, şimdiki Lazare Levy arasında - ufak da olsa - İnkar edilemeyecek bir fark mevcuttu; bilhassa kromatik ve süratli pasajlarda ve trillerde kendini gösteren bu fark, üstadın parmakları arasında bazı notların eriyip kaybolması ve bazı akorların tamamen belirememesi şeklinde ortaya çıkıyor; eserin ve icranın bütününe tesir etmekten uzak kalan bu ufak pürüzler, anlayışı ve ölçüleri mükemmele yaklaşan virtüozun hayli yaşlandığını ne de olsa hatırlatıyorlardı.

Lazare Levy, kendi eserlerinden dört "Prelude" ve iki "Vals" çaldı. Parçalar oldukça neşeli ve sempatikti. Buna rağmen, üstadın icracı cephesi yanında pek sönük kaldılar.

Konser

Cemal Reşit Rey idaresindeki İstanbul Şehir Orkestrasının refakatinde verilen konser, Lalo'nun "Le Roi d'Ys" üvertürü ile başlıyordu. Cemal Reşit, eseri hem İstanbul Radyosunda, hem de Pazar konserlerinde defalarca idare etmiş olduğu için, artık layılrile hazırlanmış olduğu hatıra gelebilirdi de.. Zira biliniyordu ki şef, ancak defalarca çaldırdığı eserlerin icralarında az çok başarı elde edebiliyordu. Bu bakımdan, bazı dinleyiciler iyi bir Lalo dinleyebilecekleri ümidine kapıldılar.. Lakin işe mâdeni nefesliler karıştığı anda bütün ümitler suya düştü.. Kabahati şeften ziyade orkestra üyelerinde bulanlar - ki bizzat Cemal Reşit Rey de bu fikirdeydi - soliste refakat ettiği zaman şefin kudretinin anlaşılacağını düşünerek teselli bulmağa çalışıyorlardı. Çünkü Cesar Franck'ın "Senfonik Varyasyonlar" ı ve Schumann'ın "La Minör Konsertosu". Lalo'dan da daha fazla, hemen bar vesile ile tekrarlanmış eserlerdi. Üstelik, dünyaca maruf piyanistlerden Alfred Cortot da memleketimizde verdiği bir konserden sonra "Ne mükemmel intibak" dememiş miydi? Cortot'yu dahi mesteden orkestra, bir Franck veya Schumann'la elbette basa çıkabilirdi.

Halbuki Cemal Reşit'in bu seferki refakati, Cortot'yu bile iltifat etmekten vaz geçirecek kadar başarıdan uzaktı. Maamafih, konser nihayetinde Lazare Levy de - tabiatiyle - şefe teşekkür edecek ve hararetle elini sıkacaktı. Nitekim öyle oldu. Ama, acaba dinleyiciler arasında bu hareketi nezaketten başka bir sebebe yoran kimseler var mıydı T

Lazare Levy, yumuşak, klâsik bir Franck dinletti. Orkestranın bir çok yerlerde piyanoyu bastırmasına rağmen virtüozun anlayışını takdir etmemek imkânsızdı. Schumann'ın La Minör konsertosu iyi bir icra olarak vasıflandırılabilirdi. Ancak bundan öteye gidemedi Tempo biraz süratliydi. Eserin içli romantik tarafı tamamen kaybolmamakla beraber, layiklyle de duyurulmuş değildi.

Konser bittikten sonra musiki dünyasında şöhret yapmış, "Legione d'honneure" nişanını almış olan bu virtüözdan imza almağa gelenler, mesleğinde "saçını ağartan" bu üstadı daha yakından görmek imkanını elde ettiler.

Haberler

Mozart ve Beethoven filmleri

Mozart'ın hayatına ait, Viyana'da çevrilen film tamamlanmak üzere. Sinema seyircisinden ziyade müzikseverler için hazırlanan bu filmde baş rolü Oskar Werner oynuyor. Diğer rollerde ise Viyana Devlet Operasının başlıca şöhretleri yer almakta.. Bu arada Irmgaard Seefried'i ve Gottlob Frick'i de bol bol dinlemek mümkün olabilecek.. Koro kısımları Viyana Devlet Operası Korosu, bestekârın piyano eserleri ise, Isolde Ahlgrimm tarafından icra edilecek.. Burada, Mozart'ın kendi piyanolarının hususiyetlerine göre yapılmış bir enstrüman kullanılıyor.

Diğer taraftan, Beethoven'in "Fidelio" Operasının füme alınması da tamamlanmış bulunuyor. Fidelio rolünde, Comedie Française sanatkarlarından Claude Nollier var. Florestan rolünü söyleyen ve oynayan Richard Holm. Filmin en dikkate değer tarafı da, operayı Fritz Lehmann'ın idare etmiş olması.

Plak mükafatı

Serge Koussevitzky'nin ölümünü müteakip Boston Senfoni Orkestrasının daimi şefliğine getirilen Charles Munch'ün sanat alemindeki te-

sirleri gün geçtikçe artmakta... Orkestranın eski geleneklerine,' Koussevitzky zamanında tesis edilmiş konserlere, festivallere devam etmekle beraber, repertuarını da ziyadesiyle genişleten Münch'e, münekkidler bile takılmağa cesaret edemiyorlar, hattâ lüzum görmüyorlar. RCA Victor plâkları üzerine kaydettiği çeşitli icralarının her biri ayrı bir sanat değeri taşıyor.

İşte bunlardan birisi, Hector Berlioz'un "Romeo ve Juliette" dramatik senfonisi dolayısiyle Charles Münch'e geçenlerde Fransızların Büyük Plâk Mükâfatı verildi ve armağan Carnegie Hall'de, Fransanın Amerikan Sefiri tarafından değerli orkestra şefine takdim edildi.

Zino Francescatti

Avrupa turnesinden döndükten kısa bir müddet sonra Zino Francescatti, Amerika'da pek yüklü bir konser mevsimine başlamış durumda. Nisan ayında New York Filârmonik Senfoni Orkestrası ile 45 inci konserini vermiş olacak. Ayrıca bütün mevsim boyunca Philadelphia, Boston, Dallas, St. Louis ve diğer bir çok orkestra ile sayısız konserleri var. Resitalleri de hesaba katılırsa Francescatti'nin mevsim sonunda İsrail'e geçerek takriben 20 konser de Filarmoni orkestrası ile vereceği haberine şaşmamak kabil değil.

Yeni mevsime hazırlık

Biz, kışı yarıladığımız halde Filarmoni konserleri ne zaman başlıyacak, veya başlıyacak mı diye meraklanaduralım ve izahlı Üniversite konserleri ile avunmağa çalışalım; koca New York Filârmonik Senfoni orkestrası gelecek mevsimin programlarını, idare edecek misafir şeflerin konser tarihlerine kadar tesbit etmiş bulunuyor,

1956-57 mevsiminde orkestranın müzik direktörlüğü gene Dimitri Mitröpoulos'a verilmiş bulunuyor. Bu mevsimde, değerli orkestra şefinin New York Filârmonik Senfoni Orkestrası başında geçirdiği altıncı yıl idrak edilecek.

Yeni misafir şefler olarak Paul Paray ve Leonard Bernstein var. Bernstein, bu orkestrayı ilk defa 1943, son defa 1951 yıllarında idare etmiş. Paul Paray ise 1952 yılından beri Detroit Senfoni Orkestrasının müzik direktörü.

Eski anlaşmaları gelecek yıl zarfında da devam edecek olanlar arasında Bruno Walter, Giudo Cantelli ve Max Rudolf var... Andre Köstelanetz orkestrayla gene dört özel program takdim edecek.

Her yıl orkestra ile bir müddet çalışan Georg Szell ise bu sene Avrupa turnesine çıkacağından kendisini New York Filârmonik Senfoni Orkestrası başında görmek mümkün o--lamıyacak.

T I B

Asker hekimliği

Sosyal ihtiyaçlar

Asker hekiminin sosyal ihtiyaçları genel olarak bütün ordu personelininkilerle beraber mütalâa' edilebilir. Bunların başında ordu mensupları için yer. yer kooperatifler kurmak gelir. Bu kooperatiflere devletçe her türlü yardım sağlanmalıdır. Bunlar Amerikalıların "P. Ex" 1erine eşit olacaklardır. Ankara'da 28. nci Tümende, henüz nüve halinde olmakla beraber subayların birçok ihtiyaçlarım sağlayan ve iyi idare edilen bir subay aile kantini (SAK) vardır. Bunun daha genişletilmesi ve geliştirilmesi lâzımdır. Yüksek komuta makamları bu tesislerin önemli bir ihtiyaç olduğunu bilmeli ve onların kalkınması için hiçbir yardımı esirgememelidirler. Hattâ bu kooperatiflerin döner sermayesi olmalı, teşkilâtı da müstakil bulunmalıdır. Şehrin merkezi bir yerinde veya ordu evi civarında tesis edilmeleri de düşünülebilir. Kooperatiflere bazı imtiyazlar da sağlanmalıdır. Bunların temini kolay bir iş değildir. Yüksek otoritelerin ve bizzat devletin bu müesseselerin ordu için lüzumlu olduğuna inandırılmış olmaları lâzımdır. Bu imtiyazlar arasında dışardan direkt olarak mal ithali, bu malların gümrükten muaf tutulması, nakliyatta tercih, kolaylık ve tenzilat, askeri araçlardan faydalanma, askeri personelin bu gibi yerlerde kullanılmasına müsaade gibileri düşünülebilir. Orduya ücretle alınan kadın personelin buralarda kullanılması da sağlanmalıdır. Bu kooperatifler piyasadan daha ucuz satış yapabilmelidirler. Subay ve ailesi her aradığını evinin ve ailesinin bütün ihtiyaçlarını, elbise, yiyecek, çorap, kravat, eldiven, dürbün, tabanca, av malzemesi, manevra kayışı, gömlek, fanila, ayakkabı, kadın ve çocuk eşyası, akla ne geliyorsa bu kantinlerden ucuz, sağlam ve kaliteli - olarak temin edebilmelidir. Satış peşin veya kredi ile yapılmalıdır. Bu teşkilat gittikçe en ufak garnizonlara kadar ulaştırılmalıdır.

Subaylara ev

Subaylara ev temini işi iki yönden göz önüne alınmalıdır, Önce, garnizonlarda ordu mensupları için lojmanlar temini zaruridir. Bunlar subayın rütbesine ve sile durumuna göre ayarlanmalıdır. Kalabalık olanlarla, aile efradı az olanlar bir tutulamaz. Subay tayin mahalline sadece bavullarını alarak gitmelidir. Bu lojmanlarda asgarî konfor bulunmalıdır. Soba, masa, perdeler, iskemleler halı, mutfak malzemesi hattâ radyo demirbaş olmalıdır. Bu lojmanlardan tamir masrafı olarak ufak bir ücret alınabilir. Erzurumda Sarıkamışta, Ankarada bu şekilde lojmanlar vardır. Ankaradakiler hem mahdut sayıda, hem de şehrin diğer binalarıyla mukayese edilemiyecek ve bir subayın rahatlığını karşılayamıyacak kadar iptidaidir. Bunları yok farzetmek daha iyidir.

Subaylara ev temini, meselesinin ikinci yönü de şudur : Bir ordu mensubunun emekliye ayrıklıktan veya arzusuyla orduyu terk ettikten sonra, bu kadar senelik geceli, gündüzlü

Yeni yapılardan görünüş

Subaylarımızın arzusu

mahrumiyetler ve sıkıntılar karşılığı olarak ömrünün son yıllarını geçirmeği tasarladığı bir ilde, bir ilçede bir şahsî eve sahip olması en tabiî hakkıdır. Bu amaca ancak faal hizmet hayatında dişinden, tırnağından arttırdığı paralarla ve devletin yardımıyla ulaşabilir. Bunun için de bir yapı kooperatifi kurulması lâzımdır. Millî Savunma Bakanlığının himayesinde teşekkül eden ve bütün ordu mensuplarını üye kaydeden bu kooperatif tince ucuz arsa temininden işe başlamalıdır. Yer yer belediyeler» le yapılacak temaslar herhalde müspet neticeler verecektir. Bu kooperatiflerin idare organları ücretsiz ve fahrî çalışan ordu mensuplarından seçilmeli, ordunun bütün vasıtalarından bu amaca ulaşmak için faydalanılmalıdır. Köyün yolunu yapmak için sel, yangın gibi felaketlerde halka yardım için nasıl hemen askerî vasıtalar ve birlikler akla geliyorsa bütün ordu mensuplarının üstün bir hayata kavuşmasını sağlayacak böyle hayırlı teşebbüslerde de hiçbir kıskanç hisse kapılmadan ve dedikodu yapmadan bütün devlet vasıtaları seferber olmalıdır. O binaların taşı, kumu, çakılı, demiri hep bedava olarak askerî vasıtalarla temin edilmelidir. Bu mevzuat yurdun canı olan ordusuna ve onun kahraman mensuplarına birer yuva hediye edecek kadar geniş, elastikî ve müsamahakâr olmalıdır. Ordu mensupları her yerde bu yurda kanlarını ve canlarını hediye etmeyi bilmişlerdir. Yine orduya mensup olan vasıtalar ona kurulacak bir yuvanın kumunu, çakılını, taşını bedava taşırsa günaha mı girerler? Bir subayın işte bütün bir ömür süren didişmelerden sonra ebedi uykudan önce başını dinlendireceği ve ailesini barındıracağı bir yuva kurulmamaktadır. Bir apartman veya han yapılmamaktadır. Bu yardımlar sağlanırsa bir günah, bir suistimal değil, gelecek ordu mensuplarının çalışma şevkini arttıran güzel örnekler olur. Devlet muhacirlere, evi yananlara, sel ve yer sarsıntısı felâketi geçirenlere mahalleler, köyler, şehirler yapmaktadır. Aynı iyi niyet subaylardan neden esirgenmelidir, ?

Hayat sigortası ve banka

Subaylar, ihtiyarlık, maluliyet, kaza ve ölüme karşı sigorta ettirilmelidir. Sigorta primleri devlet tarafından ödenmelidir. Maaşlara yapılacak bir miktar zamdan ne çıkacaktır. Bu para zaten ordu mensuplarının geçimine yetmemektedir. Bir albayın maaştan eline geçen para nihayet günde 20-25 liradan ibarettir. Bu ücret ailesinin bütün istikbalini garanti edecek bir sigorta işinin masrafını karşılamağa yetmez. Bir çok sigorta şirketleriyle temas edilerek subaylar için en menfaatli olan yol seçilmelidir. Hayat sigortalarının birçok tarifeleri olduğu gibi grup sigortaları da vardır.

Ordu için bir de banka kurulması mümkündür. Hayat sigortası işlerini bu bankanın başarması mümkündür. Ordu bankası, ordu yapı kooperatifinin, ordu aile kantinlerinin kredi işlerini de sağlayabilir. Ordu ile münasebeti olanlara, tüccar ve müteahhidlere kredi temin eder ve onlarla her türlü banka muameleleri yapar.

Çocuklar

Bir ordu mensubu tasavvur edin. İki kızı, üç oğlu, karısı, kayın validesi ile birlikte hudud üzerinde bir alayın kumandanı veya hekimidir. Çocuklar büyümüştür. Haydi ilk okulu bitirsinler. Bundan sonraki tahsilleri ne olacaktır. O baba da evlâtlarının en yüksek tahsili yapmasını ister. Fakat buna imkân bulamadığı için kahrolur. Nihayet aile dağılır. Kimi bir akraba yanma gönderilir. Kimi yurdlara sığınır. Bu yurdlar da öyle heryerde rastlanan, kolayca yer temini mümkün olan tesisler değildir. Buralara yerleşmek için de bin türlü iltimasa ihtiyaç vardır. Halbuki hudutta, düşmanın karşısında nöbet bekliyen bir kimsenin bu gibi dertlerden kurtarılması lazımdır. Bu çocuklar yatılı okullara bedava alınmalı ve şehir çocuklarına tercih edilmelidir. Ankara'da, İstanbul'da, İzmir'de bulunan ailelerin çocukları nasıl olsa bir yüksek tahsil yapabilir. Yurdlar, yatılı okullar daha ziyade mahrumiyet bölgelerinde yaşıyan ailelerin çocuklarına tahsis edilmelidir. Subayların çocukları için ayrıca muayyen şehirlerde ordu talebe yurdları kurmak lâzımdır. Bu yurdlar ya bedava olmalı, yahut da pek az bir ücrete tabi bulunmalıdır.

Moral

Silah kuvvetlerde görev alanların bütün bu ihtiyaçlarının giderilmesi onların manen yükselmelerini sağlayacaktır. Halbuki, geçim zorlukları, sosyal durumuyla mütenasip bir yerde oturamaması, ailesinin rahatlığını sağlıyamaması, çocuklarını istediği gibi tahsil ettirememesi, sık sık yer değiştirmesi, memleket içinde doğudan batıya mütemadiyen oynatılması, normal zamanlarda bile hiçbir zam almadan takatinin üstünde çalıştırılması, tavsiye ve iltimasların halâ geçer bir akçe olması, herkesin çalışma enerjisini kırmaktadır. Kendi mesaisine güvenen, Allahtan başkasına tapmıyan, ahu yukarda, göğsü dik insanların, istikrarlı ve hakka dayanan bir meslek hayatına inanmaları ve inandırılmaları lazımdır. Geniş olarak bütün ordu mensupları için düşündüğümüz bu şartlar, o ordunun içinde sınırdan sınıra koşmuş, silâh arkadaşının yanında şehit düşmüş, yaralanmış, hastalanmış fakat yine o silâh arkadaşının yarasını sarmış, acısını dindirmiş olan ta rihin en şerefli insanı, Türk askeri hekimi için de gereklidir. Birinin ihtiyacı öbürününkinden başka değildir. Türk hekiminin asıl mesleki is teklerini ve bugünkü ihtiyaçların ayrı bir yazıya konu yapmak istiyoruz. Dr. E. E.

RADYO

Ankara

Programlar

Ninayet Ankara radyo idaresi bir faaliyet devresine girdiğini gösterecek, - zahiri de olsa - birşeyler yapmak istediğinin delillerlni ortaya koyacak bazı icraat gösterebilmişti. Radyo idaresinin icraatından şikayetçi olanların fikri bu merkezdeydi. Naci Serez, kendisine yapılan tebligatı soğukkanlılıkla karşılamıştı. Bir zamandanberl biliyordu ki, gerek Umum Müdürlükte, gerek radyo müdürlüğünde haftada birer defa mikrofona koyduğu Stüdyo I ve Musiki-Komedi programlarından memnun olan kimse yoktur. AKİS gecen sayılarında da bu memnuniyetsizliğin bütün delillerini program üzerinde tenkidler yapmak suretiyle vermişti. İlgililer gözlerinden kaçması imkansız bu yanlışlıkları, soğuklukları nihayet ele almışlar ve iki programın kaldırıldığını Naci Serez'e bildirmişlerdi. Bu demek değildi ki, Naci Serez kendisine yeni bir meşgale bulamaz, bu demek değildi ki, Naci Serez muhakkak ve muhakkak ismini karıştırmadan dahi gene hiç de tatminkâr olmayan programlar tertip edemezdi. Ederdi ve nitekim Naci Serez şimdi de atom sırlarım, proton davalarım - Aman yarabbi, ne günlere kaldık - halledecek konuşmalar hazırlıyor - hazırlamıyor tercüme ediyor - bir fon musikisi ile mikrofona yerleştiriyordu. İsmini okutturmuyordu, bu sureti manevi bir tatminin yolunu bulmuş oluyordu.

Bu iki programın kaldırılmasını istemiyenler bulunabilirdi. Kocaman bir memleketin muhtelif bölgelerinden "isteriz de isteriz" diye bazı mektuplar gelebilirdi. Fakat, bu işten anlıyanların üzerinde ittifak ettikleri nokta bu iki programın bir büyük radyoya yakışmıyacak kalitede oluşları idi.

Artık, Umum Müdür Muammer Baykan'ın bir kaç ay önce verdiği ve büyük sözlerle süslediği yenilik hamlesi suya düşmüş oluyordu. Esasen radyoya, 1956 için hiç bir yenilik getirilmemişti. Stüdyo I, Musiki ve Komedi birer yenilik olarak millete duyurulmuştu. Artık bunların programlardan kaldırılması ile radyo gene iflas durumuna düşmüştü. Senelerdenberi süregelen bir program alışkanlığı devam edecekti. Bir büyük program hazırlamak için radyo her bakımdan kifayetsiz idi. Bu işleri yapabilecek otoritelerin de radyodan şahsi kaprislerin kurbanı olarak birer İkişer ayırıldıkları kimsenin gözünden kaçmıyordu. Bunun en iyi ve yakın misalini spiker Mukaddes Berksan geçen haftanın sonunda istifa etmek sureti ile vermişti.

İstifanın sebebi

Mukaddes Berksan, uzun zamandanberi radyo evinde bulunuyordu. Gerek sesinin tonu, gerek konuşması, aksanı ve bir radyo spikerindeki ciddiyeti ile temayüz etmişti. Son günlere kadar radyosunu dinliyenler Mukaddes Berksan'ın muvaffak olmuş konuşma tarzını tasvip ve takdir etmekten kendilerini alamıyorlardı. Hatası yoktu, mesleki bilgisi diğer kadın spikerlere nazaran çok üstte idi. Diğer bazıları gibi hem radyoevinde spikerlik yapıp, hem de bir mektepte öğretmenlik yapmak sureti ile mesleğini "arızi" bir hale getirmiş değildi. Bugüne kadar seneler senesi 400 lira almak sureti ile çalışmıştı. Halbuki kadrosu 470 üzerinde idi. Umum Müdürlük bir türlü kendisine hakkı olan bu kadroyu vermek istemiyordu, vermiyordu. Halbuki her mühim neşriyatta, her mühim konuşmanın vatandaşa aksinde Mukaddes Berksan vazife alıyor, ancak parsayı başkaları topluyordu. Spiker olarak, emsalleri arasındaki şımarık edadan, yapmacık konuşma tarzından mahrumdu ve bu Mukaddes Berksan'ı hakkı olan kadrodan daima mahrum etmişti. Halbuki Radyoevinin böyle bir spikeri spiker buhranının bütün şiddeti ile devam ettiği günlerde bulmasına imkan ve ihtimal veremezdi. Naci Serez'in spiker yetiştirmek iddiasını taşıyan kursları bir fiyasko ile neticelenmişti. Günlerce devam eden kursların neticesinde elde bir kaça harabe ses kalmıştı. Türkçesi bozuk bir kaç spiker stajyeri yetiştirilebilmişti. Radyo Müdür Vekili İskender Cenap Ege gidişin iyi olmadığını artık saklamaktan çekinmiyordu, fakat yapması lâzım gelen işi, müdürlüğü başka birisine bırakmayı aklına getirmiyordu.

Radyonun bugün elinde program olarak bir tek şekil kalmıştı: Daldandala.. Erdoğan Çaplı, her imkânı ile bu programı ayakta tutmağa gayret ediyordu. Geçen iki hafta, Daldandala'yı gazetecilere tahsis etmekle şirin görünmek yolunu tutmuştu. Bütün kusurlu taraflarına rağmen - meselâ monotonluk, meselâ espri zafiyeti - gene de Daldandala diğerlerine nazaran son aylarda iyi bir mevki işgalediyordu. Daldandalanın gazetecilere tahsis edilen haftası, bir gazeteciler günü olmaktan çok uzaktı. Esas unsur muhakkak ki, Erdoğan Çaplı'nın kendi çapındaki esprileri, musikisi ve gayretleri idi. Araya bir kaç gazetecinin fıkraları, şiirleri sıkıştırılmak istenilmişti. Bu noktada gazetecilerin lakaydisini de göz önünde tutmak icap ediyordu. Çünkü, böyle bir programın hazırlandığı gazetecilere daha evvelden bildirilmişti. Gazeteciler işi ciddiye alıp, iyi bir tutum ile kendilerini hazırlamamışlardı. Bütün vazifeyi iki fıkra muharririne, hem de ant bir baskın ile. yüklemişler , siz bu programda konuşacaksınız, demişlerdi. Mikrofonda konuşmanın, hele bir mesleğin seklini, vasfını vererek, halka sempatik kılmanın o kadar kolay bir iş olmadığını göz önünde tutmak lazım gelirdi. Nitekim, bu iki fıkra muharriri ve bir sair gazeteci arkadaş ellerinden geleni yaptılar. Erdoğan Çaplı ise, bu arkadaşlara daha fazla müzahir olamadı. Mademki, bu konuşmalar banda alınmıştı, bu arkadaşları tekrar radyoevine çağırmak , konuşmalarının çıkarılması lâzım gelen yerlerini onlardan sormak ve değiştirmek icap ederdi.

Daldandala programlan monotonluktan kurtarılmalıdır. Bugün radyosunu her pazar günü saat 11 de açanların dinliyecekleri Daldandala'da nelerin olduğunu bilmediklerini kimse iddia edemez. Muayyen ölçülerden kurtulduktan sonra bu program daha canlı, daha çekimli olacaktır. Erdoğan Çaplı gibi etrafındaki bütün imkânları kendisi için kullanan bir kimsenin bunları yapmaması imkansızdır.

Radyodan çıkan piyano

Erdoğan Çaplı, masasının Önünde duran insana, gayet sert ve kabul ettirmek isteyen bir eda ile şunları söylüyordu:

"— Radyonun şu piyanosu mutlaka Ankarapalas'a gidecektir. Oradaki akordu bozuk piyano ile çalmam imkânsızdır.."

Dediği yerine getirilmişti. Geçen cumartesi günü Ankarapalasta Demokrat Partinin kuruluş yıldönümü münasebetiyle bir balo vardı. Balo da Erdoğan Çaplı ve arkadaşları da çalacaklardı, hem de ücret mukabilinde bu işi yapacaklardı. Erdoğan Çaplı. Ankarapalastaki piyanoyu beğenmiyordu. Bunun için devletin radyosundan piyano alınacak Ankarapalasa bir gece için gönderilecekti. Piyano gibi hassas bir âleti düşününüz, yerinden oynadığı zaman bile akordunda muvazenesizlik yapan bir âlet, radyoevinden kalkıyor, Ankarapalasa geliyordu. Hem de niçin? Bir balo için ve Erdoğan Çaplı'nın ücret alacağı bir balo için.. Devletin malı olan bir piyanonun radyoevinden çıkarılması asla ve asla doğru bir hareket değildir. Hem de şahsi bir iş dolayısiyle çıkarılması mümkün olamaz..

Müdür Vekili İskender Ege'nin uhdesinde olan bazı malzemeye, hattâ sanatkârlara daha fazla dikkatli olması lâzım gelir. Hattâ bu vazifesinin birinci şartıdır.

T İ Y A T R O

Ankara

Üçüncü Devlet Tiyatrosu

Geçen hafta içinde Ankaranın bellibaşlı reklâm yerlerinde bir afişle karşılaşıldı. Bu afişlerin üzerinde "Üçüncü Devlet Tiyatrosu, yakında açılıyor" ibaresi yazılı idi.

Afişlerin çok aceleye getirildiği, gerek tertibindeki ve gerekse baskısındaki zevksizlikten anlaşılıyordu. Halbuki, şimdiye kadar hiç akıl edilmediği şekilde, bu afişlerden bir tanesi hususi bir sehpa üzerine yapıştırılıp Büyük Millet Meclisinin tam karşısına isabet eden Ankara Palas otelinin merdivenlerinin yanma yerleştirilmişti. Meclisten çıkan her milletvekilinin mutlak surette Ankara Palas oteline uğradığım bilmeyen kimse yoktu O halde, bu afişlerle, sureti mahsusada milletvekillerinin alakalarının çekilmesi gayesi güdülüyordu,

Üçüncü Tiyatro açılıyor
Sahne ışıkları yayılıyor

Gerçekten, Büyük Millet Meclisinde bütçe müzakereleri başlamıştı. Önümüzdeki günlerde Milli Eğitim bütçesine sıra gelecek ve bu arada Devlet Tiyatrosu bütçesi de müzakere edilecekti. Devlet Tiyatrosı bir yandan yeni bir bütçe talep ederken öbür taraftan da geçen senenin hesabını vermek zorunda kalacaktı O halde, bir şeyler yapıyor görünmek mecburiyeti gelip, Devlet Tiyatrosı Umum Müdürünün kapısını tıklatmıştı.

Bilindiği gibi; geçen sene hükümet, Devlet Tiyatrosuna, memleketin içinde bulunduğu şartlara kıyasla, son derecede iltimaslı davranmış ve üç buçuk milyon lira tahsisat vermişti Bunun içinde, sanatkârların terfihini ait olan kısmın miktarı üzerinde pek münakaşa edilmezdi. Zira, sanatkârlarımızın mümkün olan nisbette refaha kavuşturulması esas idi Ancak, bu tahsisatın da tevziatı yolsuz ve usulsüzdü. Düzeltilmeli ve bir çok sanatkarı bir yıl boyunca huzursuzlaştıran mesuller de tecziye olunmalı idi. Ama bu da esas mesele değildi. Nihayet Millî Eğitim Bakanlığı bu işi isterse hal edebilirdi. Milli Eğitim Bakanlığı, Devlet Tiyatrosundaki maddi ve manevi adaletsizlikleri tetkik edip düzeltmeye mecburdu. Aylardan beri gene usulsüz yollarla tavsatılan bu husus ele alınmalı. Devlet Tiyatrosunun idaresi ıslah edilmeli idi. Hiç şüphe yoktu ki bunun çıkar yolu: dosyayı müessesede temsil olunmak üzere bir eseri bulunan, eski Umum Müdüre havale etmek değildi. Bakanlığa, tarafsız bir ıslahat komisyonunun kurulması icabettiği anlatılmalı idi.

Fakat asıl dava, Devlet Tiyatrosunun geçen sene bazı vaadlerle talep ettiği tahsisatı nasıl sarfettiği meslesi idi. Repertuvara alınan eserler hangi esasla seçilmişti? Rejisörler ne suretle tayin olunmuştu? Rol tevziatı, dekor, kostüm ve aksesuvar seçimi ve ihtiyaç listelerinin temini gibi işler muayyen bir usulle mi, yoksa işin sahibinin şahsi durumuna göre mi yapılmıştı?

Bölge tiyatroları hikâyesi

Yoksa, bir yıl hiçbirşey yapamadıktan başka, Ankara'da Türkocağı Tiyatrosunda, Devlet Tiyatrosunun müsait kadrosundan faydalanılarak başlatılacak olan "Dünkü Çocuk" komedisinin temsil edilivermesi ile herşey hallüfasl edilecek miydi?

Vaziyet anlaşılıyordu : Devlet Tiyatrosu, vaadlerinden hiç birisini yerine getirmedikten başka, sanatkârlar arasında da, kabiliyet esası dikkate alınmaksızın yapılan tefriklerle, kötü idare ile ve son derece ihmal ile kuruluş gayesini ve kalitesini kaybetmiş bir durumda idi. Dikkat başka tarafa çekmek için, Umum Müdür, basit politikaya müracaat etmiş, iş yapıyor görünerek, Üçüncü Devlet Tiyatrosunun açılacağın bildiren afişleri götürüp mületvekillerinin gözlerinin önüne astırmıştı

Piyasaya doğru

Diğer taraftan, Devlet Tiyatrosu Opera, Dram ve Komedi bölümleri ile ne yapmıştı? Bu repertuvar onun seviyesi ve gayesi ile mütenasip mi idi?

Bir kere, memleket Devlet Tiyatrosundan hizmet bekliyordu. Bu hizmet Ankarada mevcut iki tiyatroya bir üçüncüsünü eklemekten çok önce diğer şehirlerimizin tiyatro ihtiyacı na cevap vermeye çalışmakla olurdu Umum Müdürün geçen sene söylediğine göre İzmirde, Bursada, Balıkesirde, Edirnede, Erzurumda, Trabzonda ve Adanada ilk hamlede tiyatro faaliyetine geçmek kabildi. Neden geçilmemişti? Diyelim ki bu işte muvaffak olunamadı.

Ya o Ankaradakl tiyatroların ha11 ne idi? Sanatkarlar neden müesseseye küsmüşlerdi, neden bu tiyatrodan nefret ettiklerini söylüyorlardı.

Seçilen repertuvarın perişanlığı nasıl izah edilebilirdi?

Türk klasikleri dedikleri temsil etmekte oldukları uydurma eserle: mi idi? Bu suretle gençliği tiyatrodan uzaklaştırmak gayesi mi güdülüyordu?

Mutlaka Türk klasiği oynanması icabediyorsa, mevcut eserler arasından daha eli yüzü düzgün, daha deferli olanları seçilemez mi idi? Namık Kemal'in en uygun eseri Akif Bey mi idi? Musahipzadenin en zayıf eserini, alıp Türk klâsiği adı ile sahneye çıkarmakta ne mâna vardı? Cevat Fehmi Başkut'un "Harputta bir Amerikalı" sı seviye bakımından Devlet Tiyatrosu sahnesine çıkmayı layık mı idi?

Haydi, repertuvardan da vazgeçilsin, ama sanatkârların birer birer piyasa aktörlüğüne kaymakta olmalarını neyle izah edebilirlerdi?

Her akşam espri (!) değiştiren sahnede birbirleriyle komiklik yarışına giren, nihayet sahne dışında hususi ticarethanelerin sesli reklâmlarım yapan sanatkârlardan ve bu piyasaya inişin salgın haline geldiği tiyatrodan nasıl bir "Devlet Tiyatrosu" karakteri beklenebilirdi? Ve er nihayet bütün bu tereddinin sebeple'ri nelerdi?

Devlet Tiyatrosu Umum Müdürü memleket tiyatrosuna çok emek vermiş, ömrünü bu işe vakfetmiş bir sanat adamıdır. Tiyatronun uçurum kenarında sendelediği şu sırada ondan memleket tiyatrosunun beklediği: Ankarada bir Üçüncü Devlet Tiyatrosu göstermeliğine kalkışması değildir.

Muhsin Ertuğrulu şimdi şerefli bir vazife beklemektedir: Devlet Tiyatrosunun kurtarılması!

Bu onun Türk Tiyatrosuna en büyük hizmeti olacaktır.

SPOR

Futbol

Gündüz Kılıç hastalandı

Uzun boylu, geniş, iri yapılı bir adamın anide yere yıkışması orada bulunan gençleri bir anda teessüre boğdu. Ekseriya, büyük maçlardan sonra, Galatasaraylı futbolcular kazandıkları galibiyeti onunla beraberce paylaşırlar ve sarmaş dolaş olurlardı. Gene böyle bir gündü. Sarı - Kırmızılılar çetin bir rakibi zorla 2-1 mağlûp etmişlerdi. Oyunun başından sonuna kadar hiç kimse neticenin hangi tarafa kayacağını, sahadan hangi takımın galip çıkacağını kestirememişti. Doğrusu son senelerde bu kadar süratli ve futbol kalitesi bakımından bu derece yüksek bir mas seyredilmemişti. Belki de bu sebeple olacak, soyunma odasında Baba Gündüz bir buçuk saatlik heyecandan sonra bir kriz geçirdi ve Teşvikiye Sağlık Yurduna kaldırıldı. Haber bir anda spor muhitinde bomba tesiri yarattı. Uzun senelerden beri sadece kulübünde değil, onun haricinde de kendisini sevdiren bu emektar futbolcunun geçirdiği kriz ilk nazarda herkesi korkutmuştu. Korku daha ziyade olayın Yaşar Doğununkine benzemesinden ileri gelmekteydi. Fakat yapılan konsültasyon neticesinde hastalığının mühim olmadığı, sadece bir yorgunluk ve aşırı heyecandan ileri geldiği anlaşıldı. Doktorlar Baha'ya bir hafta istirahat verdiler. Gündüz öyle tahmin edilir ki mecmuamızın çıktığı şu günlerde istirahatini tamamlamış ve sıhhatine yeniden kavuşmuş olarak yine kulübünün başına dönmüş olacaktır.

Devre sonunda takımlar

Geride bıraktığımız haftanın sonunda muhtelif sebeplerle tehir edilmiş olan Beşiktaş - Beyoğluspor ve Galatasaray - Beykoz karşılaşmaları yapılmış ve birinci devre böylece resmen sona ermiştir. Şimdi takımlar bir aylık bir istirahat devresine girmiş bulunuyorlar. Vakı'a bu istirahat peşinen söyliyelim ki, lâftan ibarettir. Yani hiç bir kulüp, her ay bir ücret ödedikleri profesyonel futbolcularına bedava para vermek niyetinde değildir. Ama bu doğru bir iş değilmiş, futbolcu sürantrene olurmuş, ikinci devrede muvaffak olamazmış hele devre sonunda fazla maç yapmaktan dolayı laçka vaziyete girermiş, bunu düşünen yoktur. Bu sebeple - güya istirahatte geçecek olan - bir aylık devre içersinde girişilecek hususi organizasyonlar sayesinde faal bir devreye girilmiştir. Halihazırda Beykozu zorla 2-1 mağlûp eden Galatasaray "15" puanla lider durumundadır. Onu cumartesi günü Beyoğlusporu 7-3 mağlûp eden Beşiktaş 14 puanla ikinci Fenerbahçe de 12 puanla üçüncü olarak takip etmektedir. Şimdiki halde ilk dörtler arasına Beykoz 11 puanla katılmıştır. Takımların ikinci devrede bu vaziyeti muhafaza edecekleri hakkında peşin bir söz söylenemez.

Macaristan'la milli maç

1 955 yılını Avrupa'da, namağlup olarak iki takım kapamıştır: Bunlardan bir ianesi Macarlar diğeri Rusyadır. Vakı'a Rusyanın namağlup oluşuna biraz da maçları kendi sahasında oynamak itiyadında olmalarının rolü olmuştur. Ama, bilinen bir şey varsa, futbol vadisinde Ruslar son senelerde büyük bir ilerleme kaydetmektedirler. 1956 senesinin ilk karşılaşmasını şayet bir aksilik zuhur etmezse Macarlar bizimle yapacaklar. Dünya şampiyonluğunu finalde Atananlara kaptıran Macarlar daha sonra Avrupa'da bir silindir gibi önüne gelen bütün rakiplerini çiğneyip geçmiştir. Macar milli takımının durumu hakkında uzun boylu tafsilata girişmek yersizdir. Bu vadideki şöhretleri çoktan kendi hudutları dışına taşmış ve dünyaya yayılmıştır. Meselâ, bir Bozzik, bir Koçla bir Puşkasın kim olduğunu futbole ne zaman başladığını bilmeyen yoktur. Macar milli takımının gelmesinden pek çok spor sever memnuniyet duymuştur. Bilet fiatları meselesi de olmasaydı federasyon, cidden tebrike hak kazanacaktı.

Kazancımız ne olacak

Temsili ve milli iki karşılaşmanın sağlıyacağı faydalar elbette ki büyük olacaktır. Maçın neticesi hakkında her ne kadar peşin birşey söylemek hatalı olursa da mağlûbiyet bizim için mukadderdir. Ancak gol adedinin az veya farklı oluşu bizim çetin rakibimize karşı göstereceğimiz mukavemete bağlıdır. Şimdi kısaca bu temasın faydaları üzerinde duralım :

1. Dünyanın en kuvvetli takımı karşısında futbolumuzun değerini görmek,
2. Futbol canbazlarından bir şeyler kapmak fırsatını elde etmek,
3. Modern futbol hakkında bilgi sahibi olmak,
4. Futbolcularımıza kendilerini anlamak fırsatını vermek.

Her madde hiç şüphe yok ki, bize gerek fikir, gerek tecrübe kazandırmak bakımından büyük bir ehemmiyet taşır. Hele dördüncü paragrafta futbolcularımızın kendini tanımaları yok mu ?.. Bu hepsinden mühim olanı... Çünkü maalesef gençlerimiz bu hassadan mahrumdurlar. Hoş buna tesir eden dış faktörler de vardır. Mesela, bazı gazetecilerin renk gözlüğü ile futbolcularımızı görmesi ve onları en ufak bir muvaffakiyette "kahraman" "aslan" gibi payelere eriştirmeleri... İşte gençlerimizin hakiki hüviyetlerini anlıyamamalarına, daha doğru bir deyimle kendilerini tanıyamamalarına sebebolan budur..

Macar takımının hususiyetleri

Futbolde yeni bir çığır açan Macarlar bilindiği gibi "Diyagonal" sistemde oynamaktadırlar. Yalnız bunun Cenubi Amerika diyagonalinden farkı Avusturyalılarınki gibi santrforun bir mihrak noktası teşkil etmesi geri ve pasör oynamasıdır. Ayrıca sol haf sağ içle, sağ haf ta sol içle irtibat kurmaktadır. Yani her iki tarafa da diyagonali çekmektedir. Bu Macar takımının hususiyetinin özüdür. Yalnız Macarlar oyun içersinde rakiplerinin durumuna göre mütemadiyen "taktik" değiştirmektedirler, Yerden kısa paslı ve bol deplasmanlı oynamalarına rağmen icap ettiği zaman daha ziyade kontr ataklarda,

Antrenör Gündüz hastalandı

"Baba" olmak kolay mı ?

seri açıkları ile çalıştıkları havadan oynadıkları görülmektedir. Ekseriya rakip muhacimleri müdafaalarının üzerine çekmekte ve mukabil hücumda bir anda şemsiye gibi sahaya dağılmaktadırlar ki, bu kati neticeye gidiştir.

Kulüpler

Fenerbahçede mühim kararlar

Bir masa etrafında toplanan yedi şahıs iki saat kadar suren hararetli bir konuşmadan sonra bazı kararlar üzerinde anlaşmaya vardılar. Hâdise, geçen hafta pazartesi akşamı Kadıköyünde Fenerbahçe kulübünde cereyan ediyordu. Toplanan yedi şahıs 5 Haziranda umumi hey'etin teveccühü ile idare hey'etine getirilmişlerdi. Vakıa bu adet dokuzdu. Ama iki idareci - Osman Kavrakoğlu ve Raif Dinçkök - toplantıya katılmamışlardı. Ağır vazifeleri, çok sevdikleri - kendi ifadelerine göre - kulüplerinin mukadderatını tayin edecek olan bir toplantıya gelmelerine mani olmuştu. İstanbul milletvekili Zeki Rıza Sporel'in başkanlığında toplanan idare heyeti azaları ilk iş olarak antrenör Markoş'u vazifeden affettiler. Daha sonra bazı oyuncuların lakayıt hareketleri üzerinde duruldu. Buna karşı da zecri ve sert kararlar alındı. Markoştan boşalan antrenörlüğe eski şöhretlerden Fikret Arıcan'ın getirilmesi uygun görüldü. Alınan kararlar içersinde en fazla garipsenen Markoş'un vazifeden affı değildi. Bu gayet basit Ur mesele idi. Antrenör arzulanan randımanı verememişti. Onu değiştirmek elbette ki, vazifeye getirenlerin bir hakkı idi. Esas garipsenen şey, Fenerbahçe kulübünün çöküntüye gitmesine herkesin seyirci kalması idi. Bu basit kararlar bir cemiyetteki sukutu ve batağa gidişi önlemeye kafi değildi. Bunun için daha başka çareler aramak, şahıslar üzerinde değil, prensipler üzerinde durmak icap ediyordu. Ama bunu anlayacak ve yapacak kimdi?..

Yeni ifşaat:

İdare heyeti hararetli toplantısını bitirmişti. Kulüp lokaline dolan gazeteciler havanın hakiki mahiyetini öğrenmek için çalışıyorlardı. Fakat tam bu sırada hiç beklemedikleri bir sürprizle karşılaştılar. 1965 senesinde "Hususi organizasyon" yolsuzluğunu ortaya atarak senenin adamı olan Muhittin Bulgurlu 1956 da bir yeni bomba patlatıyordu. Bu doğrusunu söylemek icap ederse ötekinden daha da tesirli idi. Bulgurlu : "Fenerbahçe idare heyeti azalarından Rüştü Dağlaroğlu'nun, Fenerbahçeli futbolcu Lefter Küçükandonyadis'e İtalya'ya transferinde dört sene evvel Liret olarak ödenen "On dokuz bin" lirama Merkez Bankasına deklare edilmeden kulüp kasasına yatırılmış olduğunu" açıkladı. "Ayrıca bu ihbarın Maliyeye de yapılmış olduğunu ve Müfettişlerin işi tetkik ettiklerini" sözlerine ilâve etti. Bu mevzu

Basketbol ligleri

Raydan çıktı

hakkında konuşan Dağlaroğlu "kendisine tanımadığı bir adamın Türk parası vermiş olduğunu İtalya'ya gitmiş olmasına rağmen oradan Liret almadığını" söylüyordu. Taraflardan hangisinin haklı olduğunu tayin etmek, elbette, bize düşmezdi. Yalnız Fenerbahçe kulübünün mühim kararlar aldığı bir sırada bu ifşaatın alelacele yapılmış olmasının bir sebebi olmalıydı. Evet, doğrusu istenirse bütün nazarlar Fenerbahçe idare heyetinin alacağı kararlarda toplanmış olduğu için bu ifşaat efkârıumumiyede büyük bir akis bulmadı. Buna sebep ise; Hürriyet gazetesi muharriri Adnan Akın'ın haberi daha evvel duymuş olması ve aynı akşam idare heyeti toplantısında Zeki Rıza Sporel'e sorması idi. Bunun üzerine Bulgurlu vaziyeti bütün gazetecilere açıklamak lüzumunu hissetmişti.

Fenerbahçeliler Cemiyeti

Bütün bu işler Fenerbahçe kulübünde huzur denen şeyi ortadan kaldırdığı bir sırada, geri bıraktığımız haftanın pazar akşamı bir nakım Fenerbahçeli müteşebbisler tarafından "Fenerbahçeliler" adlı bir cemiyet kuruldu. O gün saat 17.00 sularında Sıraselvilerdeki lokalde Basın mensuplarına Cemiyet Başkanı Nasuhi Baydar Cemiyetin gayesini açıkladı. Böylece bir müddettenberi ortalıkta rivayet olarak dolaşmakta olan Sözler nihayet gerçekleşiyordu. Bütün İstanbul gazetelerinin muhabirleri lokale gelmişlerdi. Hattâ bu bir basın toplantısı olmasına rağmen Beşiktaş kulübünün Umumi kaptanı Sadri Usoğlu da orada idi. Bunu bazı - mütecessis demek daha doğru olacak - gazeteciler muhtelif şekillerde manalandırdılar. Başkanın konuşmasından anlaşılan şey bazı şahısların cemiyetin kurulmasına muarız oldukları idi. Acaba bunlar kimdi ? Bu hususta bir şey söylemekten kaçınılıyordu. Yalnız cemiyet, iddia edildiği gibi Fenerbahçeliler arasında arzulanan bir tesanüdü temin edecek mi idi ? Geçen senelerden miras kalan hizipler arasındaki buzları eritebilecek mi idi? Keza her müracaat eden azaya kapısını açacak ve parasız da olsa - onu hak sahibi edecek mi idi? Hem sonra büyük mali külfete giren müteşebbisler cemiyet tutunduğu takdirde bu paralarını geri alacaklar mı idi? Ve işin daha orijinal olan tarafı başka semtlerdeki Fenerbahçeliler de ayni İsim altında bir cemiyet kursalar bu Fenerbahçe camiasını kaynaştırır mı, yoksa büsbütün birbirinden uzaklaştırır mı idi? İşte zihinleri kurcalayan bu sualler bütün İsrarlara rağmen maalesef alâkalılar tarafından tatmin edici şekilde cevaplandırılmadı. Şimdiki, halde cemiyet hakkında daha fazla birşey söylemeden işi zamana bırakmak herhalde ihtiyatlı bir hareket olurdu.

Basketbol

Lig maçları

Onbeş günlük bir tehirden sonra geçen hafta cumartesi akşamı Spor ve Sergi Sarayında beş yüze yakın bir meraklı kütlesi önünde Basketbol lig maçlarına devam edildi. Tehirin alâkanın körlenmesine sebep olduğu pek ala söylenebilirdi. İki haftalık ayrılık kulüpler arasındaki rekabeti de söndürmüştü. Halbuki geçen sene bu zamanlar basketbole gös terilen alaka çok fazla idi. Bu, samanla ilerliyen bir sporda duraklamamız manasına mı geliyordu? Evet demek davayı halletmezdi. Bilinen bir şey varsa Sportif Oyunlar Federasyonundaki ihtilaflar ve bazı şahıslatın kaprisleri, asrın sporunu girdiği raydan dışarı atmaya kâfi gelmişti. Onu tekrar yerine koymak ve gideceği istikameti tayin etmek umulduğu kadar kolay bir iş değildi. Gecenin ilk maçını Beyoğluspor ile Teknik Üniversite yaptı. Denk kuvvetlerin mücadelesi olan maçı neticede Beyoğluspor 50-41 kazandı. İkinci karşılaşmayı Karagücü ile Vefa yaptılar. Karagücünün 55-45 galibiyeti ile sona eren müsabakadan sonra gecenin çetin maçları başladı. Kadıköysprola Fenerbahçe arasında yapılan üçüncü karşılaşmayı Fenerbahçeliler Gökşin'in canlı oyununa rağmen 64-48 kazandılar. Daha sonra, Modaspor-Darüşşafaka arasında yapılan karşılaşmayı Modasporlular," 52-48 gibi pek az bir farkla, galip bitirdiler.

N. S.

her
hesapsahibine
bir EV
MUHABANK

Ambalaj üzerinde basit bir numara fakat bu numara, birçok mütehassıs teknisyeni... İlaçlar için, dünyanın öbür yarısına uzanan 8000 kilometrelik bir yolculuğu... bitmek tükenmek bilmez kalite kontrolü testlerini ifade eder.

Zira her Squibb ambalajında mevcut «kontrol» numarası, sizin için bir garanti - her Squibb müstahzarının, nerede imâl edilirse edil. sin, daima aynı evsafı, safiyeti ve müessiriyeti haiz olmasını temin eden bir garanti . teşkil eder.

Dünya üzerindeki bütün diğer Squibb Laboratuvarlarında olduğu gibi İstanbuldaki yeni Squibb müstahzarları bütün imalât safhaları esnasında, gayet sıkı kontrole tabi tutulur. En kat'i testler, iptidai maddelerin fabrikaya girişlerinden mamul halde fabrikadan çıkışına kadar her Squibb müstahzarının. Amerika Birleşik Devletlerinde, Ne\v Jersey New Brunswick'teki Squibb merkez laboratuvarlarınca vaz'edilen yüksek Squibb standardlarına uygun olduğunu göstermelidir.

Bu yüksek kalite kontrolünü temin etmek üzere, Squibb'in İstanbul Laboratuvarındaki tecrübeli Türk teknisyenleri. 8000 kilometre uzakta New Brunswıck laboratuvarında çalışan tecrübeli Amerikalı teknisyenlerin kullandığı aynı formülleri, aynı iptidai maddeleri kul. lınır, aynı tahlil ve muayeneleri tatbik ederler.

Ve çifte bir emniyet sağlamak . çifte bir kontrolden geçirmek - maksadile İstanbul Laboratuvarı, tekrardan iyice muayene edilmek üzere. Birleşik Devletlere uçakla ilaçların nümunelerini gönderir. Bir ilaç, önceden vaz'edilen Squibb standardlarına uymadığı takdirde- kabul edilmez, piyasaya çıkarılmaz.

İstanbulda yeni Squibb Laboratuvarının tesis edilmesile, bu gün doktorunuz ve eczacınız bir samanlar yalnız Birleşik Devletlerden ge. len aynı Sguibb ilaçlarını şimdi daha çabuk, daha kolay ve daha bo! miktarlarda temin edebilmektedirler.

SQUIBB
İLAÇLARI
1858 DENBERİ

Bugünün yeni ilâçları çocuğunuz için daha uzun bir ömrü ifade eder.

Kontrol" numarası dünyanın her tarafında imal edilen her Squibb müstahzarının tarihçesini veren bir anahtardır. Kullanılan maddelerin nereden geldiğini, ilaç üzerinde kimlerin çalıştığını ve han* gı testlerin yapıldığını anlatır. Milyonlarca kontrol numarası ve bunlara ait mufassal raporlar Birleşik Devletlerde' esas Squıbb Laboratuarların-

özel bir kütüphanede saklanmaktadır.

Squibb Penisilin tabletlerinin imali esnasında 85 kontrol testi yapılmaktadır. Squıibb müstahzarları, en kat'i kimyevi,' fizikî ve mikrobiyolojik muayenelerden geçmeden dünyanın hiçbir yerindeki hiçbir Squibb Laboratuarından piyasaya çıkarılamaz. Doktorunuz sizin için bir Squibb ilâcı yazarken, muayene edilmiş, kalite kontrolü yapılmış ilaçlara itimad edebileceğini 'bilmektedir.

KIŞ GELDİ ...

Yağ Değiştirme Zamanı Şimdidir

SHELL X-100 MOTOR OIL

KIŞIN yaza nazaran daha ince bir motor yağı kullanmalısınız. Arabanız için en uygun kalınlıkta **SHELL X-100 MOTOR OIL** yağını seçiniz. Unutmayınız ki **SHELL X-100 MOTOR OIL** yüksek kaliteli temizleyici ve koruyucu bir yağdır. Motorunuzu temiz tutar ve aşınmasına en mühim amili olan asitten mütevellit paslanmayı önler.

Ucuz yağlar arabanızı mahvedebilir... Arabanızın **kıymeti** ucuz yağ kullanmakla sağlıyacağınız küçük ekonomiye **nazaran** çok üstündür.

ŞUNLARI UNUTMAYINIZ

1. Otomobil, Traktör veya Kamyonlarınızda daima **EN YÜKSEK KALİTELİ** yağ kullanınız.
2. Muayyen zamanlarda motor yağını değiştiriniz.

İHTİYATLI OLUNUZ!
MALINIZI KORUMAK İÇİN

SHELL X-100 MOTOR OIL